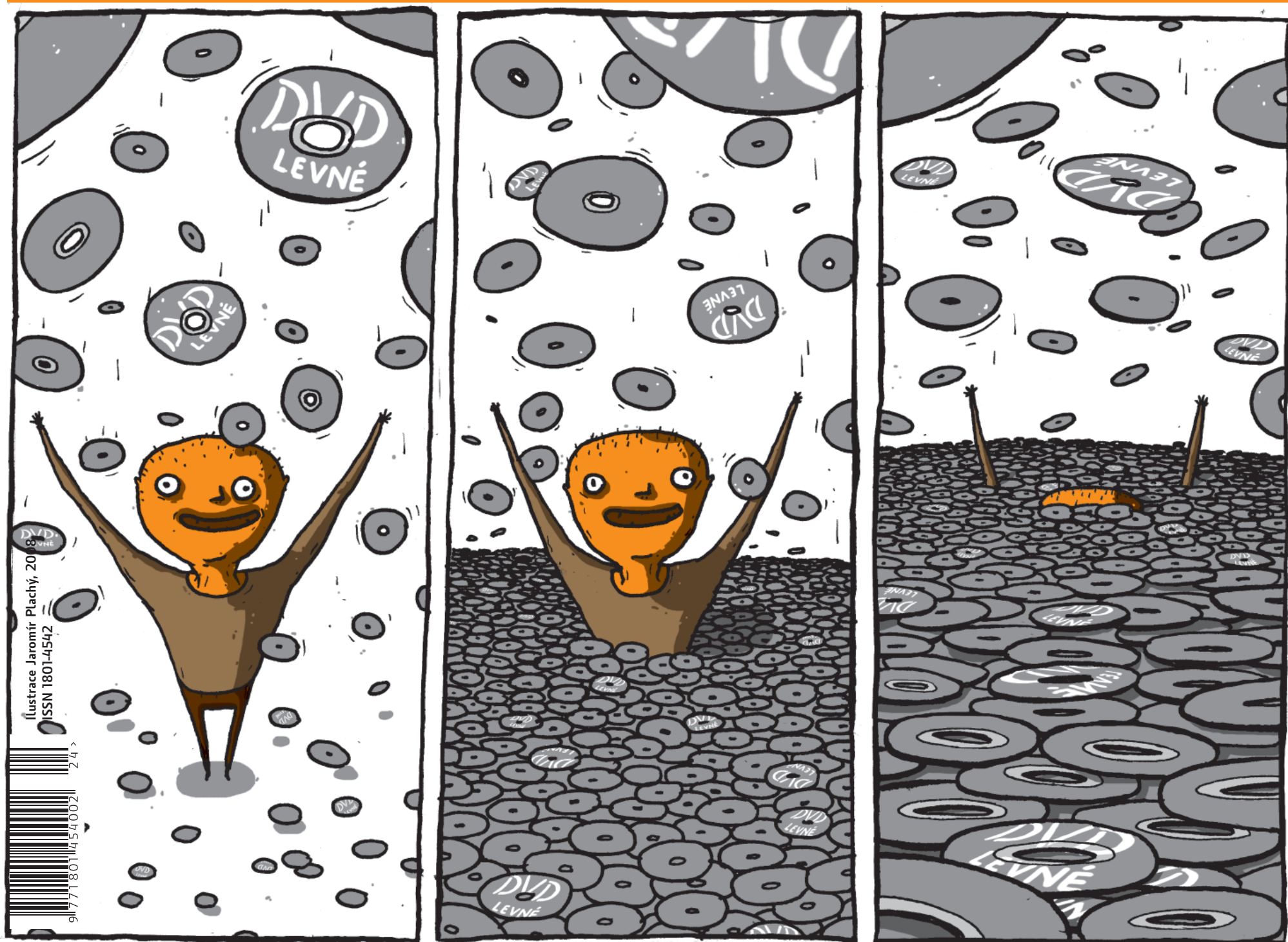

zaplavení filmem

Demokracie jako poznaná nutnost

Filmová distribuce v době digitálních médií

Filmové rubriky deníků, týdeníků i měsíčníků píšou především o distribučních kinopremiérách. Co však rozhoduje o tom, které filmy se dostanou do našich kin? Jaké jsou vlastně cesty české distribuce a není už kino na ústupu? Tyto otázky rozkrýváme v přítomném čísle, jež je věnováno filmové distribuci u nás.

PETR PLÁTENÍK

Cesta filmového díla od prvotního autorského podnětu až k divákovi, tak jak se ustálila v prvních dvou desetiletích existence umění pohyblivého obrazu, bývá reflektována na několika úrovních. Pozornost populárních médií, vědeckých pracovníků či filmových fanoušků se zpravidla zaměřuje na osobnost tvůrce, tvůrčí styl, žánr, národní kinematografii, popřípadě obecné historické tendence. Z trojčlenného schématu příprava – filmová výroba – distribuce se nejvíce pozornosti dostává prvním dvěma fázím filmové produkce. Filmová distribuce, počítaje v to všechny strategie používané na různých stupních víceméně až do doby nástupu internetu, se přitom jeví jako určující prvek filmového průmyslu, složky komplementárně doplňující estetické aspekty filmové tvorby.

Film stejně jako většina vynálezů moderního věku prošel složitým vývojem, lemovaným soudními procesy, které byly nejčastěji

vyvolány nároky ekonomickými (a to především ve vztahu k duševnímu vlastnictví). Připomeňme jen spory o status objevitele technologie pohyblivého obrazu (ve své podstatě absurdní, protože cesta k filmovému médiu vedla po stupních dílčích vynálezů – z těch hlavních zmiňme optická zařízení, fotografii, celuloid atd.), soudními zásahy rozbíjený monopol nad všemi složkami vzniku a prodeje filmu či problém ochrany autorských práv v době převodu filmového díla na digitální informaci, neomezeně širitelnou po celosvětové informační síti.

Pro dlouho zdánlivě neměnnou distribuční cestu představuje zavedení internetu radikální stimul a nové spotřební kanály, jejichž nejčastěji skloňovanými charakteristikami jsou globálnost a demokratičnost. Samozřejmě, že stupeň rozšíření nových technologií do značné míry závisí na hospodářské síle jednotlivých zemí, nejzřetelněji se projevující na trhu přístupů k audiovizuálním

a komunikačním prostředkům a jimi distribuovaných informací. Jiné možnosti má tedy momentálně k dispozici příjemce v Japonsku a jiné v Argentině. Naše hodnocení stavu a potenciálu současných distribučních mechanismů bude určováno lokálně: možnostmi šíření filmu a diváckého přístupu k filmům v České republice.

Na periferii

Nejviditelnějším důsledkem působení digitálních a komunikačních novinek je rychlejší nasazování premiér filmů v celosvětovém měřítku a s tím související ovládnutí prostoru projekce multiplexy či megaplexy. V době, kdy na sebe kvůli rostoucí finanční nákladnosti filmů a klesající návštěvnosti kin vydělají takřka jen blockbustery, tedy filmy schopné upoutat co nejširší spektrum diváků, je toto utilitární spojení multiplexů a megafil-mů adekvátním odrazem daného stavu.

Dokončení na s. 12

obsah téma čísla: zaplavení filmem

- 1 **Demokracie jako poznaná nutnost. Filmová distribuce v době digitálních médií / Petr Pláteník**
- 13 **Zakopaný pes české kinodistribuce. Proč v kinech řadu dobrých filmů asi nikdy neuvidíme? / Přemysl Martinek**
- 14 **Internet by neměl jít proti kinu. S Ninou Numankadićovou o filmech na internetu u nás i ve světě / Kamila Boháčková**
- 18 **Zatím ještě tloustnu, ale... Kdy se český trh přejí příbalových DVD? / Otto Bohuš**
- komentář**
- 5 Jde o likvidaci veřejné služby. Tržní diktát v českém zdravotnictví / Marie Klírová
- báseň**
- 5 Podmínka pro přijetí / Lędo Ivo
- literatura**
- 6 Vlažnější vrstvy vzduchu. Novela Antje Strubelové / Lenka Jungmannová
- 6 Analytický filosof píše paměti. Casanova Petra Koťátka / Kryštof Špidla
- 7 Pokud mě budeš chtít poslouchat... Reise fieber Mikotaje Łozińskiego / Michal Špína
- 7 Kresbou proti antisemitismu. Komiksové spiknutí Willa Eisnera / Lukáš Rychetský
- fotografie**
- 8 Nesvatá Rus. Fotografické stíny minulosti / Josef Moucha
- výtvarné umění**
- 8 Brněnská galerie vystavuje v Praze / depeše Moniky Ticháčkové
- 9 Vizionářské bestiárium. Ernstovy koláže z cyklu Týden dobroty / Čestmír Lang
- hudba**
- 11 I Clash byli pod vlivem manažera. Nová monografie o legendární punkové kapele / Alex Švamberk
- 11 Šok z minulosti / hudební zápisník Karla Veselého

- esej**
- 16 Obec jako skládka. Kargo-investice a komunální šaman v Úholičkách / Mirek Vodrážka
- společnost**
- 19 Budánka: enkláva svobody i zatracení. Ostuda radnice Prahy 5 stále pokračuje / Jakub Mračno
- 19 Inflace vydírání / veřejné osvětlení Petra Fischera
- 21 Chceme si užít života. Příběhy Britů pracujících v české metropoli / Alexandra Szoke
- 22 Klady i zápory historické antropologie. Recenze knihy Antropologické přístupy v historickém bádání / Jakub Rákosník
- 22 Učebnice extremismu. Recenze knihy Současný politický extremismus a radikalismus / Martin Bastl
- 23 Kdopak by se draka bál? Obraz Číny na Západě / Jan Lukavec
- 24 Clintonová to nebude. Demokraté v USA vybrali prezidentského kandidáta / Štěpán Steiger
- 25 Politkovskou to neskončilo. S Natálií Morar o médiích a korupci v Rusku / Radka Bzonková
- poezie**
- 26 Popel k snídani / Durs Grünbein
- galerie**
- 27 Jan Daňhel / připravil Petr Vaňous
- nové knihy**
- 30 **DVD a CD**
- recenze týdne**
- 31 Umění umět. Anděl na okně Sylvy Fischerové / Jan Štolba
- rubriky**
- 3 tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vyslechnout
- 5 zkrátka – jednou větou z domova i ze zahraničí
- 18 přešlap – Příliš mnoho hrdinů? / Jiří Vančura
- 24 par avion – ze španělskojazyčného tisku vybral Radek Buben
- 29 odjinud – o dění v českých časopisech / František Knopp
- 29 soutěž
- 32 ovšem – glosy

editorial

Dámy a pánové!
Život ležérního kinařského povaleče i dychtivého cinefila se nyní naprosto proměnil. Jsou-li šikovní, mají nesmírný výběr snímků k prožití či konzumaci, rozhodují se sami na základě komunitních ech (recenzentům často z dobrých důvodů nevěří) a jsou možná o něco osamělejší než dřív. Život nám změnila domácí kina, půjčovny DVD – kamenné i on-line, filmy přikládané k novinám, snímky z Levných knih, pirátské stahování z internetu a další kulturně technologické pohyby. Tradiční distribuční systém se rozpadá. Toho využívají bystří noví distributoři a milovníci filmu, kteří se v nových prostorech, především na internetu a na světových festivalech, pohybují s jistotou až rozkošnickou. V rozhovoru čísla se mimo jiné dozvíte konkrétní internetové adresy, kde lze vidět kvalitní filmy nebo díla určená novým médiím, třeba mobilu. Téma čísla připravila Kamila Boháčková. – Zvláštní pozornost doporučuji věnovat rozhovoru s ruskou novinářkou Natálií Morar (s. 23) a veršům německého básníka Durse Grünbeina (...Baudelaire se chtěl zabít tupou břitvou,/ Když vyšly první velkoformátové noviny,/ Myslel na blízký konce poezie, a ne naposledy.). K pokračujícímu boji občanské společnosti proti aroganci pražské radnice nejen v případě grantů na kulturu můžeme vztáhnout i údernou závěrečnou větu textu Jana Štolby na s. 31: „Plichta je náš očištěc.“ Nenechme se uchlácholit hrstí drobů a trvejme na všech svých požadavcích. Slavnostní premiérové čtení! Libuše Bělunková

došlo

Ad anketa Co chybí naší dětské literatuře (A2 č. 23/2008)

Odpověď z nakladatelství Brio: „Současné dětské literatuře chybějí především čtenáři. Nová, silnější media literaturu značně ovlivňují a dětská literatura hledá možnosti koexistence. Česká dětská literatura byla a je stále silná ve své ilustraci, za kterou občas pokulhává příběh.“

Jiří Štěpán, Brio

Akademický kapitalismus šlape na plyn (A2 č. 23/2008)

Článek je typický představitel „nekulturního“ tématu v A2: socialisticky smýšlející autor nahrazuje pochopení problematiky zápalem, mívá podstatu problému, atakuje jeho antisociální prvky a závěrem vše označí za „neoliberální“ nebo „slepě tržní“. První problém socialistického vysokého školství je, že jej řídí stát, což ovšem autorka nehodlá a v A2 ani nemůže přiznat. Další problém je masovost a nivelizace vysokého školství daná financováním založeným na počtu studentů. Kvalita a odborná náročnost klasických vysokých škol tak významně poklesla. Kapitoulou samou pro sebe je výzkum prováděný na vysokých školách, kde nejsou etablovány kvalitativní

standards, a většina těchto peněz je tak vyhozena z okna. Autorka nepochopila roli školního pro rekonstrukci odpovědnosti a normálních vztahů školy a studenta, studenta ke škole a studenta k vlastní budoucnosti. Dále nevím, co autoři A2 myslí slovem „neoliberální“ – přibližně mi to přijde, že je to jakýsi protipól socialistického, a tento novotvar mi proto začíná být sympatický. Skutečně liberální řešení by však nebyly jalové diskuse o polovičatých a neefektivních úpravách stávajícího systému, ale důsledné odstátnění škol. To je neakceptovatelné jak pro vysokoškolské mafie napojené na státní rozpočet, tak pro neosocialistické idealisty ovlivňující veřejné mínění.

Alois Grulich, kráceno

Letná, tunel Blanka a plot kolem

Ulízanej mozek se probouzí pohledem do zrcadla
Ulízanej mozek si vidí na špičku nosu
Ulízanej mozek je light
Ulízanej mozek má tvoje problémy
Ulízanej mozek si tyká s úsměvem
Ulízanej mozek ví kdy se ztopořit a kdy povadnout
Ulízanej mozek všechno zvládne – zalejt kaktusy napsat zprávy a přehled světové metafyziky
Ulízanej titul má mozek v krabici
Ulízanej mozek drží pohromadě pomocí hladkého svalstva
Ulízanej mozek ti vidí do žaludku měl bys držet dietu
Ulízanej mozek tě chápe klidně se mu svěř

Ulízanej mozek je poradce svého poradce
Ulízanej mozek nemá důvod
Ulízanej mozek nemá důvod koukat do očí
Ulízanej mozek se vyzná
Ulízanej mozek se vyzná komukoliv i tobě když kápneš božskou
Ulízanej mozek má nejlepší hračky
Ulízanej mozek se musí obden ulíznout
Ulízanej mozek musí být obden ulíznut
Ulízanej mozek má sny už dávno na účtu v nebi s dobrou úrokovou sazbou
Ulízánýmu mozku řekni i o svých snech on ví jak je výhodně ulízat
Ulízanej mozek s ulízáním mládne
Ulízanej mozek ví kde je tvá erotogenní zóna
Ulízanej mozek je Dichter und Denker popř. Richter und Henker
Ulízanej mozek má rád žebírka
Ulízanej mozek ví jak sáhnout do žeber jak obírat vykostit nadrtit promíchat a krmit!
Ulízanej mozek má 160 galerií
84 tenisových areálů!

81 muzeí
70 divadel!
6 golfových hřišť

40 koncertních sálů
63 bowlingových center!

212 výstavních síní
478 hotelů!

30 klubů
30 sportovních stadionů
51 bazénů!

38 kin
a multiplexů!
85 veřejných knihoven
23 nákupních center!

3829 zvířat
v pražské zoo!

Ulízanej mozek má blanku na Letné

Ulízanej mozek má na stole dálnici
pilných faraonů
Ulízanej mozek má v ruce kostku cukru
Ulízanej mozek má máslo
na něm klobouček
na kloboučku kančí štětku
Ulízanej mozek mluví světovým jazykem
Ulízanej mozek je tu s námi
a myslí to upřímně
jen když má pupínek
ani se
ach
neukáže.
Allen B., nevlastní bratr Allena Ginsberga

Opravy

Při úpravách rozhovoru s Bohumilou Grögerovou (A2 č. 23/2008) jsme zkomolili křestní jméno básníka Stanislava Dvorského. Feridun Zaimoglu (rozhovor v A2 č. 22/2008) přijel do Prahy skutečně na pozvání Goethova institutu, nikoli však na veletrh Svět knihy, ale jako jeden z účastníků řady čtení West-Östlicher Divan. Omlouváme se.

–r–

literatura

Ticho v kavárně a nad mrA2ky

Soudobý představitel romantismu a autor surrealistických až groteskních textů, označovaných jako squatterská či tekno poezie, **Básník Ticho** vystoupí s celovečerním programem z vlastní básnické i prozaické tvorby.

Ticho publikoval v několika antologiích, samostatně (elektronicky) vydal Osmikrásky, Pramínke bajtů nebo Růže pro Miladu. Spojuje poezii s výtvarným uměním: jeho dílo bylo vystaveno v Praze, v Paříži a v Berlíně. Básník bude dále ke slyšení na terase redakce A2 kulturního týdeníku spolu s dalšími autory. Vystoupí Michal Cáb, Miroslav Drábek, Štěpán Ondřích, Tomáš Míka, František Štěch a Milan Čičo Nepraš. Večerem provádí Ladislav Čumba. **Café Fra** (Šafaříkova 15, **Praha 2**), v pátek **13. 6.** v 19.30. **A2** (Americká 2, **Praha 2**), v pondělí **16. 6.** v 19.30.

Divadelní texty z terezínského ghetta

V nakladatelství Akropolis právě vychází dvojjazýčná kniha Divadelní texty z terezínského ghetta, jejíž editorkou je americká literární badatelka Lisý Peschelová. Kniha obsahuje dramatické texty vězňů, kteří se i v nejtěžších životních podmínkách dokázali podívat na svou situaci s nadhledem a zanechat tak budoucím generacím lidsky i historicky cenné materiály. Ve spolupráci s Pražským divadelním festivalem německého jazyka připravilo Divadlo Komédie scénické pásmo z vybraných textů, v němž budou účinkovat Vanda Hybnerová, Hynek Chmelař, Vasil Fridrich a Dan Ditrich.

Divadlo Komédie (Jungmannova 1, **Praha 1**), ve středu **18. 6.** v 19.30.

Kafkova poslední láska

Americká literární historička **Kathi Diamantová** se dlouhodobě věnuje osudům Franze Kafky, zaměřuje se zejména na poslední dva roky jeho života, která strávil s Dorou Diamantovou. Je také autorkou mnohokrát přeložené knihy Kafka's Last Love (Kafkova poslední láska), v roce 1998 založila pracoviště Kafka Project na univerzitě v San Diegu.

Nyní seznámí také pražské publikum s Polkou, jejíž životopis se neomezuje jen na vztah se známým spisovatelem: Dora Diamantová pracovala jako dobrovolnice v centru pro uprchlíky a organizovala akce pro židovské kulturní centrum v Londýně. Úvodní slovo bude mít Věra Koubová. **Kavárna Musea Karlova mostu** (Křižovnické nám. 3, **Praha 1**), ve středu **18. 6.** v 19.30. **–pa–**

Kniha Františka Janoucha

Zakladatel Nadace Charty 77 František Janouch uvede nové vydání své knihy

Ne, nestěžuji si. Hosty večera budou Milan Uhde a Ludvík Vaculík, na kytaru zahraje Jiří Dědeček.

Literární kavárna knihupectví Academia (Václavské náměstí 34, **Praha 1**), ve středu **18. 6.** v 17.00. **–kk–**

divadlo

Slova v EU

Režisér **Jiří Adámek** pro své divadelní realizace volí formu na pomezí voice-bandu, zvukově-textového experimentu a hudby. Ve své poslední inscenaci **Evropané** nabízí pastvu pro oči i uši, bílé postavy na bílém práškem posypané ploše, na níž se promítá, téměř divadelní kulisy v podobě čtyř bytelných židlí i kvadrofonní zvuk a něco efektů zkreslujících hlasy, zhola nic civilního. A konečně záplavu slov. „Ve stylizovaném prostředí na povrch dokonale vyplouvá pitvornost a jen zdánlivá civilnost mediálních promluv s tématem Evropské unie, kterými jsme dnes a denně bombardováni. Nejde o to, jste-li příznivcem nebo odpůrcem EU, Adámek jen ukazuje, že podivný závoj slov, jímž se ‚jednotná v různosti‘ halí, je dutý, nesrozumitelný a přesvědčivý snad jen nekonečným opakováním“ (Petr Ferenc). **Experimentální prostor Roxy/NoD** (Dlouhá 33, **Praha 1**), v neděli **15. 6.** ve 20.00.

Tanec Brno

Festival Tanec [Praha] se děje kromě hlavního města také v Českých Budějovicích, v Českém Krumlově, v Ostravě, v Pardubicích, ve Valašském Meziříčí a v Brně. Doporučujeme cestu do Brna na taneční kus nazvaný **Reflex**. Představení tvůrců **Wu Chun-Hsiena**, dlouholetého sólisty proslulého souboru Cloud Gate Dance Theatre of Taiwan, a francouzské tanečnice Chrystel Guillebeaudové, bývalé členky Tanečního divadla Piny Bauschové, bude zkoumat nuance napětí, které vzniká mezi reflexy a naučenými pohyby člověka.

Jako inspirace posloužilo pozorování chování dětí, jejichž tělo je nejvíce vybaveno přirozenými obrannými mechanismy. Program: tanecpraha.cz. **Barka** (Svatopluka Čecha 1405/35, **Brno–Královo Pole**), v úterý **17. 6.** ve 20.00. **–mr–**

film

Stalo se (The Happening)

Katastrofický žánr slaví v poslední době velké divácké úspěchy a rozsah jeho filmových reprezentantů je poměrně široký: nacionalistické agitky (Den poté), běčkové tituly (Soudný den), novátorské experimenty (Monstrum) či kritikou adorovaná výrazná díla (Potomci lidí nebo v našich kinech bohužel neuvedená Darabontova Mlha). Režisér indického původu M. Night Shyamalan nyní

přichází se svým příspěvkem k žánru – snímek Stalo se přináší obraz země stíhané ekologickou katastrofou, kterou má na svědomí samotná matka příroda. Rostliny začnou z neznámého důvodu produkovat vysoce jedovaté neurotoxiny, které u lidí destruuují pud sebezáchovy. Lidstvo tak pomalu vymírá vlastní zasluhou, důvodem jsou smrtelné nehody a sebevraždy. Správný katastrofický film musí obsahovat uvědomělého hrdinu, zde tuto roli splňuje vysokoškolský učitel Elliot Moore (Mark Wahlberg), který s manželkou (Zooey Deschanelová) a se svým kolegou (John Leguizamo) utíká z velkoměsta duchů do zatím nezasazené Pensylvánie. Po diváckém propadáku, kterým se ukázala být Žena ve vodě, potřebuje kdysi i kritikou adorovaný Shyamalan znovu uspět – snímek Stalo se působí jako ideální prostředek k návratu na režisérské výsluní. **Premiéra v ČR 12. 6.** **–jj–**

Rumunská a balkánská kinematografie ve Vsetíně

Zkušeni návštěvníci filmových festivalů se mohou **od 13. do 15. 6.** vypravit do **vsetínského kina Vatra**, kde se odehraje **Letní filmový maraton 2008** s dvěma tematickými bloky – **Rumunský film včera a dnes** a **Tenkrát na Balkáně**. Od pátku do neděle zde budou k vidění dvě desítky filmů, například **Okupace v 26 obrazech** (1978) Lordana Zafranoviće, celovečerní debut studentky FAMU Ruxandry Zenideové **Ryna** (2005) o životě na území dunajské delty či snímek **Před deštěm** (1994) režiséra Milcho Manchevského, dokumentující válku v bývalé Jugoslávii. Pro gurmány je připraveno několik rumunských spaghetti westernů. Více informací na dkvsetin.cz/fkvsetin/lfm08. **Kino Vatra** (Sušilova 2076, **Vsetín**), **13.–15. 6.** **–ph–**

hudba

Sightnings a Kašpar

Po loňském koncertním cd-r přicházejí **Kaspar von Urbach** se studiovým počinem nazvaným Selfbondage. Od industriálního rocku se na nové nahrávce posunuli k rozsáhlejším heterogenním skladbám s větším podílem improvizace. Specializují se na špinavou práci, tj. na recyklaci materiálu, hru na rozbité, nekvalitní a podomácku vyrobené nástroje a strojky a vedlejší produkty hudebního procesu (nahodilé zpětné vazby, nechtěný šum atd.). Album bude poprvé představeno na společném koncertě s americkým noise-rockovým triem **Sightings** (viz A2 č. 23/2008). **Klub 007** (Chaloupeckého 7, **Praha 6**), v neděli **15. 6.** v 19.30. **–kk–**

Víra, nic víc...

Zpěvák **Mike Patton** se v průběhu devadesátých let proslavil po celém světě jako charismatický zpěvák skupiny Faith No More. Po zániku své domovské kapely začal iniciovat hudební projekty, jejichž stylová různorodost sahá od freejazzu přes hip hop a elektronické experimenty až po alternativní metal. Založil si vlastní vydavatelství Ipecac, na kterém dává příležitost nadějným alternativním kapelám všech žánrů, a sám při svém objevování hranic vesmíru zvuků zabrousil k improvisingu, experimentálnímu metalu i noise vytvářenému pomocí hlasu. Svůj první

sólový pražský koncert (v rámci festivalu **Stimul**) odehraje společně s italskými **ZU**, kteří holdují originální a tvrdé fúzi free jazzu, hardcoru a punku. **Divadlo Archa** (Na Poříčí 26, **Praha 1**), v úterý **17. 6.** ve 20.00.

...a trenýrky

Druhý koncert **Stimulu** ve dvou dnech. Sanfranciské duo **Matmos** je proslulé svou prací na albu Björk Vespertine a konceptuálním pojetím elektronické hudby, při němž přijdou ke slovu zvuky plechovky od kokakoly, trenýrek či terénní nahrávky pořízené na klinice plastické chirurgie, jako je odsávání tuku, endoskopie, transplantace tváře či laserová operace oka. To, že jsou Matmos nejen vtipálky, ale i ostrými kritiky společnosti, je jasné z „antivlastenecké“ desky The Civil War, využívající zvukové zdroje z muzea války Severu proti Jihu.

Zatím nejocenovanějším albem skupiny je The Rose Has Teeth In The Mouth Of A Beast, nevyžádaná vyznání lásky osobnostem, které nějak ovlivnily životy Matmos, mrtvým (např. mecenáš Richarda Wagnera Ludvík II. Bavorský) i žijícím. Nové album Supreme Balloon skupina představí v šestičlenné sestavě, úvod večera obstará první dáma ukrajinské experimentální elektronické hudby **Zavoloka**. **Divadlo Archa** (Na Poříčí 26, **Praha 1**), ve středu **18. 6.** ve 20.00.

Když se řekne Římská Anglie

Sylvaina Chauveaua jsme měli možnost poprvé vidět v roce 2006, kdy společně s doprovodným hudebním tělesem Ensemble Nocturne představil akustické coververze skladeb Depeche Mode. Jeho album Down to the Bone: An Acoustic Tribute to Depeche Mode pak díky koncertnímu úspěchu vyšlo i u nás v licenci na značce NextEra. Od té doby stihl Chauveau vydat další dvě alba a účastnit se mnoha hudebních projektů. Nyní se, opět v rámci série **Music Infinity**, vrací do Prahy s francouzskou zpěvačkou a hudebnicí

Félicii Atkinsonovou. Kromě písní z jejich společného alba Roman Anglais uslyšíme i Chauveauův zcela nový koncertní program. Podmanivá a rozjímavá atmosféra, nový vokál, nikam nepospíchající tóny kytary, klavíru a jemné ambientní elektronické plochy. Minimalistické, étericky plynoucí aranže vtáhnou do křehkého světa plného neodbytné imaginace. **Palác Akropolis** (Kubelíkova 27, **Praha 3**), ve středu **18. 6.** ve 20.00. **–pf–**

výtvarné umění

Hugo Demartini

Prostory pražského **Topičova salonu** představují dílo jednoho z předních sochařů české umělecké scény **Huga Demartiniho (1931)**. Autor absolvoval v roce 1954 Akademii výtvarných umění, sochařský ateliér Jana Laudy.

Již na sklonku 50. let se svou tvorbou zapojil do proudu geometrické abstrakce, která neměla nikdy v českých zemích ustláno na růžích. První strukturální reliéfy vytváří Demartini v roce 1959. Pro rozvoj sochařova díla byla podstatná kulturní liberalizace 60. let, umožňující větší svobodu projevu a prostor pro rozvinutí „racionálního přehodnocení informelu“, jak píše v katalogovém textu kurátor výstavy **Jiří Valoch**. „Dílo Huga Demartiniho je pro československé umění unikátní: směřování ke geometrické abstrakci předznamenal soubor koláží z roku 1958 – byla to vlastně jediná čistá geometrie v druhé polovině 50. let u nás, skladebně blízká světovým solitérům, přejívajícím atak informelu především díky pařížské Galerii Denise Renée,“ dodává Valoch, který dále v textu upozorňuje na souvislosti Demartiniho tvorby s dobovým mezinárodním uměleckým hnutím Zero. Výstava **Akce a proměna geometrické skladby** na adrese: **Topičův salon** (Národní 9, 1. patro, **Praha 1**), až **do 4. 7.**

Bad Painting/ Good Art

Projekt nazvaný **Bad Painting** kritizuje malířství v jeho nejvlastnějších prostředcích. Nejvýznamnější malíři 20. století, jako Francis Picabia, René Magritte, Asgern Jorn, Philip Guston, Neil Jenney, Georg Baselitz, Albert Oehlen nebo Julian Schnabel, se radikálně zmocňovali svého média pomocí různých strategií, skrze nekorektní, špatný, agresivní či ošklivý způsob malování, aby tak získali a vytvořili pro svou tvorbu nové impulsy, zbavené harmonizující estetiky.

Právě tato díla od 21 umělců prezentuje výstava jako jistý fenomén, jenž může nově diferencovat způsob nahlížení na dějiny malířství v časovém rozmezí od dob moderny po současný umělecký diskurs. Zastoupena jsou díla od umělců napříč 20. stoletím, jakými jsou např. Georg Baselitz, Werner Büttner, André Butzer, John Currin, Philip Guston, Martin Kippenberger, Sigmar Polke, Peter Saul, Julian Schnabel, Lisa Yuskavageová, HP ZIMMER ad. Projekt **Bad Painting/Good Art**, připravený kurátorkami **Evou Badurou-Triskovou** a **Susanne Neuburgerovou**, lze zhlédnout ve vídeňském **MUMOK**, Museumsplatz 1, až **do 12. 10.**

–pev–

Jde o likvidaci veřejné služby

Tržní diktát v českém zdravotnictví

Zápas o další existenci veřejných služeb a veřejnoprávních institucí v České republice – tak by se dalo charakterizovat nejvýznamnější vnitropolitické dění posledních měsíců. Bráno podle resortů, je to kultura a zdravotnictví. Ani v kultuře, ani ve zdravotnictví není zisk sprostým slovem a umělci i zdravotníci to dobře vědí. Nebezpečím je slepé a absolutní prosazování diktátu trhu. V obou resortech přináší stejné důsledky.

MARIE KLÍROVÁ

Zdravotnictví si na mediální zájem nemůže stěžovat. Takzvané regulační poplatky jsou největším trhákem prvních novinových stran, komentářů i čtenářských dopisů. Slovní šarvátky o třicetikoruny cloumají politikou, veřejností i Ústavním soudem. Ne že by nebyl důvod. Ony poplatky totiž z valné většiny s regulací nemají nic společného a spravedlivě nastavené také rozhodně nejsou. Ale jde o záležitost lehce odstranitelnou. Z pohledu současných a chystaných změn ve zdravotnictví jsou poplatky prkotina. Zástupný problém, jehož vášnivé rozdmýchávání má umožnit, aby se mezitím potichu a nenápadně uskutečnily změny daleko větší, zásadní a nevratné.

Poplatky lze kdykoliv upravit i zrušit, změnit na opravdu regulační, případně motivační. Prodej zdravotních pojišťoven a převedení fakultních nemocnic a léčebných ústavů na akciové společnosti je krokem, který nelze vzít zpět. Poplatky lidé vnímají jako osobní finanční újmu. Privatizaci pojišťoven ale vidí jako cosi, co se jich netýká. Nebo dokon-

ce jako žádoucí, protože často slyšeli, že za vysoký doplatek u léku mohou pojišťovny, za neproplacení podpůrných vitamínů také, pojišťovny zavinily krátkou ordinační dobu lékaře i dlouhé čekání na operaci, nízké platy i oprýskané fasády nemocnic. Samy si přitom postavily paláce! A tak velké pojistné si přitom strhávají z našeho výdělku!

Většina z toho je smutná pravda, něco jen účelová výmluva. Zdravotní pojišťovny v České republice nikdy nezačaly pořádně fungovat, chovaly se jako distributorky peněz, ne jako pojišťovací ústavy, které mají opečovávat své klienty a pracovat s dlouhodobými vizemi. Částečně jsou na vině platné zákony, částečně neschopnost manažerů. Lec-cos je třeba ve fungování pojišťoven otočit. Neplatit za léčení, ale za vyléčení. Neplatit tak, aby se uživil každý, kdo chce poskytovat zdravotní péči, ale zajistit péči podle potřeb pojištěnců – v patřičné dostupnosti a kvalitě. Skoncovat s bezdůvodnými obrovskými rozdíly v dostupnosti a nákladnosti péče v jednotlivých regionech atd.

Pojišťovny patří pojištěncům

Je nutné zlepšit fungování pojišťoven. Ale to neznamená, že je třeba z nich udělat akciovky a většinu z nich privatizovat. Udělat ze zdravotních pojišťoven obchodní společnost znamená vydat je napospas trhu. A to se občanů citelně dotkne. Zdravotní pojišťovny nejsou ani vlády, ani státu, patří pojištěncům. Pojištěncům patří peníze v nich uložené a mají, při zachování principu solidarity, sloužit k úhradě poskytnuté péče. Vláda slibuje, že když pojišťovny prodá, vyplatí získané peníze lidem – prý až dva a půl tisíce na hlavu by to mohlo dělat. A také o většínu příštích zisků by se prý musel soukromý vlastník s pojištěnci dělit. Zkrátka obchod století. Jenže jak pro koho.

Dnes pojišťovny vykazují miliardové finanční přebytky. Správně by měly tyto peníze sloužit k rozšiřování nových léčebných metod a léků, k vytváření rezervy na péči o stárnoucí populaci. V rukou soukromého majitele pojišťoven se tento dnešní přebytek rázem změní na zisk. Na jeho zisk, do kterého nikomu nic není. Bude-li muset dát část klientům pojišťovny, budiž. I ta část, která mu zbude, bude stát za to. Ale hlavně tyto peníze zmizí ze zdravotnictví.

Další zisk lze ve zdravotních pojišťovnách „vygenerovat“ snadno – stačí „optimalizovat péči“. Čili poskytnout tu nejlevnější. Zkrátka ušetřit. Pacient se nedozví, že mohl být léčen lépe. Lékař mu to neřekne, aby se neocítl na dlažbě. Zkušenosti ze Saska, kde podobný model zkoušejí, už byly v českém tisku publikovány a dávají těmto obavám za pravdu. A Slováci by mohli o tlaku a ziscích soukromých pojišťoven natáčet thrillery. Pokud by ani tyto kroky nevedly k dostatečně vysokému zisku, nabízejí se další řešení – třeba ještě zvýšit platby na zdravotní pojištění.

Veřejné zdravotní pojištění je největší hodnotou českého zdravotnictví. Před několika lety k tomuto závěru došla i Světová banka. O tom ale naše současná vláda nemluví. Bodejť by ano, když právě veřejné zdravotní pojištění je teď cílem jejího útoku. Prý jedině tak lze zajistit dostupnou péči a zavést pořádek v resortu. Inu, každá lež je dobrá, zvlášť když se spoléhá na to, že občané se v podstatě problému příliš neorientují. Nebezpečné záměry však objevily zdravotnické odbory, rozpoutaly proti nim vlnu demonstrací a chystají stávkou. Postupně se k nim přidávají odboráři z jiných resortů a další lidé – poté, co si uvědomili, že v tomto zdravotnickém protestu nejde ani tak o budoucnost zdravotníků, ale o budoucnost všech občanů – současných i příštích pacientů a jejich rodin. Podobnost se situací umělců není čistě náhodná.

Fakultní akciové nemocnice

Snaha udělat z fakultních nemocnic a léčebných ústavů akciové společnosti je ze stejného soudku. Současný způsob soužití školství (lékařských fakult) a zdravotnictví (fakultních nemocnic) má spoustu problémů. Zamýšlené převedení na akciovky je ale neodstraňuje, naopak nové velmi nebezpečné zakládá. Radikálně se proti němu, kromě již zmíněných odborů, postavili představitelé lékařských fakult, Karlovy univerzity a studenti medicíny. Proti je opozice i někteří koaliční poslanci.

Ministerstvo zdravotnictví zuří a objevilo silové řešení – obejít parlament a fakultní nemocnice na obchodní společnosti převést rozhodnutím vlády podle zákona o privatizaci z počátku devadesátých let. Silné společnosti se spoustou volného kapitálu, které touží po velkém zdravotnickém podnikání, už nejspíš tlačí na své politické spojence a nemohou se dočkat vysněného byznysu. Ministr zdravotnictví Tomáš Julínek ve slovenských novinách uvedl, že jeho snem je fakultní nemocnice zprivatizovat. Znepokojenou českou veřejnost ale uklidňuje – žádnou privatizaci fakultních nemocnic nechystám. Slibuje, že tato vláda je privatizovat nebude. Tak to máme na dva roky.

Koneckonců známe to z pohádky: jen dva prstíčky strčíme, jen co se ohřejeme, hned zase půjdeme. Ano, dnešní reformátoři zdravotnictví se ohřejí a zase půjdou. Možná do některé šikovné (v tomto případě zdravotnické) privátní společnosti, jak u nás bývá zvykem. Možná k čertu. To je skoro jedno. Průšvih bude, jestli stihnou dřív poslat k čertu české veřejné zdravotní pojištění a české zdravotnictví jako veřejnou službu. Jestli jim to občané dovolí.

Autorka je redaktorka Bulletinu odborového svazu zdravotnictví.

zkrátka

Ministr kultury Václav Jehlička, přestože považuje protesty a demonstrace v rámci demokratické společnosti za naprosto legitimní, je přesvědčen, že o problémech a názorech by se spíše než na náměstích mělo diskutovat u kulatého stolu. / Ředitel Národní knihovny Vlastimil Ježek bude na podzim kandidovat do Senátu za KDU-ČSL. / Spisovatel V. S. Naipaul v souvislosti s literárním festivalem Hay prohlásil, že podobné akce jsou zcela nesmyslné. / Ian McEwan přečetl na stejném festivalu úryvek ze své připravované knihy. Jeden z posluchačů ho však upozornil, že tuto pasáž odněkud zná. / Zpopelněný Kurt Cobain byl ukraden z domu jeho bývalé manželky Courtney Love. / Vyhostěné bangladéšské spisovatelce Taslimě Nasrínové nabídlo přístřeší Švédsko. / Mírovou cenu německých knihkupců letos na knižním veletrhu ve Frankfurtu převezme malíř a sochař Anselm Kiefer. / Cenu Orange, určenou ženským spisovatelkám píšícím v angličtině, získala Rose Tremainová za román The Road Home. / Evropská unie chce zavést literární cenu za prózu. Zatím není jasné, jak se bude jmenovat, uzávěrka přihlášek je však už 31. července. / Začalo Pražské trienále. / Britští autoři knih pro děti se vzbou-

řili proti nařízení, aby na knihách bylo uváděno, jak starým dětem jsou určeny. / Čeští, moravští a slezští designéři zakládají vlastní neziskovou a nepolitickou organizaci s celostátní působností, nazvanou Unie profesionálních designérů ČR. / Spisovatel Martin Amis varoval Baracka Obamu, že mu, když se stane prezidentem, hrozí fatva. Narodil se totiž jako muslim a ke křesťanství konvertoval. / Pražské Divadlo na Jezerce uvede 22. 6. benefiční představení hry Kumšt ve prospěch Divadla Semafor. / Režisér Chris Fisher natáčí pokračování snímku Richarda Kellyho Donnie Darko. / Anglický překlad Opony Milana Kundery od Lindy Asherové byl francouzsko-anglickou nadací vybrán jako nejlepší překlad roku v kategorii naučné literatury. / Členové skupiny Wu-Tang Clan založili „šachovou městskou sociální síť“ WuChess.com. / Vznikla on-line hra pro příznivce techna – The White Island (thewhiteisland.com). / Kino Čas, které patří městu Karlovy Vary, bude mít zřejmě dva nájemce. Nového má město vybrat do 3. července z uspořádaného výběrového řízení, soud však zároveň nařídil vrátit kino bývalému nájemci Františku Volfovi. / Zemřela výtvarnice Beryl Cooková (1926–2008). / Návrhy na cenu Knihovna roku 2008 mohou podávat fyzické nebo právnické osoby na Ministerstvo kultury do 5. srpna. / Skupina Gorillaz bude autorem znělky olympijských her na stanici BBC.

–jgr–

Lědo Ivo

Podmínka pro přijetí

Bude-li mi smrt připomínat
průzračné moře,
pak jedině ji přijmu:
mlčení jednou provždy
uvnitř mé hrudi,
dokonalost vln,
bílých a utišených,
zrušenou krajinu
na holém horizontu
moře bez palem,
prázdnotu světa
po vyslovení slova,
které chtělo říct všechno
a neřeklo vůbec nic.

Přeložila Vlasta Dufková

Vlažnější vrstvy vzduchu

Novela Antje Strubelové

LENKA JUNGMANNOVÁ

Novela mladé německé spisovatelky Antje Rávic Strubelové (1974) s názvem *Chladnější vrstvy vzduchu*, kterou v překladu Lenky Houskové nedávno vydalo nakladatelství Kniha Zlín, získala v Německu několik ocenění, včetně významné ceny Hermanna Hesseho. Pozornost, již si kniha na literárním trhu vydobyla, můžeme – nakolik nám to dovolí český překlad – vysvětlit tím, že se jedná o velmi nekonvenční příběh, napsaný se značnou citlivostí k jazyku, založenému na kontrastu snivé básnické obrazotvornosti a neustále rozrušovaného a znejišťovaného toku vyprávění.

Lesbická love story

Děj prózy je zasazen do prostředí vodáckého tábora, který na opuštěném ostrově ve Švédsku pořádá jistá agentura pro děti z bývalé NDR. Podobně jako ostatní vedoucí, i hrdinka knihy, třicetiletá lesba Anja z dříve východoněmeckého Halberstadtu, sem odjela, aby se vymanila z dosavadního maloměstského života. Na začátku knihy zde potkává tajemnou „rusalku“, která je také Němka, ale k táborníkům nepatří. Svým křehkým zjevem a lyrickými promluvami, tolik odlišnými od primitivistického uvažování vodáckých skautů, v ní žena, již později sama pojmenuje Siri, vzbuzuje nebývalou přitažlivost. Pod jejím vlivem pak Anja opakovaně utíká z osady a proměňuje se v dospívajícího chlapce Šmola, jehož v ní Siri vidí. Společně navštěvují nedaleký opuštěný dům, o němž si Siri vybábila, že jí ho prodal realitní makléř po smrti své matky. Anja a Siri se scházejí v domě, duševně i eroticky se sblížují, a současně své osobní historie proplétají se smyšleným příběhem makléřovy matky, která syna údajně počala s nacistou a od jeho čtyř let ho neviděla, protože byl dán na takzvanou árijskou převýchovu.

Na Anjinu jinakost, částečně i sexuální, avšak především mentální, negativně reagují kolego-

vé z tábora, u nichž to povzbuzuje heterosexistické chování a atakuje skryté sklony k násilí. Omezený fanatik života „před pádem zdi“ Ralf, kterého přitahují Anjiny mužské rysy, se ji pokusí znásilnit, snaživá, ale nezajímavá Svenja se ji zase pokouší svést jako ženu. Ostatní svou kolegyni ostražitě sledují a popichují a nakonec na ni chtějí svalit i krádež několika tisíc eur. Napětí mezi táborníky a Anjou vyvrcholí jednoho rána, kdy se společně se Siri vrací do osady pro své věci. Ralf ji vyprovokuje ke rvačce a ona jej v návalu „chlapec-kého“ vzteku zabije. Krátce po incidentu však nenávratně mizí její femme fatale a naopak se urovnávají Anjiny nevráživé vztahy s vedoucími. Pod vlivem této události však hrdinka zešílí a nezbude jí než se chystat na zpáteční cestu do rodného města, aniž bychom se dozvěděli, jestli Siri skutečně existovala nebo jestli si celou kauzu vyfantazírovala.

Slabá erotika, fatální příroda

Zatímco však erotické fantazie jsou novele spíše na škodu – nikoli z morálních důvodů, ale proto, že příliš rozmělnují či zastírají výpověď díla –, popis přírodní scenerie prózu doslova povyšuje. Vysledované zemité zákonitosti v návaznosti na „řeči“ vodního, větrného i ohnivého živlu, které vyprávění protkávají, dokáže Strubelová líčit s neobvykle silným citem pro detail i pro takřkajíc fatální dění přírody, která jako by zrcadlila malost a zanedbanost postav. Oproti zdůrazňované drsnosti táborníků však Anja a Siri – jak už napovídá její jméno, odvozenina od Sirény – s životem přírody skutečně splývají, což je v próze vyjádřeno mimo jiné sympatii k místnímu chladnějšímu vzduchu.

Jak bylo naznačeno na začátku, jsou kompoziční techniky textu tvořeny protiklady. S lyrickým milostným příběhem kontrastuje drsné a odcizené prostředí tábora, kde ani smrt není ničím překvapivým. Tábor ve Värmlandu můžeme dokonce vidět jako děsivě utopické místo obydlené odpadlíky západní civilizace a odpůrci globalizace, a implicitně tedy dosadit výchovnou funkci novely, která pak ovšem trochu zastíňuje love story.

Podobně sporné se ukazuje být čtení knihy jako svého druhu lesbického románu. Hrdinka

sice nepotřebuje přímo hledat svou pohlavní identitu, jak tomu v lesbické literatuře obvykle bývá, přesto je překvapena zjištěním, že se nejlépe cítí jako dospívající mladík. Za nejproblematictější ovšem považují námět, který je poměrně málo nosný, takže by se určitě zaskvěl v povídce, ale na román nevystačí. Ty švédské vrstvy vzduchu tak nejsou sympaticky chladnější, nýbrž spíše vlažné.

Autorka působí v Ústavu pro českou literaturu AV ČR a na FF UK.

Antje Rávic Strubelová: Chladnější vrstvy vzduchu.

Přeložila Lenka Housková. Kniha Zlín, Zlín 2008, 163 stran.

Analytický filosof píše paměti

Casanova Petra Kořátka

KRYŠTOF ŠPIDLA

Jak může dopadnout pokus analytického filosofa o paměti? Napíše je vůbec? Odpověď se přímo nabízí: nikoli. V *Casanovovi* Petra Kořátka nejde jen o quainovsko-davidsonovskou skepsi, ale i o paměť jako takovou, o jazykovou povahu sdělení a s ním spojenou výběrovost, o jeho nejednoznačnost a nedokonalost – a v konečném důsledku o nesdělitelnost. Přesto se alespoň lze pokusit. Jakkoli je výsledek předem odsouzen k nezdaru, samotná cesta k němu může být pozoruhodná.

Labyrintem do amorfности

U vědomí svých omezení – tělesných i duševních – bere si vypravěč na pomoc životopisycizí, Casanovův a Théseův, a svým pamětem je vnucuje. Tato vypravěčská trojjedinnost stanoví nejednoznačnost fikčního světa. Máme tak před sebou jakýsi chvějivý, rozostřený obraz, jenž nám neustále uniká, mění se, chvílemi zcela mizí, a u kterého si navíc nejsme jisti, odkud jej pozorujeme. Jestliže J. L. Borges přirovnává literární dílo k zahradě, v *Casanovovi* se ztrácíme v labyrintu, či se spíše noří-

me do amorfности, ve které se stírají hranice mezi Já a Světem. Nelze rozhodnout, kde končí tělo a kde začíná postel, na které leží nemocný, nelze rozlišit animální od lidského, tělesné od duchovního, ba nejistota panuje i mezi živly, kterým náležíme – ne náhodou je připomínána nejasnost Théseova původu: je skutečně synem Poseidónovým, nebo je obyčejným lidským mládětem?

Stejným labyrintem, jako je ten, jímž musel projít bájný Théseus, může být i labyrint rokokových dámských sukní a spodniček. V záhybech hedvábí a mušelínu lze bloudit přinejmenším stejně dobrodružně (a jak se ukazuje v textu, i se zcela překvapivým výsledkem). Cesta, která vede k doteku kůže na kůži, či spíše punčošky na punčošku, je ovšem několikrát zmnožena blouděním hlavního hrdiny. V případě Casanovy jde o množství cest za kardinálem Acquavivou (jméno rozhodně není náhoda), ale též o cestu z Mantovy do Benátek, již korunuje snad nejpůsobivější místo textu, průvod dobytka (který je zároveň sanitárním kordonem a cestou na jatka) k Božímu hrobu. Návrat do vody – beztvarosti, nikoli však vody živé, ale spíše do zapáchající tůňky, se zdá být přirozeným důsledkem Casanovova putování. Důsledkem, ne koncem – dosti kapitol bývá v textu zakončeno aposiopesí.

Pro vypravěče/tvůrce pamětí se labyrintem stává i cesta do kuchyně, jež taktéž zadržává a nakonec se ztrácí v mnohých digresích. Ani Théseus nepřináší kýženou jistotu. Skrze Prokrustovo lože se vše opět spojuje a my nevíme, zda je Théseus Mínotaurovým vrahem či obětí Natahovače; nepřichází ani úlevné procitnutí z těžkého snu, ocitáme se zas kdesi uprostřed na vratké půdě, nevědouce přítom, kým právě jsme.

Litanie i tlachání

Máme tedy před sebou komplikovaný a důmyslný text, jenž se snaží nalézt hranice sdělitelného, ale též zcela zřetelně tematizuje určitý typ krize identity, jednak „splývání s mnohovitvorností světa“ (viz otázka po hranici mezi Já a Světem), jednak rozdíl mezi tím, čím jsme, a tím, čím jsme byli, tedy otázku časovosti. Pokus o návrat pomocí paměti je vlastně pokusem o regresi, o obrácený vývoj.

To, že je celý text prostoupen noetickou skepsí, je na druhé straně vyvažováno ironií, jež vyzaruje snad z každé věty. Ty jsou hravě košaté, zdobné a precizní, plné aluzí a parafrází, přecházející z litanického tónu do frivolního tlachání, ale především zábavné: „Otcovská touha, ještě ne tak docela touha po mně, a přece velmi naléhavá a vroucí, ho vlekla přes dvojí neplodné lože (první žena se jmenovala Melité a druhá Chalkiopé) až do staroslavných Delf, aby vyslechl tuto větu: ‚Nerozvazuj měch s vínem, dokud nevyjdeš na vrcholek Athén.‘“

Neméně významnou roli, a také v tom je Kořátkova kniha výjimečná, hrají i důmyslný metatext a paratext, jež nám spiklenecky podhalují roušku fikcionalitu. Jde jednak o ediční poznámku (v tomto případě spíše o rámec vyprávění), o anotaci, již není vzdálen ironický odstup, o dodatky v podobě poznámek a vynechaných míst, ale též o autorský medailonek. Ten se nijak výrazně neliší od těch běžných, avšak udává kontext, který zde znamená mnoho – kontext, který nabízí způsob čtení: „Petr Kořátko (*1955), analytický filozof (...)“.

Přidejme skvělé ilustrace Evy Kořátkové, prostou, avšak mimořádně zdařilou grafickou úpravu, další ze zjevných nárazek, tentokrát na prvorepublikovou tradici (solidní redakce a grafika se mimochodem zdají být poznávacím znamením Druhého města), a máme před sebou knihu, jež rozhodně stojí za přečtení. Je chytrá, postmoderně hravá, mnohvrstevnatá – zkrátka přímo vybízí ke čtenářské aktivitě, k různocnění.

Autor je bohemista.

Petr Kořátko: Casanova. Druhé město, Brno 2008,

118 stran.

Isabelle Dutoitová: V močálu, 2005

Pokud mě budeš chtít poslouchat...

Reisefieber Mikołaje Łozińskiego

MICHAL ŠPÍNA

Jeden španělský filosof před sto lety napsal, že skutečnou pokorou je jednat. Utíkání od běhu světa, skrývání se, mlčení, zdržování se rozhodnutí bývá často spíše projevem skryté pýchy, zatímco pokorný přijme odpovědnost za řešení, byť bolestné. Vždyť je pohodlnější nic nevědět, nebýt do něčeho zapleten, nemuset nic řešit. Snad právě proto, že nám současnost nabízí tolik „možností“, podléháme často neschopnosti odhodlat se, pro něco se rozhodnout. A nemusí jít o velké činy: nejtěžší bývají často věci zdánlivě banální, například svěřit se někomu se svou minulostí nebo se svými pocity.

Před podobnými problémy stojí také hrdina *Reisefieberu*, románového debutu polského spisovatele Mikołaje Łozińskiego (1980). Daniel, vcelku všední a mírně neurotický novinář, přilétá z New Yorku do zimní Paříže, aby vyřídil několik formalit po smrti své matky. Matky, se kterou si nerozuměl a se kterou několik let nekomunikoval. Mluví o ní jako o Astrid. Přesto je jasné, že matka, která ho vychovala sama, pro něj byla (či stále je?) nejbližším člověkem – a že syn jí musí být podobný.

Nerozhodovat a neptat se

Vlastní cestovní horečka, Reisefieber, zabere v románu pouhé tři stránky; je to však horečka z cesty nejen v prostoru, ale i v čase: stonajícímu Danielovi skrze vzpomínky otevírá bránu do dětství, kdy také často ležel s chřípkou. Tehdy bylo pro Astrid jednodušší „nevidět“, že simuluje, aby nemusel do školy. A právě tuto pohodlnou nerozhodnost po matce zdědil. Łoziński nám ji opakovaně připomíná, ať už v detailech a náznacích nebo výslovně: „Astrid celý život psala tužkou, aby to, co napsala, bylo možné „pozměnit či opravit (...) měla strach z „nevyhnutelnosti“. Nešlo však pouze o písemnou formu.“

Se sférou nevyhnutelného má ovšem problém i Daniel: „Ale prosím tě,“ říká jí při jedné z dávných hádek, „nikdo tě přece nenutí, abys byla moje matka.“ Od dětství se schovává, kdykoli něco udělá špatně. Vždy je lepší počkat, až nebezpečí přejde, i kdyby měl čekat do smrti. A smrt přišla; z rodiny mu nezůstal nikdo a Daniel už může své matce porozumět jen prostřednictvím vzpomínek, rozhovorů s její nevlastní sestrou, se slepou psychoterapeutkou – a také dopisu, který zanechala: z něj se Daniel doví, proč mu nikdy neřekla nic o otci a proč bylo pohodlnější tutlat a mlčet.

Podobně je na tom i Daniel se svou snoubenkou Annou, kterou zanechává v New Yorku. Anna mu vyčítá, že si s ní neumí povídat: odpovídá jí na otázky, sám se ale prý neptá. Daniel však rozmlouvá v noci se spící Annou, a ona ze spaní odpovídá; ráno ovšem o ničem neví. Také při bláznění Paříží vede Daniel s Annou imaginární rozhovory, v nichž je schopen vyjádřit to, co je pro něj opravdu důležité, ale „cítí, že by to ve skutečnosti, nahlas a slovy neuměl říci“.

Román ze současnosti

Desítka nedlouhých kapitol *Reisefieberu* je dále rozdělena na velmi krátké podkapitoly, v nichž se střídají aktéři, místa, časy. Někdy se prolínají dokonce v rámci jednoho odstavce: Danielova současnost je chtcí nechtíc prorostlá minulostí a chronologie se podřizuje vzpomínání.

Łoziński vypráví tiše, pomalu, soustředěně a přitom dramaticky. Na rozdíl od převládajícího trendu v současné polské próze (nakolik můžeme soudit z děl Masłowské, Witkowského a dalších) nepíše slangem, nechce

V druhé části se líčí příběh soustavného vydávání Protokolů.

zrevolucionovat polskou literaturu a netematizuje nic polského. Žádné reálie; vše by se mohlo odehrávat v kterémkoliv evropském městě, je jedno, kdo je Polák, Angličan, Švéd. Město zde vystupuje jako v černobílém filmu, je lhostejné, podobné Berlínu u raného Nabokova. Pokud se text soustřeďí na vnější detail, pak jsou to brýle, svetry, sněhové vločky na kabátech. Snad jen krátké věty, z nichž Łoziński své vyprávění vystavěl, tvoří někdy příliš monotónní rytmus.

Je těžké nepřečíst knihu naráz. Autorka českého překladu ukázala, že si poradí jak s hipopovým textem mediálně známé Masłowské, tak se sevřeným vyprávěním tichého a nenápadného Łozińskiego, který jako by se ve svém románu mihl v postavě „mladého Poláka s nevyslovitelným jménem“ v bytě po zemřelé Astrid.

Ačkoliv – v románu se dás sledovat ještě jeden motiv, který může odkazovat k autorovi: Daniel se již rok poněkud křečovitě snaží psát „román ze současnosti“. Jde mu to ztuha, přestože ví, že se „každý dobrý spisovatel musí snažit žít do pocitů jiných lidí“. Mikołaj Łoziński se v nedávném rozhovoru svěřil, že i jemu jde psaní pomalu a ztěžka a že mívá pochybnosti, zda vůbec o lidech něco ví. *Reisefieber* ukazuje, že uspěl; zda uspěje i jeho hrdina, zůstává otevřeno. Daniel, odlétající z Paříže, už ví, že musí Anně všechno říct – pokud ho ovšem ještě bude chtít poslouchat...

Autor studuje komparatistiku.

Mikołaj Łoziński: Reisefieber. Přeložila Barbora Gregorová. Dybbuk, Praha 2008, 208 stran.

ky opisují dění v Rusku v letech 1905 až 1917.

O mnoho přirozenější je Eisnerovo zacházení s dobovými dokumenty, které skvěle vykreslují atmosféru a výmluvně ukazují, jak nakažlivá byla antisemitská infekce myšlenkami *Protokolů sionských mudrců*. Vždyť i v pokrokových Timesech ve svém, jistě záslužném boji s antisemitskou propagandou neváhali hledat odpovědi na řečnické otázky, které si odpověď nezaslouží a které měli spíše s výsměchem nechat být. „Unikli jsme s vypětím veškerých sil ‚Pax Germanica‘, jen abychom upadli do ‚Pax Judaica‘?“ píše ve svém úvodníku, jenž byl i přesto ojedinělým hlasem rozumu v tehdejší novinářské světě.

Vysloveně tragicky pak působí komentář „bytošného demokrata“ a bojovníka s nacismem Winston Churchill, který je sice stylisticky umně napsaný, navzdory tomu však, nebo právě proto, nepřestává být nechutným politickým antisemitismem, jenž si v díce nezádá ani se starším antisemitským spiskem *Talmudský Žid*, pomocí podobné logiky představujícím pro změnu náboženský a lidový antisemitismus své doby. „Od dob Spartaka – Weishaupta až po Karla Marxe a dále k Trockému (Rusko), Bélovi Kunovi (Maďarsko), Rose Luxemburgové (Německo) a Emě Goldsteinové (USA) se toto celosvětové spiknutí, které má za cíl svržení civilizace, reorganizaci společnosti na základech zpomaleného vývoje, závistivé zloby a neuskutečnitelné rovnosti, stále vytrvale šíří,“ píše ve svém komentáři tehdejší poslanec a neváhá použít výraziva jako „mezinárodní Židé“ a „zlověstné spiknutí“. Alespoň potvrzuje, že infekce antisemitskou nákazou nemusí nutně postihnout jen ty méně vzdělané, a tak vlastně vysvětluje, že *Protokoly* stejně jako osvětivská lež, či prostě antisemitismus vůbec, nemusí být záležitostí jen méně vzdělaných, ale jsou především otázkou víry, která (ať v dobrém či zlém) postihuje všechny bez rozdílu.

Obětní beránek

Eisnerovu knihu lze rozdělit na dvě části. V delší první jde o příběh vzniku *Protokolů*, který je podrobnou sondou do známých skutečností, jež byly vyčerpávajícím způsobem rozebrány i v Česku vydané knize *Protokoly sionských mudrců – pravda, nebo podvrh?* (Votobia 1996) od polského historika Janusze Tazbira. V druhé se líčí příběh jejich soustavného vydávání, byť provázaného prohrávanými soudy o jejich pravost. Nechybí ani nutná autorova interpretace smutné skutečnosti, která ukazuje, že i mnohokrát prokázaná lež je stále a s úspěchem vydávána za pravdu. Eisner se zde možná až příliš rigidně drží klasické teorie obětního beránka, jež je zvláště v případě politického antisemitismu pro svou dějinnou jednoduchost třeba filosofkou Hannah Arendtovou považována za částečně zavádějící, což ostatně ve svých pracích naznačuje třeba i polský sociolog židovského původu Zygmunt Bauman.

Eisnerovi se zcela jistě nepodařilo umlčet hlavní antisemitskou nepagandistickou zbraň, ale určitě vytvořil dílo, které je přístupné i těm, co se o dějiny antisemitismu příliš nezajímají, a jeho místo by tedy mělo být především ve veřejných knihovnách.

Will Eisner: Spiknutí.

Tajný příběh protokolů sionských mudrců.

Přeložil Viktor Janiš. Academia, Praha 2008, 148 stran.

Kresbou proti antisemitismu

Komiksové spiknutí Willa Eisnera

LUKÁŠ RYCHETSKÝ

Will Eisner je pro grafické romány něco jako otec zakladatel. Komiksový průkopník, který se posledních dvacet let svého života vedle jiné práce snažil vytvořit kreslený příběh, jenž by alespoň částečně umlčel lživý a hysterický hlas pamfletu *Protokoly sionských mudrců* – své poslední dílo dokončil krátce před smrtí.

Autor pro svůj záměr pochopitelně zvolil u komiksu přirozenou cestu vyprávění velkých dějin skrze osudy jedinců, kteří se dostali do vleku historických událostí anebo je sami, třeba pomocí tvorby jednoho slavného a přitom vlastně jen opsaného falzifikátu vlekli za sebou.

Antisemita Churchill

Ne vždy se to ale úplně daří a občas je třeba menší historický exkurs, aby příběh mohl plynule pokračovat a přitom nemusel přestat být jen mikropříběhem několika jedinců a mohl být zároveň i velkým historickým vyprávěním. Dějiny jsou přítomny jen v rámujičích odkazech, a když to děj vyžaduje, tak i v podobě poněkud násilně včleněných krátkých a výtvarně nijak nezpracovaných vpisků, jež lakonic-

Nesvatá Rus

Fotografické stíny minulosti

JOSEF MOUCHA

Chodynské pole se dnes říká moskevské čtvrti, která o sobě dává vědět hokejovou halou. Bývalo to prázdné prostranství u řeky, sloužící tradičně jako ležení vojsk. Za poslední carské korunovace tam Rusové uspořádali sešlost, při níž v máji 1896 provolávali hromové „urá“ Mikoláši II. Přípitky byly zdarma a skončily ušlapáním více než 1300 osob a zraněním dalších dvou tisíc.

Z Čech se na Rus k „radovánkám korunovačním“ vypravil zjara 1896 fotograf František Krátký (1851–1924). Nepředpokládá-nou katastrofu zaznamenal a jeho svědectví publikovala Zlatá Praha. Rozumí se, že davo-vé scény jsou tou nejbrutálnější podívanou z nějakých čtyřiceti exponátů mariánsko-lázeňské výstavy *Světelné obrazy z carského Ruska*, na níž je s Krátkým spojen další autor nejistého jména.

Pro objevené reportérství se stal Krátký vynikající postavou své doby. Historik Pavel Scheufler, specializovaný na starší čes-kou fotografii, v něm našel osobnost, jež si zasloužila mnohaleté badatelské úsilí. Ob-jev završil před čtyřmi lety první Krátkého monografií a sérií průřezových i tematic-kých výstav typu *František Krátký, fotograf českého venkova před sto lety* (2003), popří-padě *Světelné obrazy Itálie* (2007–2008). Cílem kurátorovy virtuální Fotogalerie (www.scheufler.cz) je zpřístupňování děl zájima-vých fotografů minulosti a tím i ukázek pro-měň životního stylu. Krátký je samozřejmě bohatě podchycen.

Přibarvované momentky

Exponáty výstavy *Světelné obrazy z Ruska*, z níž se v Mariánských Lázních prodává kata-log, přenechal Scheufler roku 2001 chebské Galerii 4. Ta nyní reprízuje přibližně dvě tře-tiny kolekce. Původní scheuflerovská koncep-ce zahrnovala i část *Sovětské Rusko* s podti-tulem *Fotografie nezjištěných autorů z let asi*

1930–1936. Tyto snímky sice vznikaly s pro-pagandistickým záměrem, ale kouzlo času je bezděky proměnilo v obžalobu režimu, jenž stavěl na potěmkiádách a lakování skuteč-nosti na růžovo. V mariánskolázeňské Gale-rii Anglikánského kostela doplňuje Krátkého průkopnické dílo alespoň vynikající soubor *Předsovětské Rusko a doba občanské vál-ky – Fotografie neznámých autorů z let asi 1910–1921*.

Scheuflerem digitalizované a nazvětšova-né diapozitivy byly kdysi určeny k ilustro-vání poznávacích přednášek a jako názor-né pomůcky do škol. Krátký své záběry tiskl a prodával formou stereoskopií, takže s pat-říčným kukátkem vzbuzovaly plastickou ilu-zi. I kolorování mělo dodat jejich projekci na realističnosti a teprve dodatečně je vní-máme coby bizarní přikrašlování. Je to jako s nánosem krému na boty místo líčidla: do určitého věku se zdá nepřiměřená náhražka ruměnce nepřijatelná, dojde-li však subjekt odzbrojujícího stárí – a to recenzované zábě-ry nepostrádají –, pak nezbyvá než zachovat dekorum.

Krátkého zdlouhavá, nicméně nárazová rus-ká cesta vedla také do Nižního Novgorodu a do Petrohradu. Obchodní úspěch takové-ho podniku nebyl zaručený: z jistot kolín-ského portrétního ateliéru nejspíš fotogra-fa vyháněla prospektorská touha po odleh-lých končinách. Za motivem vyrazil nejen po vlastech českých, ale i na Balkán, do Kra-kova, Haliče, Německa, Francie, Švýcarska, Horních Uher či Budy a Pešti... S technikou musel vlastně zápasit – skleněné desky byly těžké a filmy trpěly technologickými problé-my tehdy ještě nezavedené novinky.

Anonymní legionář?

Skrytým protagonistou výstavy je nejen investigativní historik Scheufler, ale také pocestný, o němž se z katalogu dovidáme pouze dohady. Pavel Scheufler si dokonce

František Škrábál (?): Textilní výroba podomácku, 10.–20. léta 20. století

není jistý, neoperovalo-li českých fotogra-fů kolem ruské občanské války víc. Domní-vá se však, že autorem alespoň „většiny zábě-rů byl fotoamatér, patrně český legionář, putující vlakem po Sibiři“. Dotyčný příspě-vek do dějin naší kultury právem pokládá za emotivní srdce výstavy, strhující pozornost „syrovou autentičností“. Nadhazuje, nejde-li o práce Františka Škrábala, neboť katalog Státní ústředny diapozitivů nabízel za prv-ní republiky dva jeho soubory odpovídající tematiky: *Život na ruské vesnici* a *Magistrá-la – Sibiř*.

Na zlomu 10. a 20. let se – na rozdíl od časů Krátkého exkurze – dalo běžně fotografovat z ruky. Pozorovatel nezatížený stativem se snáze přibližoval k pohybujiícím se postavám a pohotověji je komponoval. Díky tomu, že výjevy zachycoval dynamicky, dýchá z vizuál-ního deníku subjektivita. A právě přes ni se lze s postřehy vykořeněných dějů podél sibiř-

ské magistrály sžívat. Žádná monumentalí-zace, již Krátký dodával lesku svým látkám – průvodu ikon před Kremlem, pozlaceným sochám v Petrodvorci anebo budově moskev-ského Orliho klubu. Najednou nejsou moti-vem davy, mramory a věčnost. Pod dojmem válečného vykořisťování se stali podnětem k fotografování konkrétní lidé, probíjející se kruhem ročních dob v pastí nekoneč-ného venkova. Nejsou to jenom bosí hrdinové, kteří se navzdory zbídačení udrželi při živo-tě, jsou to také lidé negramotní, představu-jící dokonalé rukojmí komunistů, číhajících pro tentokrát mimo záběr.

(Doporučená literatura: Doktor Živago Bo-rise Pasternaka.)

Autor je fotograf a publicista.

Světelné obrazy z carského Ruska.

Galerie Anglikánského kostela, Ruská 98, Mariánské Lázně, 15. 5. – 10. 7. 2008.

depeše

Brněnská galerie vystavuje v Praze

Letos v únoru zemřel galerista a sběratel výtvarného umění Karel Tutsch (1941–2008). Brněnská galerie Na bidýlku, kterou kdysi založil, umožnila vystavovat díla mnohým začína-jícím umělcům, kteří dnes patří mezi špičky české umělecké scény. Díla těchto umělců máte možnost vidět v Praze v Galerii Jelení na výstavě nazvané – jak jinak než Na bidýlku. Karel Tutsch nepatřil k mediálně známým osobám, to však vůbec neznamená, že nebyl významnou osobností. Svou sběratelskou a galerijní činností ovlivnil řadu lidí. Například autor neono-vého srdce pro Pražský hrad Jiří David na něj ve svém článku pro Lidové noviny zavzpomínal slovy: „Karel Tutsch tak sběratelsky, galeristicky, navíc i lidsky patřil a jistě i bude patřit mezi těch několik lidí v této oblasti, které jsem měl čest poznat a učit se od nich.“ Výstava, která právě probíhá, je poděkováním galerie svému zakladateli pár měsíců po jeho smrti. Brněn-ská galerie Na bidýlku navázala spolupráci s pražskou Galerií Jelení, která se také zaměřuje především na prezentaci současných mladých umělců. K vidění by měla být díla například Josefa Bolfa, Jiřího Petrbocka, Aleše Hudečka, Kurta Gebauera, Jiřího Sopka, Jiřího Kovan-dy, Evy Koťátkové, Sylvy Brodi ad. Má to ale jeden háček. Musí se vám podařit se do Galerie Jelení v Drtinově ulici na Smíchově vůbec dostat. Mně se to nepovedlo. Galerie má otevřeno tři dny v týdnu (od úterý do čtvrtka) tři hodiny denně (15.00–18.00), ale já tam ani v ten-to vymezený čas nikoho nezastihla. Na vratech jsem si přečetla, že pokud nikdo nezareagu-je na zvonek, mám zkusit kancelář v protějším domě nebo uvedené telefonní číslo. Dovolala jsem se paní, která se mi omluvila, že již v galerii nepracuje (takže jí nevolejte!), a ochotně mě odkázala na jiné číslo. Tam jsem se dozvěděla, že je zavřeno zcela výjimečně, ať určitě přijdu v následujících dnech. Druhý den jsem tedy opět zvonila u vchodu, opět marně. Spo-lupráce brněnské a pražské galerie je velmi užitečná věc, díky které mohou vznikat jedineč-né projekty. Věřím, že výstava Na bidýlku je kvalitní, jen vám přeji, abyste při návštěvě gale-rie měli větší štěstí nežli já.

Monika Ticháčková

František Krátký: Chodynské pole, 30. května 1896

Vizionářské bestiárium

Ernstovy koláže z cyklu Týden dobroty

Po letech se vrací na veřejnost kolážový román Maxe Ernsta, z kterého se stalo takřka sběratelské privatissimum. Přitom se jedná o závažné dílo, vizionářsky ohlašující temné válečné období. Dodnes je tento cyklus také silným inspiračním zdrojem pro experimentální filmové tvůrce.

ČESTMÍR LANG

V létě roku 1933 vytvořil Max Ernst na zámku Vigoleno poblíž Piacenzy za pouhé tři týdny 184 koláží, které o rok později vydal v pařížské Galerii Jeanne Bucher pod ironickým názvem *Týden dobroty* (Une semaine de bonté). Umělcův vztah k těmto originálům byl velmi osobní. Vystavil je pouze jednou – v roce 1936 na žádost republikánské vlády v Muzeu moderního v Madridu. Poté je přechovával doma až do své smrti v roce 1976. Vdova po umělci je prodala sběrateli Danielu Filipacchimu, v jehož vlastnictví zůstávají dodnes.

„Druhá kariéra“ souboru *Týden dobroty* začala až letos. Po více než sedmdesáti letech je poslal kurátor Werner Spies, bývalý ředitel sekce klasické moderny v pařížském Centre Pompidou a dlouholetý Filipacchiho přítel, na putovní výstavu a zpracoval k nim rozsáhlý odborný katalog. Výstava v současné době probíhá symbolicky v umělcově rodišti, v Brühlu u Kolína nad Rýnem, kde bylo v roce 2005 otevřeno jediné muzeum Maxe Ernsta na území Německa. Po zastávce v hamburské Kunsthalle se *Týden dobroty* vydá napřesrok do Paříže, Londýna a Madridu.

Fin de siècle a šílené vize

Max Ernst si osvojil techniku koláže v letech 1919–20, tedy ještě před odchodem do Paříže, zásluhou kontaktů s dadaisty Hansem Arpem, Theodorem Baargeldem a Raoulem Hausmannem. V roce 1929 vydal svůj první kolážový román *Stohlavá žena*, o rok později další, nazvaný *Sen dívky, která chtěla vstoupit ke karmelitánkám*. Vystavený cyklus *Týden dobroty* je Ernstovým nejrozsáhlejším románem tohoto typu – jako předlohu použil dřevorytové (xylografické) ilustrace z šestákových románů konce 19. století.

V prvním plánu koláže nabízejí archaický kabinet hrůzy; jejich šokující síla je mnohdy vyvažována hravostí, s níž autor, který se nikdy nevzdal dadaistické skepse, využívá sladkobolné, romantické-melodramatické scény předloh. Často jen nepatrné zásahy do originálů rázně otevírají dveře do imaginárního světa. Absolutní obrácení původního významu, hra náznaků a nedořečených minipříběhů se dotýká celé škály sexuálních a morbidních témat, která byla typickými tabu-prostředky dadaistické a surrealistické provokace. Mnohá z nich jsou v koláži tak skrytá, že se divákovi ozřejmují až při druhém nebo třetím čtení. *Týden dobroty* má podtitul *Sedm hlavních elementů* (Sept elements capitaux), což ohlašuje parafrázi biblických sedmi smrtelných hříchů. Ernstovi šlo o víc než jen o radost ze hry s nůžkami a lepidlem – půl roku po nástupu německého nacismu k moci byl schopen předjímat katastrofy nadcházejícího desetiletí.

Lev zkázy

Knižní vydání z roku 1934 koncipoval autor do pěti různobarevných sešitů. Každému přiřadil jeden ze základních elementů: prahotu, vodu, oheň a krev. V posledním sešitě k nim přidal ještě černotu (le noir) a pohled (la vue). V podtitulech sešitů navíc upozornil diváka na hlavní motiv dané série.

Spojujícím motivem prvního sešitu je lev z Belfortu, přesněji hlava lva, kterou si Ernst vypůjčil ze sochy Frederika A. Bartholdiho. Ta byla vztyčena k pozdvižení francouzského patriotismu Alsasanů po prohrané válce s Pruskem v roce 1870.

Lidská figura se lví hlavou se v průběhu cyklu transformuje z generála šilhajícího po Napoleonově portrétu a lva salonů do barvitějších figur: sexuálního sadisty, clocharda (bezdomovce), vraha a nakonec i kata, který se v jedné z posledních koláží na pozadí gilotiny pyšní právě uťatou hlavou odsouzenkovou. Vrcholem cyklu je poslední koláž: zachycuje opět postavu napůl člověka, napůl lva, sugerujícího dojem generála, který prchá pryč v přestrojení za bezdomovce. Zanechává za sebou pustinu s lidskými kostrami a vybělenými lebkami. Směr útěku mu ukazuje velký detail ruky, jakýsi deus ex machina, symbolický impuls rozpoutaného živlu zkázy.

Potopa

Druhý sešit je dedikován vodnímu živlu. Jeho protagonistkami jsou ženy z vyšších vrstev v elegantních róbách či v negligé, opět z konce 19. století. Emocionální atmosféru předznamenává první koláž: jako v němém filmu se ze zlomené konstrukce mostu řítí vlak do nekonečné vodní plochy. Spolu s ním padá do vody i nadlidská postava bezpohlavního titána, předobraz obrovské živelné pohromy, která pohlcuje vše.

Po tomto úvodním mementu následuje přehlídka individuálních katastrof, v níž je hlavní aktérkou žena, která často v nadživotním měřítku nadsamice nebo svůdkyně dominuje silnému pohlaví. Muži jsou buď politováníhodnými oběťmi nebo pasivními voyeury. Zatímco ve lvu z Belfortu se příběh dramatisoval až k závěrečnému vrcholu, volí autor tentokrát opačnou výtvarnou

dramaturgii: v posledních kolážích akcentuje vodní plochu ve spojení s ženskou hrdinkou, ať už v romantizující parodii Botticelliho Venuše nebo v extrémně štíhlé dívce, která s nevšední koncentrací vyhazuje do vzduchu tajemnou kouli a přitom jí vůbec nevadí, že interiér pokoje, v němž se nachází, je mezitím zaplavován obrovskými vodními vlnami.

Dračí dvůr

Motivem třetího sešitu je oheň. Ernst ho neasociuje plameny či požáry, nýbrž živými organismy, které mají podobu mytologických draků nebo hadů. Často užívaným výtvarným prvkem jsou velká dračí křídla, jimiž autor, podobně jako předtím lví hlavou, obdařuje obě pohlaví.

První koláž má v tomto směru výjimečné postavení. V idylické podvečerní atmosféře náměstí osvětleného plynovými lampami se v popředí jako blesk z čistého nebe objevuje obrovský, blíže nedefinovatelný objekt ze zbytku šatů, poletující ve vzduchu jako šílenec. Je jakýmsi předchůdcem postavy z legendárního, mnohokrát reprodukováného plátna *Domácí anděl* (Hausengel) z roku 1937. Jako by se už v polovině roku 1933, několik měsíců po nástupu nacistů k moci, materializovala Ernstova intuice do originálního proroctví nadcházejících katastrof. Také další koláž má prorocký charakter: nahý muž je na prázdném náměstí vystaven na pranýři a jediný svědek, solidně oblečený stařec, padá na kolena a zvedá bezmocně ruce ze strachu před imaginárním trestem.

V řadě prací tohoto cyklu se v interiérech salonů poblíž postav z lepší společnosti objevují podivné příšery, plazi a žáby, zabírající lidem v komunikaci. Skryté nebo zjevnější násilí je latentně přítomno v každé koláži, ale většinou bývá překrýváno iluzí předstírané idylly. Mistrovským surrealistickým kouskem je koláž, na níž solidně oblečený muž tluče do opěradla lenošky, jako by chtěl zabít nebezpečného hada. Vedle něho stojí pohledná žena v erotickém negligé a rozpráhne se holí nebo bičem, které jsou už mimo obraz. Ernst ponechává na fantazii diváka, zdali je její výprask určen gentlemanovi nebo hadímu křeslu.

Oidipus jako násilník

Elementem čtvrtého sešitu je krev a průvodní postavou antický Oidipus. Ernst pojímá tuto postavu, zatíženou psychoanalytickými konotacemi, jako aktivní individuum operující v nejrůznějších převlecích: často mu nasazuje ptačí hlavu, známý freudovský symbol mužské sexuality. V nejhravějších kolážích má Oidipus rozvernost zvidavé baletky, která ladně pronásleduje mužskou nebo ženskou oběť (viz koláž se dvěma poskakujícími muži s ptačími hlavami). Na konci cyklu se z komických her stává drama, v němž je Oidipovi přisouzena role sexuálního násilníka a vraha.

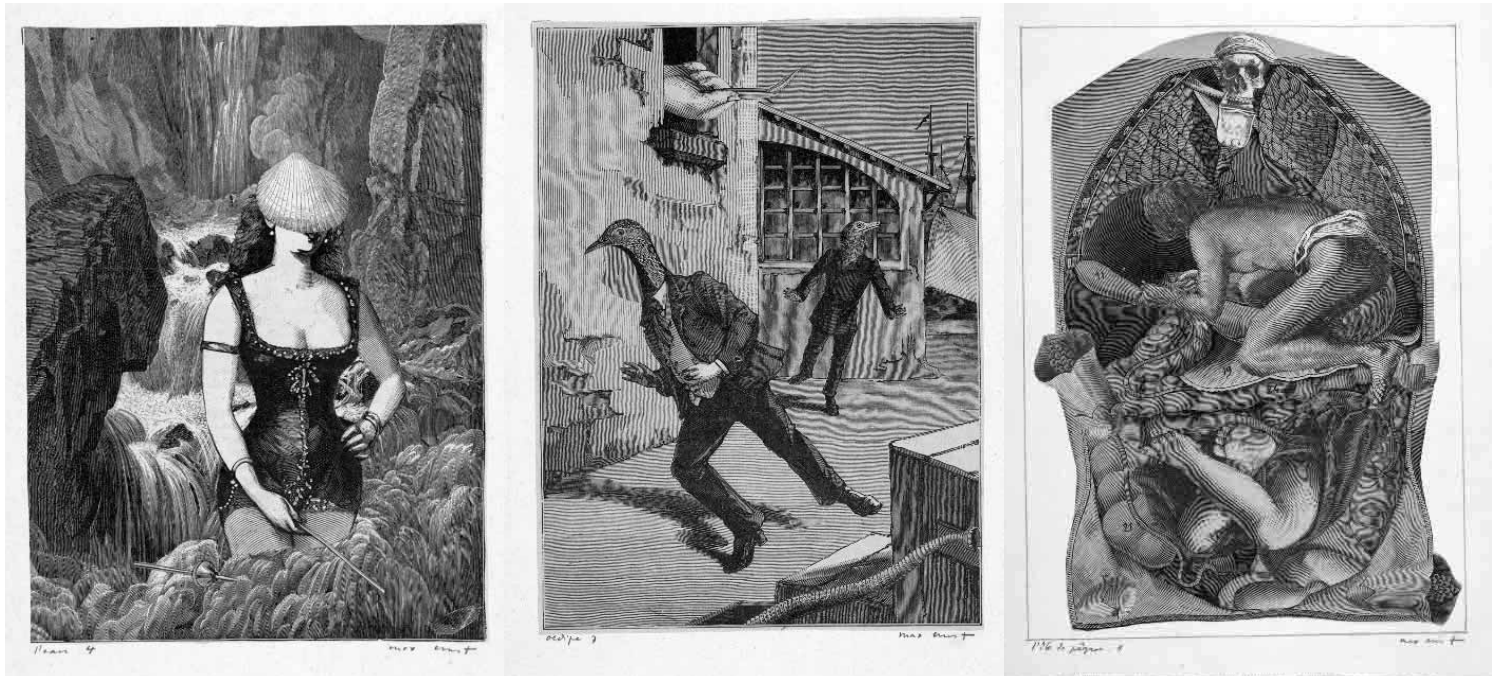
Zpožděný ohlas

Vydání koláží se v roce 1934 setkala s naprostým nezájmem. „Druhý život“ *Týdne dobroty* začal až po druhé světové válce, kdy se stal inspiračním zdrojem experimentálních filmařů. Za všechny jmenujme Hanse Richtera, který v roce 1947 natočil avantgardní film *Dreams that Money can buy*, v němž si Max Ernst dokonce zahrál jednu z rolí. Jedním z velkých obdivovatelů Ernstových koláží byl spisovatel, dramatik a filmař Peter Weiss. Také některé ze scén filmů Davida Lynche *Twin Peaks* a *Mulholland Drive* připomínají snově tajemnou atmosféru záhadného *Týdne dobroty*.

Autor přispívá do kulturních příloh MF Dnes, do Filmu a doby, Reflexu a polského týdeníku Polityka.

Une semaine de bonté – Die Originalcollagen.

Kurátor Werner Spies. Max-Ernst-Museum Brühl u Kolína nad Rýnem, 10. 5. – 7. 9. 2008; Kunsthalle Hamburg 19. 9. 2008 – 11. 1. 2009.

Max Ernst: Týden dobroty, 1933. Daniel Filipacchi, Isidore Ducasse Foundation, New York VG Bild-Kunst, Bonn 2008

Stimul Festival presents

Mike Patton & ZU

(USA, It)

myspace.com/pattonmike

myspace.com/zuband

Út/TUE 17. 06. 08 Divadlo Archa Theatre, start 20.00

with J Lesser

MATADOR (USA) myspace.com/matmos1

& special guest **ZAVOLOKA** (Ukraine) myspace.com/zavoloka

ST/WED 18. 06. 08 start 20:00

Divadlo ARCHA Theatre

design / www.sandstudios.cz

Předprodej vstupenek: Divadlo Archa, Ticketpro a Ticketportal Pokladna Divadla Archa

> tel.: 221 716 333 e-mail> pokladna@archatheatre.cz

www.stimul-festival.cz

www.myspace.com/scrapesound

www.archatheatre.cz

A2

kulturní týdeník

I Clash byli pod vlivem manažera

Nová monografie o legendární punkové kapele

Objemný svazek věnovaný nejdůležitější skupině punkového hnutí je pohříchu rozvlácným čtením.

ALEX ŠVAMBERK

Rockové kapely jsou vděčným námětem biografií. Ve druhé polovině 20. století se rock stal nejen nejoblíbenějším hudebním stylem hned několika po sobě následujících generací, ale současně i platformou pro vyjadřování generačních názorů a postojů, které přesahovaly hranice hudby. Dvojnásob to platí o punku, který si uchovával rebelský náboj rock'n'rollových pionýrů padesátých let, ale současně – zejména ve Velké Británii, zmítané silnou ekonomickou krizí – reagoval na bezvýchodnou společenskou situaci a nekončil jen u užívání si rockového života, provázeného divokými večírky. Není proto divu, že o nejznámějších anglických punkových skupinách Sex Pistols a The Clash existuje řada publikací a filmů, které se snaží přiblížit jejich historii, hudbu, názory i skandály, které je provázely. Přicházejí s nimi jak samotní členové a jejich blízcí spolupracovníci, tak publicisté. Do druhé kategorie patří Pat Gilbert, jehož knihu *The Clash – Smrt nebo sláva* z roku 2004 vydal letos Volvox Globator.

Zdlouhavé dětství

Jak tvrdí autor v úvodu, nešlo mu jen o postižení vývoje skupiny, ale hlavně chtěl poodhalit „unikátní vztahy mezi Joem Strummerem, Mickem Jonesem, Paullem Simonem a Topperem Headonem“. Jeho ambicí bylo přispět k pochopení vývoje kapely, která se dokázala oprostít od prvotní punkové formule, vnesla do žánru vlivy reggae a v době svého vrcholu na konci sedmdesátých let nabízela Moloto-

The Clash. Foto mac.com

vův koktejl smíchaný z punku, pub rocku a rockabilly na straně jedné a z reggae, ska a funku anebo latinskoamerické hudby na straně druhé. To se však Gilbertovi nepovedlo, i když něco nového jeho dílo přece jen přináší. Asi nejpodstatnějším odhalením je, jaký vliv na kapelu měl její manažer Bernie Rhodes. Padá tím další mýtus, v němž byli Clash prezentováni jako symbol přirozenosti vůči skupině Sex Pistols, částečně vyfabrikované chtivým a ambiciózním manažerem Malcolmem McLarenem. Gilbert v mnoha příkladech uvádí, jak se Rhodes pokoušel kapelu stimulovat, aby šla v textech a vyjádřeních až na samotné ostří nože, a současně formoval její vyhraněné sociopolitické názory. Autor připomíná, jak Rhodesovi šlo o to, aby kapela vydávala u velké firmy, a jak se v úplném závěru její kariéry dokonce podílel i na zvuku sporného alba Cut The Crap. Hodně prostoru dostane obtížná situace Joea Strummera, který měl jako syn diplomata hodně daleko k punkovému archetypu dítěte ulice. Subverzivní a nedůvěřivý punk na rozdíl třeba od folku nevěřil lidem z bohatších vrstev, a tak Joe o svém otci dlouho raději vůbec nemluvil.

Jinak ovšem Gilbert přináší pouze historii skupiny, navíc podanou dosti nezábavně. Zejména úvod věnovaný dětství a dospívání Joea Strummera a Micka Jonese je úděsně rozvlácný. To, jak na Strummera působila zkostnatělá škola pro děti diplomatů, šlo popsat v pár odstavcích a nemuselo zabrat počet stran větší než malý.

Zdánlivě blízká setkání

Gilbertovi se bohužel nepodařilo zdůraznit podstatné. Místo toho se utápí v podružnostech, mezi nimiž se to důležité musí hledat jako jehla v kupce sena. Děni ve zkušebně a drobným rozmiškám věnuje větší pro-

stor než slavné sérii newyorských koncertů. Zato cituje a rozebírá recenze jednotlivých alb. Ani o vyhození kytaristy Micka Jonese se nedozvíme mnoho podrobností. Budiž, kapela o tom asi stále nechce moc mluvit, ale nedozvíme se ani, jak Jones došel k převratnému stylu skupiny Big Audio Dynamite, využívající prvků hiphopu.

Gilbert sice opakovaně zdůrazňuje, s kým vším se sešel, ovšem větší prostor věnuje tomu, kdy, kde a za jakých okolností s ním mluvil, než tomu, co z něj dostal. Výjimkou je závěrečný rozhovor s bubeníkem Topperem Headonem, který hovoří o své heroinovné závislosti a říká, že nejvíce ho mrzí, jak promrhal svůj talent.

Úplně nejhorší ale je, když se Gilbert snaží místo pouhého sběru faktů interpretovat a prázdň psychologizovat. Asi je to snazší než vysvětlit, proč vlastně The Clash trvali na tom, aby se dvojalbum London Calling i trojalbum Sandinista prodávalo za cenu jednoho LP, i když kapela měla finanční problémy, a odhalit tak, kde přesně se nacházela u jednotlivých členů hranice mezi levicovými postoji, solidaritou a chutí užívat si života v newyorských hotelích.

Tomu, kdo má zájem o The Clash a dosud o nich nic nečetl a neviděl, může kniha poskytnout zajímavé informace, třeba o tom, jak vznikalo jejich oblečení – prostě se lehce pocákalo barvou v duchu Jacksona Pollocka. Ovšem jen pokud se obsáhlou, spíše fanouškovsky pojatou bichlí prokouše a nevzdá to třeba kvůli záplavě jmen nesčetných spolupracovníků. Četbu mu neusnadní ani překlad Marka Židůva, který nezná terminologii a například režii ve studiu otrocky překládá jako kontrolní místnost.

Autor je redaktor novinek.cz

Pat Gilbert: The Clash – Smrt nebo sláva,
Volvox Globator, Praha 2008, 469 stran.

hudební zápisník

Šok z minulosti

KAREL VESELÝ

Čas od času se mě někdo zeptá: „Co se děje v hudbě nového?“ Důkladně se nadechnu a pak vždy zaváhám. O čem vlastně mluvit? Dubová paranoia z Londýna, metalisté hrající po vzoru My Bloody Valentine v amerických lesích, fúze taneční hudby a rapu z Baltimoru? Co z toho je vlastně původní a co je jen oživením zapomenutých postupů? V hudbě se nemůže stát nic nového, všechno tu už bylo, konstatoval by pesimista a i optimistu musí z pohledu na vsudypřítomný chaos jímát děs. Žánrové škatulky přestaly fungovat, subkultury se přesunuly z měst na internet a psaní o hudbě se smršlo na větu: „zní to jako X a Y dohromady“.

Dějiny populární hudby jsou stejně jako kterékoliv jiné dějiny předmětem nikdy nekončícího procesu nenápadného přepisování. Díky dialogu s minulostí dokážeme pochopit naši přítomnost, jež pak zpětně mění minulost. Zdánlivě lineární narace střídajících se hudebních stylů podpořená vcel-

Sun Ra. Foto leesanta.com

ku stabilním kánonom velkých desek dávala smysl přesně do chvíle, než se díky internetu otevřel neomezený přístup do archivů populární hudby celého minulého století. Údajně slavné desky jsou předhozeny lvům subjektivního vkusu, který je může srovnávat s těmi, které byly zjednodušenými dějiny dříve opomíjeny. Možnost výraznější konfrontace s minulostí nutně zanechává výrazný otisk i na současné hudbě.

Nastalý šok z minulosti ale není jen výsadou naší doby. S nástupem CD nosičů na začátku devadesátých let se do obchodů začaly vracet reedice alb, která byla dříve nedostupná. Výběr sledoval spíše komerční účely (umož-

ňoval prodat nahrávky i těm, kteří si je už jednou koupili na jiném nosiči), ale přesto otevření archivů zesílilo citlivost na starší hudbu. To pomohlo na výsluní žánrům, které s minulostí systematicky pracovaly díky samplingu (acid house, hip hop, nu-soul, acid jazz). Nebyla v tom nostalgie po starých časech, ale snaha najít alternativní zdroje progresivity, a to třebas i v minulosti.

To ale nebylo nic proti dnešnímu kulturnímu vertigu, kdy jediné kliknutí myši na příslušném mp3 blogu spustí skladbu z raritního motownského vinylu, ukázkou nigerijského funku ze sedmdesátých let nebo živý koncert Pink Floyd z roku 1968. Slova jako bootleg, rarita nebo obskurní nahrávky zcela ztratily význam, když na internetu publikují lidé jako jistý Thursdayborn, který pro svůj blog Awesome Tapes from Africa digitalizuje magnetofonové kazety s africkým popem a jazzem osmdesátých let. Celé mi to připomíná situaci ze sci-fi povídky Briana Aldisse Den, kdy se vyřinul všechny čas ze slavné provokativní antologie *Nebezpečné vize* editora Harlana Ellisona. Lidé najdou v zemi ložiska času a začnou je – podobně jako psychotropní látky – využívat pro účely rekreačních mentálních výletů do minulosti. Při důlní nehodě se však zbytkový čas vymkne z rukou a zamoří města, v nichž pak blou-

dí dezorientovaní lidé, netušící, v které historické éře je jejich domov.

Intoxikace minulostí do současné populární kultury zároveň přináší patologické jevy, jako je móda nablýskaných reedici, revivaly a comebacky dávno rozpadlých kapel, retro vlny či všemožná zbytečná alba coververzí. Zdá se, že jsme se dobrovolně vzdali daru milosrdně zapomenout na to, co bylo, který nám umožňuje jít dál. Nekonečně oživovaná minulost na nás vrhá stín velkých událostí, jejichž sílu umocňuje i to, že nám byly zafixovány v době, kdy jsme ještě věřili dějinám.

Zůstávám ale optimistou. Pro někoho, kdo ještě zažil, jaké to je, když se o některé hudbě může číst, ale slyšet ji je skoro nemožné, je kompletní diskografie nahrávek kosmického jazzmana Sun Ra vyvěšená komunitou spiklenců kamsi na internet velmi blízká představě ráje. Čím dál častěji potkávám hudebníky, kteří v rozhovorech odkazují na obskurní italské disco sedmdesátých let, africký funk, brazilský psychedelický rock z šesté dekády, německý kosmický krautrock či japonské avantgardní jazzmany z padesátých let. Díky *vyřinutému času* vzniká dosud nepředstavitelná kulturní diverzita, jejíž mohutná kreativní síla zuří pod zdánlivou nehybností současné populární hudby. Stačí jen sestoupit trochu pod povrch, aby se rozevřela do své krásy.

Autor je hudební publicista.

Demokracie jako poznaná nutnost

Filmová distribuce v době digitálních médií

PETR PLÁTENÍK

Dokončení ze s. 1

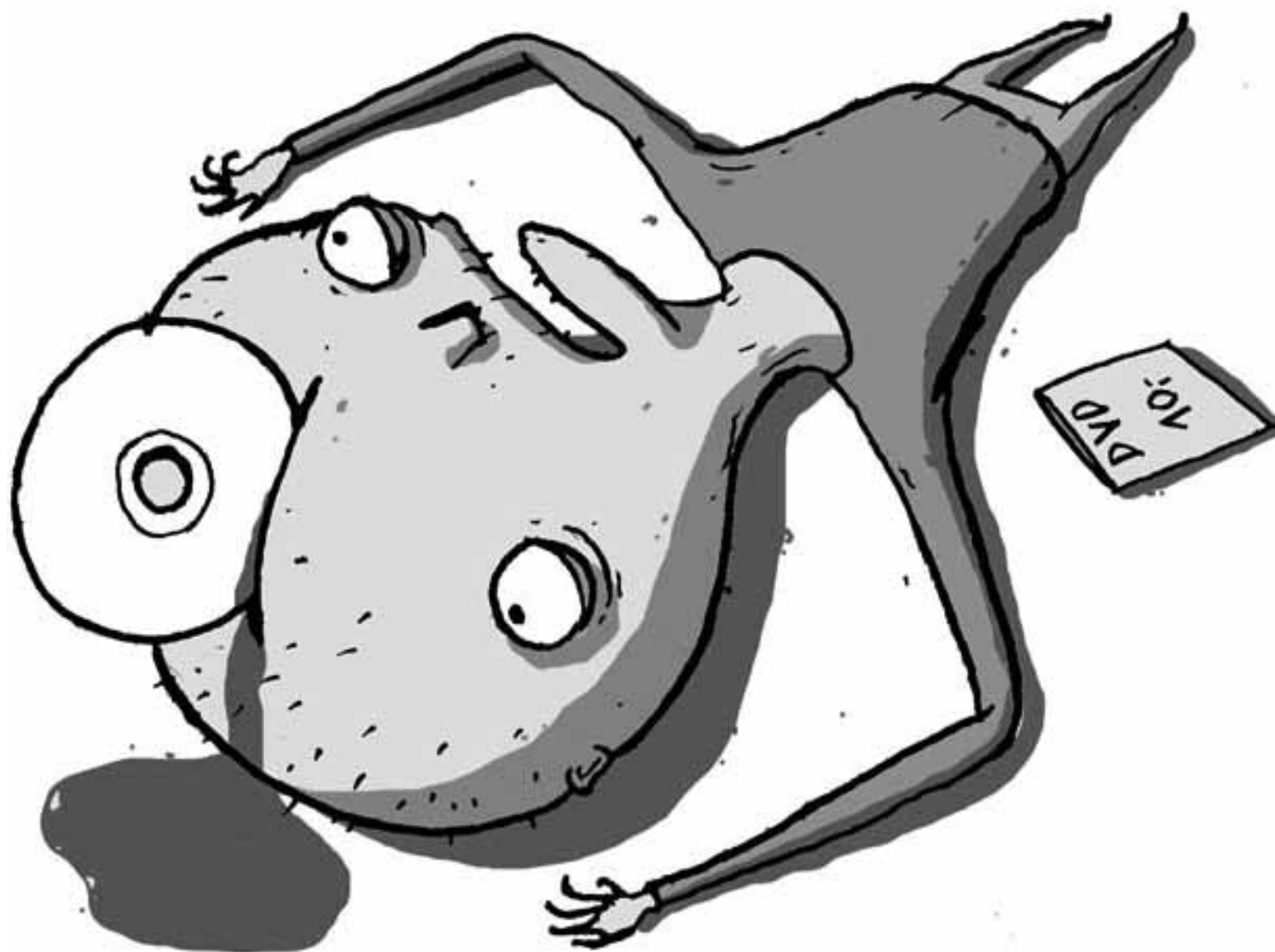
Porušení statu quo, kdy prosazení filmu do programů kin do značné míry záviselo na schopnosti distributora zaujmout provozovatele kulturních institucí, paradoxně rozšiřuje prostor periferie a zintenzivňuje pocit rezistence.

V České republice tak můžeme mluvit o dvou do značné míry se prolínajících kinodistribučních okruzích, na jedné straně determinovaných přístupem provozovatelů kin a na druhé straně podléhajících politice distribučních společností. Většinu ambiciózních (ať už finančně či umělecky) filmových produkcí mají na starosti velké distribuční společnosti (často pobočky nadnárodních korporací) a sítě multiplexů (tatáž charakteristika), a to především v první, nejrentabilnější vlně nasazování do kin. Situaci ještě komplikuje provázanost některých distribučních společností se sítěmi multiplexů.

Na takto jasně vymezeném kinodistribučním trhu se u nás formují (přinejmenším dvě) paralelní soustavy šíření filmových děl. Vedle druhotných nasazení finančně úspěšných titulů se začínají komerčně nezapojená kina orientovat na tvorbu představující alternativu. Do jisté míry (a s velmi postmoderním nádechem) lze mluvit o novém podnětu pro poněkud stagnující klubové hnutí, organizované institucionálně v Asociaci českých filmových klubů (AČFK) a neformálně se projevující ve výzvách oslovujících tzv. náročnějšího diváka (připomeňme jen aktivity kooperujících kin Světozor a Aero v Praze či expandování iniciativ Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů v Jihlavě – MFDF Jihlava – do prostoru pražského kina Oko). V námi vymezeném periferním prostoru kinodistribuce se buď rychle zorientovaly nebo svou pozici našly také některé artové distribuční společnosti. Příznačné pro ně je, že distribuce filmů do kin je součástí aktivit zasahujících různé úrovně filmové produkce. AČFK poskytuje už od šedesátých let institucionální bázi klubovému hnutí, distribuční společnost Cinemart se poslední dobou podílí na produkci vybraných českých filmů a Aerofilms jsou mimo jiné výsledkem snahy zřizovatelů kin Aero a Světozor získat přístup i na pole distribuce. Otázkou do budoucna zůstává, zda zřizovatelé, myšleny jsou ve většině případů města či obce, přistoupí na pozměněný statut svých zařízení jako stánků umění a zařadí je po bok tradičně dotovaných uměleckých institucí, jako jsou divadla, muzea, galerie apod., a tím umožní přežití alternativního kinodistribučního okruhu.

Divák vrací úder

Nástup technologie VHS jako paralelní distribuční jednotky můžeme považovat za první opravdu výrazný otřes autoritativně určeným systémem zpřístupňování filmového díla. Od té doby není divák závislý ani na provozovateli kina, ani na programovém řediteli televizní stanice a stává se vlastním dramaturgem filmového prožitku. Nedokonalost VHS záznamu oproti 35mm distribuční kopii se s nastupujícími novými technologiemi stává stále méně relevantním argumentem. DVD médium s vyspělým stupněm kódování de facto odstranilo mechanickou čitelnost předcházejícího formátu a s příchodem mnohonásobně datově nabitějšího

Ilustrace Jaromír Plachý

disku blue-ray a high definition zobrazovací techniky přestává být pojem domácí kino pouhou metaforou. V mnohosti jednotném postmoderním světě pomalu ztrácí sociální faktor filmu své opodstatnění. Filmové sály se zmenšují zhruba úměrně s rostoucí výkonností privátní promítací techniky. S obrovským dynamickým potenciálem akcelerující film, opisující v letu jednoho století dlouhé vývojové etapy některých klasických umění, ztrácí svou společensky institucionální funkci. Se zhlédnutím filmu už přestává být spojen status kulturní události, ale spíše fenomén konzumu. Ne náhodou popcornem symbolizovaný pocit snadné stravitelnosti nachází zřetelnou odezvu už v autorském záměru mnoha prodávajících filmů.

Dovršení perspektivy otevřeného šíření filmu ve všech směrech představuje internet. Datová dálnice nejen umožňuje v digitální formě a promptně doručit film přímo k zákazníkovi, ale navíc vytváří virtuální (a takřka neohraňovaný) prostor volné distribuce audiovizuálního díla pro každého tvůrce, velkými společnostmi počínaje a videoamatérem konče. Budeme-li se nyní bavit o legální úroveň, takřka každý může (neodporuje-li to v některém z aspektů autorskému, trestnímu či jinému právu) umístit na celosvětovou síť svůj film zdarma k zhlédnutí. Mezi nejpopulárnější servery na internetu patří streamovací domény, jako je např. mezinárodní Youtube či Stream u nás, na něž můžou registrovaní uživatelé zavěšovat

svá videa (samozřejmě neodporující základnímu provoznímu kodexu serveru) zatím v omezeném rozsahu a kvalitě.

Ačkoli ještě u nás není internet jako alternativní fórum kinopremiér dostatečně využíván (za českého průkopníka v tomto směru můžeme považovat Jana Němce se snímkem *Noční hovory s matkou*), začíná být už chápán jako nejlevnější a samozřejmě nejrychlejší distribuční kanál. Konceptu periferie (a zde je míněna především finanční návratnost dokumentárních filmů) odpovídá i fakt, že jedním z prvních serverů zprostředkujících v České republice distribuci filmů přímo prostřednictvím internetu se stal projekt doc-air, zřízený MFDF Jihlava k podpoře šíření dokumentárního filmu. Uživatelky exponovanější platformou jsou přesto zatím tzv. on-line videopůjčovny (např. Kinománia, O2 videopůjčovna; s předstihem nabízí k zapůjčení některé původní pořady dokonce Česká televize), založené na principu časově omezených kreditů legálně stáhnutých filmů.

Navzdory zdánlivé vstřícnosti distributorů a provozovatelů videopůjčoven, co se týče dosažitelnosti filmových děl, se stalo nejsilnějším podnětem k přehodnocení možností přístupu k filmům jejich nelegální šíření po internetu. Každý, kdo dnes disponuje internetovým připojením a odpovídajícím P2P klientem, si může, většinou ovšem v rozporu s autorským zákonem, stáhnout v podstatě libovolný film. Jedná se o fenomén, pro-

ti kterému zatím neexistuje obrana, a to z důvodu snadné převoditelnosti filmu do podoby digitální informace i kvůli kriminalizaci významné části populace. Všechny restriktivní strategie distribučních společností doposud selhávají, a tak asi distributorům nezbude nic jiného než se uzpůsobit výsostně demokratické podstatě celosvětové sítě a (po vzoru např. skupiny Radiohead v hudebním průmyslu) založit svůj další postup na komunitním principu šíření audiovizuálních děl, jenž na jedné straně do značné míry sníží zisky z distribuce filmů, a některé ustálené okruhy šíření tak omezí nebo zcela zlikviduje, na druhé straně ale vznikne prostor pro vstřícný krok směrem k divákovi, dlouhá léta frustrovanému finanční náročností záznamových médií. Vše je jen otázkou vzájemné dohody. Jak demokratické.

Autor studuje filmovou vědu na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Zakopaný pes české kinodistribuce

Proč v kinech řadu dobrých filmů asi nikdy neuvidíme?

Uvedení artových filmů do kin není zdaleka jen otázkou vkusu filmového distributora. Úskalím jsou postupující nová média, ale i malý český trh. Co všechno je ještě ve hře?

PŘEMYSL MARTINEK

Na otázku, proč není v českých kinech více artových filmů, existuje z pohledu distributora poměrně jednoznačná odpověď. Při pohledu na všemožné statistiky (výsledky návštěvnosti jednotlivých firem, filmů, kin atd.) se jasně ukazuje, že artový film má jen velmi malý okruh pravidelných diváků. V současnosti tvoří přes 78 procent všech příjmů z českých kin výdělky rychle rostoucí sítě multikin, jejichž diváci jsou schopni disciplinovaně navštěvovat především představení nových českých komedií a žánrových hollywoodských produkcí. To není nějaká podivná paušalizace, ale obecně se rozvíjející trend, který má od nástupu multikin v polovině devadesátých let vzestupnou tendenci. Oproti tomu jsou diváci kvalitnější produkce zpravidla i konzumenty dalších uměleckých disciplín a je těžké je přesvědčit, aby vyrazili do kina, když si mohou vybrat z programů divadel, klubů apod. Zjednodušeně řečeno: podprůměrné filmy typu *Mejdan v Las Vegas* jsou schopny za první víkend v kinech vygenerovat to, co úspěšný artový film za šest měsíců.

Největší české distribuční firmy mají také nejsilnější vliv na programy českých kin. Provozování jednosálových kin, kam artové filmy bezesporu patří a kde je jejich divák i hledá, je u nás pořád těžce nevýdělečná činnost. I pro kinaře je důležitější přilákat co největší počet diváků na mainstreamové filmy než si budovat specifický dramaturgický profil, o který stojí jen diváci v největších městech České republiky. Navíc již cca do pěti let přejdou hollywoodská studia na digitální projekci, a pokud nebudou jednosálová kina na tuto změnu připravena, začnou zanikat. Tento problém se v západní Evropě řeší na celostátní úrovni a za pomoci veřejných prostředků. U nás však ještě ani nevznikla studie, která by ukázala, jaké následky může digitalizace kin mít a jak se na ni máme připravit.

Vyprofilovaná artová kina jsou často ve vlastnictví jednotlivých distribučních firem a i tady je těžké najít shodu v tom, jak filmy od druhých společností uvádět. Například největší české kino s artovým programem již nějakou dobu vůbec nehraje trailery na filmy od jiných distribučních společností, než

menší společnost často nesplnitelné. I u nás existují firmy, které snímky sice nakoupí, ale do kin je nikdy neuvedou, a zájemci je pak najdou – často pod velmi podivnými názvy – až po dvou letech na DVD. Zmíněné firmy dokonce blokují uvádění těchto děl i na filmových festivalech. Zbytek nabídky je v různých cenových relacích volný, ale možná úspěšnost těchto filmů je velmi těžce odhaditelná. Jediné veřejné prostředky, na které si distributor takových snímků může sáhnout, jsou granty z programu Media Evropské unie. Ten může pokrýt až 50 procent nákladů na nákup, uvedení a propagaci evropského filmu, což je sice výrazná podpora, ale zase to znamená, že se distributori soustřeďují na filmy z Evropské unie a hůře se na náš trh prosazují snímky latinskoamerické a asijské. Filmy se také dají dále prodávat televizím. V tomto ohledu je i laikovi jasné, že jediným „spotřebitelem“ artových titulů je u nás ze tří celoplošných televizí pouze ta veřejnoprávní, jejíž podmínky jsou tak určující. Pro distributory je to určitá jistota, ale konkurenční prostředí by bylo samozřejmě výhodnější.

Samostatnou kapitolou pak může být filmová žurnalistika, která by měla podporovat zájem o náročnější a progresivnější filmy. Jenže u nás je z textů o filmu cítit PR jednotlivých společností a hlavně nezájem o obecnou situaci ve filmovém průmyslu. Novináři se v podstatě omezují jen na psaní recenzí (i ve velmi renomovaných periodikách), a to zcela v kontextu filmů, které česká distribuce nabízí. Podobně jsou na tom i všechny možné internetové servery, kde si fanoušci vyměňují zážitky z českých kin anebo z filmů, které se jim podařilo stáhnout z internetu. I když se však můžete napříč médii dozvědět, že film má výtečné kvality, neznamená to, že na něj přijde více lidí. Otupělost vůči kritickému hodnocení je u českých diváků velmi výrazná.

Výše popsaná situace je příznačná nejen pro české prostředí (když pomineme naše specifické problémy), ale i pro celou Evropu, zejména tu postkomunistickou. Český trh je zkrátka příliš malý na to, aby odolal dravosti multikin a největších firem, jejichž vlastníci jsou často tisíce kilometrů od Prahy a rozvoj českého filmového prostředí je opravdu nemusí trápit. Je těžké odhadnout, jak se bude situace dál vyvíjet a co by skvělým rumunským, polským, maďarským nebo francouzským filmům pomohlo na plátna českých kin. V první řadě nezbyvá než doufat, že se u nás zvedne obecně zájem o pestřejší nabídku umělecké tvorby, jejíž distribuce tu byla přes čtyřicet let ve velmi palčivé situaci. Je tady nový obor mediální výchovy na školách, dosluhuje politická generace, jejíž profesní dráha začala v dobách nejtemnější normalizace, což odpovídá jejím preferencím v sociální i kulturní sféře, a české filmové prostředí i myšlení se stále více začleňuje do evropských struktur, což je patrné jak na kvalitě nových českých koprodukčních filmů, tak i na výběru filmů do české distribuce a obecném povědomí o úspěších jiných středoevropských kinematografií, které hovoří i o našich problémech a jsou nám tematicky jaksi příbuzné. Jedinou okamžitou vzpruhou by však byla vyšší návštěvnost náročnějších filmů.

Autor pracuje ve filmové distribuci.

Na webových stránkách tydenikA2.cz si navíc k tématu můžete přečíst anketu mezi našimi předními artovými distributory.

Proč u nás excelentní Marie Antoinetta Sofie Coppolové vyšla pouze na DVD? Foto outnow.ch

Česko jako distribuční loutka?

Absence diváka má však pro artové (především evropské) filmy kromě výše uvedené roztěkanosti i řadu dalších objektivních příčin. Přes 65 procent českého trhu ovládají prostřednictvím svých místních smluvních partnerů hollywoodská studia jako 20th Century Fox, Paramount, Universal, Sony nebo Warner Bros. Další téměř 20 procent pak patří společností, které své filmy nakupují pro celý středoevropský region, nebo menším americkým společností navázaným na českou distribuční firmu. Většina těchto firem (Falcon, Bontonfilm, SPI, Palace Pictures) tak do kin uvede pouze filmy, které mají šanci vydělat si alespoň na pokrytí vstupních nákladů, a pokud ne, uvádějí je pouze na vlastní pěst a za cenu ztrát, které se kompenzují příjmy z dalšího prodeje filmů. Hollywoodská studia se dokonce rozhodují podle těchto kritérií a často nepovolí uvedení kvalitnějšího filmu, u kterého se předpokládá špatný hospodářský výsledek (sem spadá například uvedení snímku Sofie Coppolové *Marie Antoinetta* u nás pouze na DVD).

Je ta zřízená provozovatelem kina. Přitom trailery jsou jednou z nejúčinnějších forem prezentace filmů, a uvedené rozhodnutí tak velmi poškozuje právě ty nejpozoruhodnější filmy, které do českých kin přijdou. Velkou část prostoru pro artovou produkci v těchto kinech také zabírají filmové festivaly a přehlídky nejrozumnějšího druhu. Právě na ně a obecně na rozvoj kina se dají sehnat státní dotace, sponzorské peníze a podpora zahraničních kulturních institutů. Pro hlavní česká artová kina je to velmi důležitý zdroj příjmů, diváci jsou totiž podobným akcím velmi nakloněni, protože mají pocit, že se jim dostává něčeho mimořádného.

Novináři bez vlivu a špatná prognóza pro Evropu

Dalším problémem je samotný nákup filmů do české distribuce. Výše uvedené rozložení sil dokazuje, že je vlastně velmi těžké pohybovat se někde „mezi“ a zajistit si dostatečné příjmy z divácky atraktivních filmů, které by vyvažovaly zajímavější distribuční počiny. Další filmy se dostanou do portfolia firem, které nakupují práva pro celý středoevropský region a jejichž finanční podmínky jsou pro

Internet by neměl jít proti kinu

Alternativní filmová distribuce se projevuje velkou měrou především na internetu. V demokraticky „otevřené“ zvěti filmů existují i portály, jež si udržují vlastní dramaturgii a nabízejí stahování snímků legálně. V oblasti dokumentárních filmů je jediným takovým portálem ve střední a východní Evropě český doc-air, který vede Nina Numankadićová.

KAMILA BOHÁČKOVÁ

V poslední době se často mluví o digitální revoluci a nových možnostech produkce a distribuce filmů. Jak podle vás ovlivňují samotné médium? Digitální revoluce ovlivnila médium ve třech základních aspektech – výroba a produkce filmů je mnohem levnější a díky internetu je distribuce a přístupnost filmů mnohem snazší.

Audiovizuální obsah na internetu je často extrémním příkladem narušování hranic mezi vývojem, produkcí, distribucí a spotřebou, což je klasická struktura filmového průmyslu. Internetová distribuce je jejím posledním segmentem, který překonává časoprostorovou omezenost, danou půjčovnami DVD či televizním vysíláním.

Nevede internetová distribuce k postupnému zániku kinodistribuce, a tedy k novému typu vnímání i šíření filmu?

Kino pro mě zůstává pořád ještě takovým ostrůvkem, který bych nerada s ostatními distribučními cestami konfrontovala, protože ten zážitek je unikátní a nic na tom další distribuční kanály nemění. Internetová distribuce by neměla jít proti kinu, ale spíš by měla být jeho rozšířením, protože do kin se dostane velmi málo filmů a jejich životnost je krátká. Internetová distribuce by měla být pro ty filmy, které se do kinodistribuce nemají šanci dostat, nebo už byly uveřejněny a nemělo by se na ně zapomenout.

Mohla byste zařadit český portál dokumentárního filmu doc-air.com, který vedete, do kontextu světových on-line filmových portálů?

Já bych internetové stránky s filmy rozdělila v současnosti na dva základní typy – buď je internet inkubátorem různých amatérských snímků a blogů, což je takové individuální gesto proti kolektivní zábavě, jehož příkladem může být neselektivní youtube nebo mspace. Na druhé straně jsou portály, které mají selektivní obsah, jenž je buď žánrově nebo tematicky uspořádán v dané dramaturgické struktuře. Těchto stránek je

ve světě méně a většina z nich se soustřeďuje na určitá témata, ale už pro ně není tak podstatné, jaký mají filmy k tématu autorský přístup. Český doc-air patří mezi selektivní stránky, které se snaží zpřístupnit český i světový autorský dokument, takže bere v úvahu rovněž umělecký a autorský přínos snímku, nejen jeho téma.

Jaké portály nabízející filmy ve světě byste vyzdvihla?

Jsou to portály opět dvojího druhu. Jednak ty, které jsou něčím jedinečné. Tady bych určitě zmínila stránky submarine.nl, vzniklé v Amsterdamu, které jsou netypické tím, že samy produkují audiovizuální obsah pro nová média. Ten je směsicí různých žánrů na pomezí počítačových her, mobilních telefonů a flashové animace a tomuto obsahu se říká cross žánr. Znamená to, že třeba jedete metrem, máte čtyři minuty času, a tak si přes mobil přehrajete z jejich webu krátký film. Ostatní stránky se pak zabývají většinou klasickým filmem. Před rokem vznikl v Německu portál onlinefilm.org, zaměřený na dokumentární film. Tento portál je interaktivní a autoři si na něm sami můžou uploadovat své filmy i určovat cenu za jejich zproplatnění. Sice ze strany tohoto portálu neexistuje dramaturgie, na druhé straně je ale tento portál zcela otevřený autorům. Stránka ubu.com má naopak citlivou dramaturgii a obsahuje kolem 140 experimentálních filmů od tvůrců jako Maya Derenová či Jean Cocteau, ale i politické filmy skupiny Dziga Vertova či Guy Deborda. Americká stránka nomadsland.com se zase zaměřuje na dokumenty se sociální a lidskoprávní tematikou. V rámci dokumentů je doc-air jediným portálem ve střední a východní Evropě; pokud jde o hraný film, tam některé portály už existují, například v Polsku má jeden varšavský multiplex on-line portál s názvem kinoonline, jehož stránky evokují dojem virtuální návštěvy kina, kde musíte zakoupit vstupenku, vybrat si místo a nakonec se můžete interaktivně o snímku i bavit. Vedle toho existují také portály významných institucí,

například televizních stanic, jako je BBC, Channel 4 či Arte, které zveřejňují svou filmovou produkci.

Jak to vypadá s on-line portály filmových institucí u nás?

Česká televize ve své videopůjčovně také nabízí poslední dobou své filmy on-line, nevýhodou ale je, že jsou pouze v češtině. Zajímavé bude sledovat vývoj v Národním filmovém archivu (NFA), který chystá zpřístupnit některé své filmy on-line a zároveň se chce zapojit do mezinárodního projektu evropských filmových archivů filmarchives-online.eu. Je však otázkou, v jakém stavu jsou kopie jejich filmů. Producent Richard Němec ze společnosti Verbas-cum se například před časem ujal digitalizace filmů dokumentaristy Jana Špáty, ale nepočítal s tím, že jsou v tak špatné technické kvalitě. Netuším, jak to vypadá v tomto směru s Krátkým filmem. NFA a Krátký film jsou ale instituce, kde by opravdu stálo za to digitalizovat jejich archivy, a tím je zpřístupnit.

Jediný obdobný český portál, ovšem v rámci hraného filmu, je kinomania.cz, která je zcela komerční. Je zvláštní, že do tohoto projektu Ministerstvo informatiky před dvěma lety investovalo tak velké peníze, a pak se vytvořila komerční on-line videopůjčovna hraných snímků.

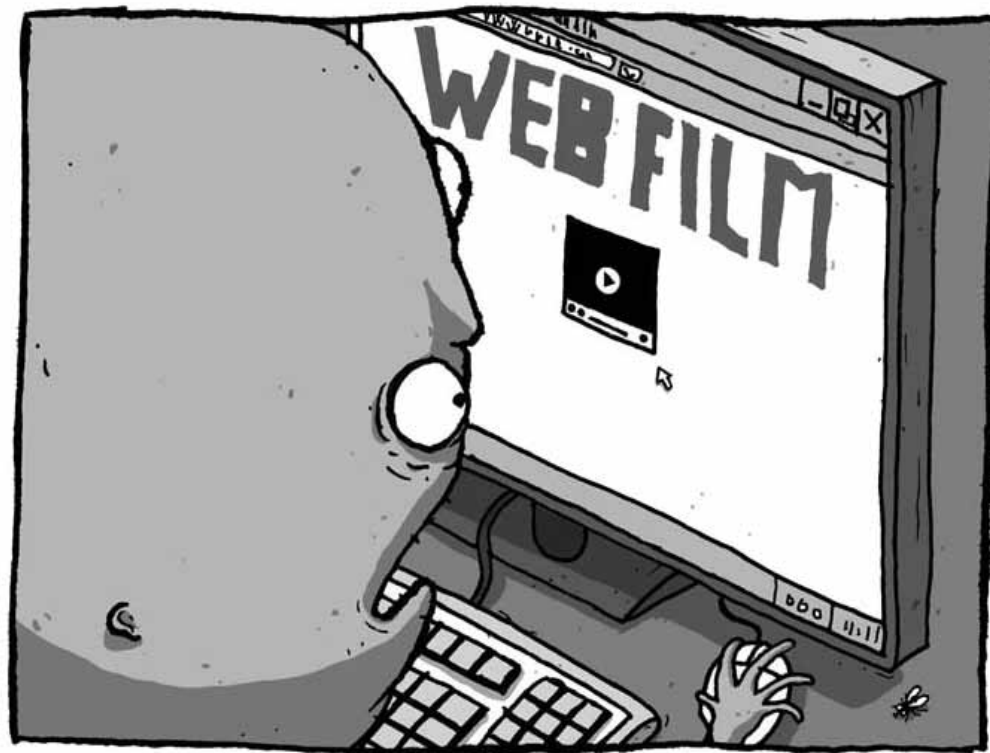
Stránka doc-air je další aktivitou občanského sdružení pořádajícího Mezinárodní festival dokumentárních filmů Jihlava. Najdeme tedy na portálu pouze snímky, které byly v jeho rámci promítnuty, nebo sledujete i jinou dramaturgii, než nabízí tento festival?

Dramaturgie doc-airu má dva hlavní způsoby výběru filmů. Filmy vybíráme jednak na zahraničních filmových festivalech v dramaturgické spolupráci s MFDF Jihlava a za druhé mají uživatelé možnost si svůj film na stránky přihlásit. Těch přihlášek je opravdu hodně, to ale neznamená, že každý film bude vybrán. Také chceme dát šanci novým talentům a studentům, proto jim nabízíme jedinou sekci, která na našich stránkách není selektivní. Ta je pro uživatele zdarma a studenti filmových škol si tam mohou své filmy vkládat.

Iniciátorem spuštění stránky doc-air v srpnu 2006 bylo občanské sdružení, které pořádá MFDF Jihlava, a hlavním důvodem byla systematická podpora dokumentu, o niž se MFDF Jihlava i ve spolupráci s Institutem dokumentárního filmu (IDF) snaží. Jedná se o podporu od samotného vývoje jednotlivých filmů přes jejich prezentaci producentům na tzv. pitching fóru v rámci festivalu až po jeho festivalové a distribuční uvedení. Naší snahou je přiblížit divákům různé podoby autorského dokumentu, takže na doc-airu jsou i snímky, které nebyly uvedeny v rámci jihlavského festivalu, protože je řada filmů, které se kvůli časové omezenosti na festival nedostanou. Právě internetové uvedení je jeho celoročním prodloužením.

Je české prostředí na alternativní internetovou distribuci vůbec připraveno? Jak reagují producenti filmů? Nemají obavy?

Nedůvěra nejčastěji pochází ze dvou směrů: jednak ze strany některých autorů, kteří

Ilustrace Jaromír Plachý

S Ninou Numankadićovou o filmech na internetu u nás i ve světě

Nina Numankadićová. Foto A2/Karel Šuster

si nepřejí, aby byl jejich film prezentován na internetu, a potom ze strany producentů, kteří se obávají internetového pirátství. Zpočátku jsme čelili velké nedůvěře zejména českých producentů, protože jen 12 % české populace dnes využívá internet k nákupům. Naopak zahraniční producenti jsou už na on-line distribuci zvyklí a v každé zemi dnes fungují minimálně dva tři podobné portály. Zásadním krokem v tomto ohledu bylo uzavření licenční smlouvy s Českou televizí a od té doby se začali do toho procesu pomalu zapojovat i ostatní čeští producenti.

Jakými argumenty se snažíte tyto obavy vyvrátit?

Zásadní roli zde hraje naše dramaturgie a selektivita, která přesvědčuje o tom, že nejde o nějaký virtuální outlet. Jelikož doc-air sleduje dramaturgickou tradici jihlavského festivalu, tak jsou i doc-air autoři rádi, že mohou být součástí tohoto kontextu. Náš portál nabízí například snímky autorů, jako je Ulrich Seidl, Jørgen Leth či Chris Marker. Pokud si třeba ruský poetický filmař Sergej Loznica se svými fascinujícími dlouhými záběry točenými na 35mm film nepřeje, aby jeho filmy byly prezentovány na internetu, můžeme mu namítnout, že vlastně není jiná cesta. Jeho filmy jsou festivalové, ale pro běžného diváka jiná možnost, jak je zhlédnout, opravdu není. Takže jsme ho nakonec přesvědčili.

Nesouvisí Loznicova nechuť prezentovat své filmy na internetu i s tím, že se tak mění kvalita zážitku z filmu, že monitor počítače zkrátka není filmové plátno? Může to hrát roli, na druhé straně doc-air umožňuje divákům stáhnout si film v ori-

ginální DVD kvalitě a při nějakém kvalitně vybaveném domácím kinu a televizi s větší obrazovkou se zážitek z projekce může kinovému alespoň přiblížit.

Portál doc-airu umožňuje tedy tradiční streaming čili jedno přehrání, nebo pak stažení ve dvou kvalitách, DIVX a DVD, z nichž ta vyšší, o které jste se zmínila, by se dala využít i pro veřejné projekce. Využívá tuto možnost někdo?

Využívají to filmové školy, například FAMU či Filmová škola Zlín. Ale náš portál nevlastní práva na poskytování filmu třetí osobě, a pokud by si kinař přál zařadit nějaký film z našeho portálu na program svého kina, musí kontaktovat distributora ohledně práv. Film si může uživatel z portálu jen stáhnout, ale nesmí ho šířit veřejně. Ovšem pro edukativní účely to problém nebývá.

Jak je portál doc-airu navštěvovaný ze zahraničí? Máte nějaká teritoriální omezení na stažení či puštění určitých filmů?

Zhruba polovina uživatelů je z Česka a Slovenska a polovina ze zahraničí. Ale ne vždy můžeme filmy distribuovat ve všech zemích. Jsou filmy, které už v některých zemích on-line distribuci mají, proto je můžeme distribuovat jen v teritoriích, která jsou ještě pro daný film volná. Některé naše filmy tudíž mají teritoriální omezení. Nejdůležitější pro nás je střední a východní Evropa, kde jsme jediným on-line dokumentárním portálem. Problematické je i to, že některé filmy nemají překlad do cizího jazyka, týká se to například snímků Chrise Markera, proto jsme na vlastní náklady nechali francouzské komentáře jeho filmů přeložit do angličtiny a do češtiny.

Které filmy jsou na portálu doc-air nejnavštěvovanější?

Jednoznačně české dokumenty, třeba Hry prachu a Zdroj Martina Marečka nebo Manželské etudy Heleny Třeštíkové, a pak slovenské, zejména Iné svety Marko Škopa a 66 sezón Petera Kerekese. Ze zahraničních filmů jsou to hlavně Megacities Michaela Glawoggera a remix tohoto filmu, Megacities RMX, který natočil Timo Novotny. Čeští diváci nejvíc navštěvují to, co už někde měli možnost vidět, stále se bojí experimentovat, zvlášť když za to mají platit. Jinak v současné době se na našich stránkách denně stahuje 7–10 filmů, přičemž portál obsahuje 170 dokumentů a přibývají dvě novinky týdně.

Jak je to s financováním doc-airu?

Doc-air podporuje Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie, Ministerstvo kultury a Visegrádský fond, přičemž 60 % zisku ze stažených filmů patří poskytovatelům práv a 40 % doc-airu na provoz. Do budoucna, zhruba od roku 2009, plánujeme spojení doc-airu se čtyřmi největšími evropskými dokumentárními festivaly (vyjma IDFA), kterými jsou Visions du Réel ve švýcarském Nyonu, německý Dok. Leipzig, polský Planet Doc a dánský CPH: DOX, což souvisí s nedávným sjednocením těchto festivalů autorského dokumentu v Dokumentární alianci (viz A2 č. 18/2008 – pozn. red.). Tyto festivaly by na web umísťovaly své filmy a zároveň by projekt fungoval ve všech pěti jazykových verzích.

Pozměňuje nějak tato alternativní on-line distribuce i českou autorsko-právní úpravu?

V tom český právní řád výrazně zaostává. Je velmi rigidní a nepřipouští tzv. creative commons, což je běžné například v anglosaském právním řádu a umožňuje to dalším tvůrcům volně nakládat s již natočenými materiály. Například kanadský experimentátor a dokumentarista Mike Hoolboom s tím ve svých filmech pracuje a sám dokonce trval na tom, abychom jeho díla dali volně k použití ostatním tvůrcům. Jeho snímky nejsou komerční, jedná se o experimenty a filmy pro festivaly, tam to tolik nevádí. Kdyby tomu tak nebylo, měl by s tím možná víc problémů. Český autorský zákon to bohužel nedovoluje. Vždy je nutné uvádět zdroj, copyright, což doufáme, že se do budoucna také změní. Ideální filosofie, kterou bychom se snažili podpořit, by byla progresivně uvažující. To znamená dát možnost pracovat i s otevřeným obsahem, tedy open source, a pokud producent trvá na tom, že to je film jen ke zhlédnutí, a nikoliv k šíření či volnému nakládání, tak by tato možnost existovala také. Zatím je zde jen ta jediná cesta. Kvůli tomu nemůžeme zveřejnit například ani jeden film maďarského autora Pétera Forgácase, který pracuje s řadou archivních materiálů, jež nejsou autorsko-právně ošetřeny. Poskytovatel, který s námi uzavírá smlouvu, musí být nositelem veškerých práv – hudebních, archivních a dalších.

Nina Numankadićová (1976) je absolventka Filmové a televizní fakulty pražské AMU, obor produkce. Od roku 2002 se podílela na řadě dokumentárních i hraných filmů a spolupracovala s několika mezinárodními filmovými festivaly. Od března 2006 pracuje pro MFDF Jihlava jako vedoucí portálu pro distribuci dokumentárních filmů on-line doc-air.

Obec jako skládka

Zatímco korupce nejvyšších politiků plní první stránky novin, její obdoba na komunální úrovni, jak se již několik let upozorňuje, prochází bez povšimnutí. Následující esej shrnuje občanskou zkušenost filosofa a bývalého aktivisty undergroundu, který se několik let pokoušel zjednat ve svém okolí nápravu.

MIREK VODRÁŽKA

Již dlouho je známo, že určité aktivity ovlivňují negativně nejen životní prostředí, ale navíc zpětně formují samotného člověka. Zdánlivě neškodná skutečnost, „že“ člověk přetváří své prostředí, totiž zpětně ovlivňuje i to, „jak“ žije a myslí.

Odpadová kolonizace společnosti

Jsou známy případy, kdy byli domorodci nadnárodními společnostmi těžícími suroviny uvrženi do náruče dosud neznámého blahobytu. Západní strava jim zakrátko přinesla neznámé nemoci, jako třeba diabetes. Změna životního stylu a prostředí vedla ke genetickému onemocnění a postupné degeneraci celé společnosti – *Cocakolonizaci*.

Co nastane, když je malá vesnice ležící pouhých šest kilometrů od západních hranic Prahy, se zhruba pěti sty obyvateli a původně s milionovým rozpočtem najednou vržena prostřednictvím peněz ze skládky do rozpočtového blahobytu a skočí do kategorie velkých měst s desetimilionovými rozpočty, ilustruje obec Úholičky. Ta se pod vlivem bohatství odpadově kolonizuje, zbavuje sociálního rozumu.

Vliv skládky na zdraví obyvatel bude patrně znám až za delší dobu, dopad na politickou kulturu je patrný už dnes. Když například ředitelka kontrolního výboru Státního fondu rozvoje bydlení Alena Panáčková poprvé upozornila starostu obce T. Divinu (US-DEU), že poruší podmínky dotace v souvislosti s výstavbou bytového domu a že obec může přijít o dotaci ve výši 19,8 milionu, odpověděl, že obec má přece peněz dost – ze skládky. Morálku nahrazuje skládka. Některým lidem stačí vylézt na kopec z haldy odpadků a už jim to dává pocit společenského sebeuspokojení a povznesenosti nad obecními problémy a druhými občany.

Říp konzumu a obecní krátkozrakost

Když jsem se v létě 2005 přestěhoval do Úholiček, věděl jsem pouze to, že na jejích území je skládka pevného odpadu, vzniklá rozhodnutím zastupitelstva v roce 1994 i přes odpor mnohých obyvatel. Kopcovitý smetištní novotvar jsem vnímal jako lokální Říp konzumu a symbol krátkozrakosti ekologické i politické. Nyní prosazovaný návrh novely zákona o odpadech č. 185/2001 Sb. totiž může obcím odebrat až 80 % zisku. Mocné kraje jako novodobí feudálové si vezmou zisk z odpadového hospodářství a obcím zbudou rozpočtové oči pro pláč a kopcovitý smeták.

Brzy jsem si všiml silného zápachu za zahradou. Zdrojem ovšem nebyla skládka, ale nová a špatná přetlaková kanalizace, kvůli níž fekálie někdy vytékají přímo na ulici nebo na pozemky občanů. Do přečerpávajících jímek se dodatečně udělaly přepadové

otvory, aby při poruše čerpadel mohly fekálie automaticky odtékat do Podmoránského potoka.

Zatímco sousedé si zvykli nejen na smrad, ale i na samoobslužné ovládání poruchové čerpací stanice, rozhodl jsem se s tím něco udělat. Už v prosinci 2005 jsem napsal dopis všem devíti zastupitelům, v němž jsem žádal, aby jmenovali komisi, která pochybnosti nad kanalizací prošetří. Zastupitelé se ale otočili k problému zády a starosta mi v lednu 2006 napsal, že neshledává můj podnět „opodstatněný“. Proč starosta nepotřeboval takovou kontrolu, vyšlo najevo později, když jsem zjistil, že obec na kanalizaci – obdobně jako na bytový dům – získala vysokou dotaci a následně jí byla vyměřena pokuta tři čtvrtě milionu korun.

Technologie politického skládkování

Skoro půl roku jsem oběhával úřady, až nakonec odbor životního prostředí Městského úřadu Černošice donutil starostu problémy řešit. Obec musela postavit novou havarijní jímku a starosta byl také upozorněn, že nebyly splněny ani kolaudační podmínky, protože čerpací stanice měly být dávno napojeny na GSM brány – a ne na souseď, kteří podle zápachu iniciativně a zdarma zajišťovali havarijní ohlašovací servis.

Už tehdy jsem si uvědomil, že existence skládky, která je zlatým dolem obecního rozpočtu, začíná „kolonizovat“ život v obci víc, než si občané připouštějí, protože někteří zastupitelé si osvojili politickou technologii inspirovanou technologií skládky.

Tato technologie je založena na jednoduchém principu: problémy se nemusejí řešit – stačí je odkládat, kontejnerizovat, přemísťovat, navážet a zavážet, a především skládkovat tak, aby nebyly samy viditelné. A čím je hromada problémů a nezákonností vyšší, tím poskytuje i vyšší rozhled, dává pocit sebeuspokojení a nadřazenosti nejen nad problémy, ale i nad možnými kritiky obecní politické skládky. Každá skládka je přitom nejen z ekologického, ale i z politicko-ekonomického hlediska řešením nejdražším – zatěžuje celé generace a budoucnost.

Skládkové myšlení: produkt tunelového vidění

Výskyt „skládkového myšlení“ je produktem skupinového myšlení – „groupthink“. Tento způsob uvažování, který odborníci na subkriminální či deprivantské chování definují jako způsob myšlení, kterému lidé propadnou (bez ohledu na inteligenci), jsou-li členy výrazně soudržné skupiny, v níž snaha po dosažení jednomyslnosti zvitějí nad motivací k věcnému hodnocení. Skupina přestane uvažovat o alternativách a drží se jen jedné myšlenky, přičemž přehlíží skutečnosti, které svědčí v její neprospěch. Mezi příznaky skupinového myšlení, které mohou být i vysoce společensky nebezpečné a mít formu skupinové stupidity, patří například iluze, že si mohou dělat, co chtějí, mohou si jakkoliv racionalizovat chybná rozhodnutí. Podléhají zdání jednomyslnosti: „Vždyť jsme přece pro to všichni zvedli ruku!“

Způsob „skládkového myšlení“ je prostý: problémy se odhrnují, zahrnují a zahrabují, nikdo není za nic zodpovědný a řešení se odkládá do vzdálené budoucnosti, ať se tím zabývá jiné politické vedení – stejně jako skládkou, která v obci tiše tiská jako ekolo-

gická bomba. Sociální příčiny tohoto skupinového „tunelového“ vidění pak jsou poslušnost, konformita a příslušnost ke skupině. Toto myšlení charakterizuje i iracionální konsekvence, která způsobuje, že jedno pochybné rozhodnutí na sebe nabaluje další a generuje efekt lavinové koule – respektive hromadění politické skládky.

Starosta jako gubernátor

V té době rozvířilo českou politickou scénu prohlášení bývalé nejvyšší státní zástupkyně Marie Benešové, že „propojení podnikatelské sféry s komunální politikou je prostě šlezné“. Podle ní se „těžiště korupce“ přesunulo do komunální sféry, neboť „tam nebyla žádná kontrola a nikoho to vlastně moc nezajímalo“. K podobnému poznatku došla letos i Transparency International, která tvrdí, že „korupce v komunální politice bují, některé radnice fungují jako rodinné firmy“.

Když jsem byl po nových komunálních volbách 2006 spolu s Jiřím Machem jmenován do kontrolního výboru obce, který vedla jedna ze zastupitelek, Pavla Vacková, brzy jsme všichni zjistili, že Zprávy tohoto výboru jsou vedením obce a částí zastupitelstva považovány jen za jakýsi vedlejší obecní odpad, který lze ignorovat, odkládat jako nějaké haraburdí do obecního kontejneru a ukládat na politickou obecní skládku. Na této skládce pak ovšem lze nalézt nejrůznější druh informací – od černé stavby obecního domu přes úvěrový podvod až po padělání a pozměňování úředních listin.

Podle bývalé nejvyšší státní zástupkyně je nutno příčinu arogantního chování komunálních politiků hledat v tom, že zatímco politici ve vysoké politice jsou více hlídáni například médii, komunální politici se mohou chovat jako „gubernátoři“, a i proto se „korupce a machinace se zakázkami rozjely na nižší úrovni“. Starosta-„gubernátor“ si nepřipouští nejen Zprávy kontrolního výboru obce, ale ani kritiku masmédií jako *MF Dnes*.

Lhaní a podvody jako pracovní metoda

Že starosta podváděl a lhal, potvrdil i ředitel Jan Wagner ze Státního fondu rozvoje bydlení, když starostovi v září 2007 napsal: „Obec porušila ustanovení smlouvy o poskytnutí dotace. Pochybení Vaší obce je však o to horší, že předmětný pozemek 429/1 není ve vlastnictví obce, ale soukromé osoby.“ V dubnu 2008 bylo proti starostovi obce zahájeno trestní stíhání ve věci úvěrového podvodu a porušení pravomoci veřejného činitele. Podezření z dalších trestních činů, jako je porušení povinností při správě cizího majetku nebo pozměňování a padělání veřejných listin, bylo předáno dalšímu policejnímu oddělení.

Zdálo by se, že pochybení starosty, který lze na veřejném zasedání a utajuje důležité informace včetně toho, že byl policií obviněn, je (slovy nejvyšší zástupkyně) již tak „šlezné“, že musí být zastupiteli odvolán. Omyl. Obecní úřad se stal politickou skládkou, kde se daří nekompetenci, tajnůstkářství, aroganci, lhaní a trestné činnosti. A čím větší problémy, tím větší politická skládka, do níž lze cokoli zahrnout. A aby se kritikům politické skládky zacpala ústa, vysází se na této hromadě obecních problémů budovatelské kyticí a jiná sebeoslavná zeleň v podobě například slavnostního návštěvní

ho dne bytového domu, který je přitom černou stavbou na cizím pozemku...

Problém není pouze nekompetentnost starosty obce, ale samotný úholičský systém skládkování obecních problémů. Pro část starších obyvatel (zejména voličů KSČM) je přitom starosta „hrdina“: vždyť dokázal nejen „získat“ peníze od státu, ale i „postavit“ dům na cizím restitučním pozemku – oboje samozřejmě protiprávně.

Zhasnutá světla

V minulých obdobích fungovaly kontrolní výbory jen formálně, na což si vedení obce zvyklo. To, že nový kontrolní výbor začal skutečně pracovat, způsobilo, že kamkoli zaměřil svou činnost, všude nacházel zakryté problémy jako na skládce. Bylo proto jen otázkou času, kdy vedení obce kromě obstrukční praxe neposkytovat členům výboru důležité informace znovu dosadí do výboru své lidi, kteří se v minulosti „osvědčili“ a kteří používají již od dob privatizace osvědčenou metodu „zhasnutí světla“: na úřad se prostě zhasne a nikdo nic nevidí.

O první pokus nastolit staré poměry se starosta pokusil hned po zveřejnění první Zprávy kontrolního výboru v létě 2007, kdy bylo zjištěno, že obec staví bytový dům na cizím pozemku. Starosta začal okamžitě vytvářet nátlak na předsedkyni výboru Pavlu Vackovou a vyzval ji, aby zvážila setrvávání ve své funkci. Když koncem roku 2007 Vacková předložila další zprávu a shrnula před zastupitelstvem podrobnosti o podezření starosty z úvěrového podvodu, namísto toho, aby se vedení obce a zastupitelé zabývali obsahem zprávy, byl jsem na návrh komunistické místostarostky odvolán přesně v duchu „úholičské“ politické technologie: jestliže někdo upozorní na problémy, není třeba je řešit, stačí se rychle zbavit kritiků a problémy politicky vyskládkovat na obecním úřadě pro příští zastupitelské generace.

Politická magie

Předsedkyně Vacková před rozpuštěním výboru poukázala na celou řadu protiprávních jednání a lží. Starosta prováděl dokonce cenzuru v obecních novinách. O aktivity obce se nezajímá jen policie, ale i finanční úřad, stejně jako Úřad pro ochranu hospodářské soutěže.

Na protest proti mému odvolání složil svou funkci i další člen Mach, a tak přestal kontrolní výbor obce existovat. Představa, že odstraněním kritiků zmizí i samotné problémy, ukazuje na inspiraci praktikami minulého totalitního systému. Politická magie ve formě odvolávání posílá špatných zpráv ilustruje neschopnost vedení obce řešit problémy, které vytvořilo vlastním pochybným jednáním.

Nízké politické kultuře napomáhá i maskování sporů primitivním antagonismem „starousedlíci“ versus „náplavky“. Kritici obecních poměrů a lidé hájící svá vlastnická práva jsou označováni za „temné síly“, „opozičníky“ a „nepřátele obce“, jako by měla ožít ideologie třídního nepřítele. Antagonismus má i extrémní podobu. Například když restituent Petr Svoboda, na jehož pozemcích obec neoprávněně postavila bytový dům, uspořádal v roce 2002 předvolební setkání pravových stran ve svém zámeckém areálu, byla mu krátce nato vypálena konírna. Když letos v květnu zastupitel Pavel Soper s dalšími

Kargo-investice a komunální šaman v Úholičkách

Problémy se nemusejí řešit – stačí je odkládat, kontejnerizovat, přemísťovat, navážet a zavážet, a především skládkovat tak, aby nebyly samy viditelné.

třemi politiky podal návrh na odvolání vedení obce, někdo mu v noci způsobil škodu na autě za 50 tisíc.

Obec jako stát ve státě

Jak vedení úřadu, tak i staronoví zastupitelé a někteří starší občané vyjadřují názor, že kontrolní výbor má jako novodobý poddaný sloužit starostovi, nemá poukazovat na jeho pochybení, a někteří nepřímo vyzývají k tomu, aby kryl i trestnou činnost. Politická kultura obce se stala skanzenem pseudo-kmenového myšlení.

Za minulého režimu komunističtí soudruzi na kritiku odpovídali výzvou, že pracující lid potřebuje k budování socialistické společnosti „klid“, a kritiky nazývali „rozvrtníky“. Není náhodné, že vedení prezentuje obec jako jednotný mytický Klan nebo spíše dobře známou předlistopadovou Národní frontu, která předem vylučuje různorodost názorů a postojů, nemluvě o možnosti kritiky.

Vedení obce se zaklíná mantrou „jde nám o Úholičky“. Obecní dobro se v pojetí vedení obce stalo ideologickou zaklínací formulou, která plní podobnou funkci jako budovatelské úspěchy socialismu, které když někdo kritizoval, okamžitě si vysloužil nálepkou nepřítele společnosti. Stejná demagogie a ideologie, pouze v lokálním postkomunistickém vydání. Kritici ideologie oprávněně poukazují na trik, že ti, kdo mají moc (byť je to jen pár zastupitelů), prezentují svůj zájem jako obecný nebo dokonce vyšší zájem všech členů společnosti, a ti, kdo mocenskou skupinu kritizují, jsou pak stigmatizováni jako ti, kdo se stavějí proti zájmům společnosti.

Nový obecní kostlivec – padělání úředních listin

Jelikož jsou obecní regály politické úholičské skládky plné nejrůznějších kostlivců, bylo jeno otázkou času, kdy z nich vypadne dal-

ší, například v podobě několika odlišných Územních dohodnutí, vydaných však v jeden den 21. 4. 2004, což starosta na poslední veřejné schůzi označil za „písařskou chybu“. Tyto listiny jsou důkazem padělání a pozměňování úředních listin a jako takové je šetří nejen policie, ale i další kompetentní orgány, jako například Krajský úřad Středočeského kraje.

Tento kostlivec zároveň dodatečně vysvětluje, proč se starosta nikdy nezabýval Zprávami kontrolního výboru. Věděl totiž, že výbor pracuje s neprávoplatnými listinami. Starosta a možná i další zastupitelé věděli o tomto informačním odpadu, který byl členům kontrolního výboru na obecním úřadě poskytnut a který byl s vysokou pravděpodobností vytvořen ve spolupráci se Stavebním úřadem. Proto se starosta mohl při každé Zprávě výboru tvářit povýšeně a cynicky a tvrdit, že máme „zkreslené informace“. Z listin vyplývá, že jak vedení obce, tak Stavební úřad nikdy nepředpokládaly, že by je mohl někdo někdy kontrolovat.

Kargo-kult holičského šamana

Antropologové již dlouho popisují různé „kargo kulty“. Nejznámější pochází z exotické Melanésie, kde domorodci poté, co byla na jejich území zrušena letecká vojenská základna, z jejichž letadel dostávali různé gastronomické lahůdky, začali na opuštěné letištní ploše rituálně napodobovat chování letištního personálu v domnění, že si tak zajistí civilizační vymoženosti – dobrůtky bílého muže.

Kargo investice je způsob ekonomického chování, které investiční racionální chování napodobuje, takže v konečném důsledku je investice úplně nebo částečně znehodnocena. Příkladem jednoduché kargo-investice je koupě auta, na které nelze vystavit technický průkaz. Příkladem složitější rituální kargo-investice jsou úholičské obecní investice.

Například v letech 1997 až 2005 obec investovala v rámci stavby kanalizace v hodnotě přes 33 milionů do zastaralého, nekvalitně provedeného a technologicky nejhoršího řešení. Poté, co se ukázalo, že systém není zcela funkční, se v přečerpávacích jímkách udělaly prostě otvory a fekálie jdou přímo do potoka. Jinými slovy: postaví se složitý *přetlakový systém*, který nakonec vytlačuje fekálie do potoka *přirozeným samospádem*... To je magie úholičských rituálních investic. Navíc, a to je typické pro kargo myšlení, investice se netýká obce jako celku, protože část obce (Podmoráň) je z kanalizačního systému vyjmuta.

Ještě magičtější a rituálnější ráz má výstavba třiceti malometrážních nájemních bytů pro sociální bydlení v lokalitě Na Habří. Stavba započatá v roce 2005 měla původně stát 28 milionů, náklady už ale dosáhly 45 milionů a nejsou konečné. Sociální kargo-stavba byla realizována bez právního titulu na cizích pozemcích, v rozporu s územním rozhodnutím i stavebním povolením; jedná se de facto o černou stavbu. Státní investiční dotace byla poskytnuta na základě zkreslených údajů a obec porušila i rozpočtová pravidla.

Zatímco domorodci v Oceánii napodobovali nepřítomné letištní zaměstnance, vedení úholičské radnice obdobně rituálně napodobovalo kvalifikované jednání nepřítomných kompetentních investorů. I když se stavbu nakonec podařilo dostavět, tím, že je parcelně i právně mimo (na cizím pozemku), nedá se jako celek zkolaudovat. Minula se tak svým účelem – nedá se v ní bydlet. Ale ani tento současný stav starostovi nevadí, neboť žadatele o bydlení v nezkolaudovaném domě „ubytovává“ jako ostrahu a „platí“ jim za to formálně jen několik stovek měsíčně – zbytek si „odbydlí“.

Je to typická úholičská kargo-stavba, provozovaná jako kult místního šamana – starosty Diviny, který dělá podivné nesrozumitel-

né pohyby a úkony, napodobující chování racionálních investorů. Tato sociální kargo-investice by si zasloužila svého trvalého zvěčnění v nějaké ekonomické učebnici jako odstrašující příklad toho, že rituální myšlení není vlastní pouze obyvatelům přírodních národů, ale i Česku 21. století.

Obec se ale evidentně nedá odradit od výstavby dalších rituálních staveb a už připravuje novou kargo-investici v podobě sportovního hřiště. V původním projektu byl například naplánován tenisový kurt za 1,5 milionu s tak krátkou rozběhovou dráhou, že hráč, který by chtěl běžet za míčem, by raketou hned vrazil do plotu...

Limonádový Joe, nebo pět statečných?

Na veřejném zasedání obecního zastupitelstva konaném 25. 1. 2008 se mi zastupitel Vilém Kozel vysmál, že mu moje starost o zákonnost v obci připomíná filmovou postavu z Limonádového Joea. Nechtě tak vyzradil filosofii politické skládky, podle níž snaha o zákonnost, mravní jednání a pravdu je považovaná za něco imaginárního a zcela neskutecného, co existuje už jen ve starých filmech.

Obecní zastupitelstvo má ale ve skutečnosti jiný „filmový“ problém: hledá se pět statečných zastupitelů, kteří najdou odvahu zvednout ruku, aby odvolali starostu a otevřeli prostor k ekologizaci politické skládky. Aby se dalo v obci žít a aby nemusela nést již dnes mezi občany užívanou přezdívku „Divinov“, bude se muset dosavadní filmová fikce zákonného, mravního a pravidelného jednání dříve nebo později stát obecní realitou.

Autor je filosof, vydal např. Knihy Chaokracie (1997) a Decivilizace (2007).

Věnováno P. Vackové, J. Machovi, A. Šulovi, P. Soperovi, F. Matějčkovi a všem ostatním, kteří kontrolnímu výboru po krátkou dobu jeho existence vydatně pomáhali.

Zatím ještě tloustnu, ale...

Kdy se český trh přejí příbalových DVD?

Tsunami levných DVD příbalů stále zaplavuje český trh. Jaké jsou strategie velkých deníků? A co všechno se díky nim na filmovém trhu mění?

OTTO BOHUŠ

Současný tuzemský trh s novinovými DVD příbalů se chová jako obr na hliněných nohou – podle propočtů se měl již zhroutit, ale místo toho pořád ještě přibírá na síle. Fenomén DVD příloh k aktuálnímu číslu novin je strategie známá již několik let ze zahraničí (např. u anglického bulvárního deníku The Sun nebo německých novin Süddeutsche Zeitung), tam už je to ovšem de mode. České novinové stánky jsou zatím každý týden stále zavalovány novými a novými edicemi, a pokud se již na začátku letošního roku dalo mluvit o přesyceném trhu, nyní je to jednoduše DVD obžerství.

Exploze novinových příbalů s filmovými disky vypukla minulé léto, kdy se během roku 2007 prodalo z nabízených 60 milionů DVD příbalů těžko uvěřitelných 46 milionů levných disků. Jen pro srovnání: v roce 2004 se jako příloha k časopisům prodalo 800 000 kusů (o dva roky později 2 miliony), v roce 2007 činil prodej novinkových DVD v kamenných obchodech 2,5 milionu DVD. Levné příbalů jsou tedy slušný byznys (tržby 873 milionů Kč za rok 2007 podle statistik sdružení DVD Group.cz) a současná strategie vydavatelů a distributorů je jednoduchá: urvat, co se dá, než nás ze stříbrných kotoučů definitivně začne bolet břicho, stejně jako se v jedné pohádce začaly děti ušklibat nad všude dostupným perníčkem.

Vydavatelské strategie, nebo střelba do vzduchu?

Boom levných disků přikládáných k českým deníkům byl jasně motivován ekonomickým výdělkem: vydavatelé novin si slibují zvýšený prodej čísla, filmoví distributoři zase zisk z prodeje. Ti druzí si jistě přijdou na své, zvýšení prodejnosti čísla ale přestává fungovat ve chvíli, kdy se od druhého dne prodávají DVD samostatně; mnozí trafikanti navíc nedodržují ani toto pravidlo a na vyžádání ochotně prodají samostatné DVD i v „premiérový“ den. Ceny proklatě nízko mohou distributoři držet díky mnohatisícovým nákladům, v kterých se jednotlivé tituly lisují. Původní hladina 38–41 Kč u novinových příbalů mezitím neslyšně stoupla o pár korun výše, samostatné edice a noví hráči na trhu většinou spoléhají na baťovských 49 korun. Pesimistické verzi o zhroutení přesyceného trhu napovídá i pohled na obsypané stánky a svazky neprodaných DVD. Velký hlad po levných discích pominul, mezi kupujícími začíná tvrdá selekce a nyní se budou spíše vybírat perly.

Tou byl například Lynchův mysteriózní opus *Mulholland Drive* (2001), kterým se na konci května prezentovala společnost Filmhouse; ta své filmy do stánkového prodeje uvolnila teprve před dvěma měsíci. Dalším mladým hráčem na trhu je například Atyfilm – podivuhodnou distribuční směs, kterou se společnost prezentuje v nabídce pro česká kina, kopírují i tituly pro stánkový prodej. Tam Atyfilm navíc zkouší nečestný a trapně levný marketingový trik, když vlastní snímky nabízí pod jiným názvem, než byly uvedeny. Film *Nová Francie* je tak *Spalující romanci*, původní švédský titul *Zkur-*

vených 14 zase aktuálně útočí jako *Děláš si prdel, kámo!*. Jiných vydavatelských společností se zase týkají „tiché znovupremiéry“, kdy je totožný disk vydán v odstupu několika měsíců podruhé.

Kromě ojedinělých DVD premiér hollywoodských hitů, jako byl například *Letec* či *Obchodník se smrtí*, jsou osvědčenou trefou do peněženek především české filmy. Nejagilnějším filmovým patriotem je v tomto ohledu Aha! – ze čtyř filmových disků týdně věnuje tři českým titulům. Vydávány jsou snímky zcela napříč kvalitativními žebříčky od *Playgirls* po *Tajemství hradu v Karpatech*, od *Romance za korunu* po *Pytlákovu schovanku*. Levné disky pohrblily dřívější „výpravné“ edice, které v ceně blížící se 200 korunám před několika lety oslnily čtenáře – jako například řada Světový film v edici deníku Lidové noviny. „Lidovky“ se snažily spravit si chuť nedávnými DVD koncertními záznamy českých (postarších) hudebních hvězd, ještě lepším marketingovým tahem ale byla edice MF Dnes s novějšími tuzemskými filmy oceněnými Českými lvy (to zabere vždy). Jedinou řadou s efektním digipackovým přebalem, která se stále drží, je FilmX za 99 Kč – spolupráce týdeníku Reflex a Hollywood Classic Entertainment. Sběratelská edice „pro fajnšmekry“ těží především z menšího, ale věrného okruhu kupujících, i když původně nasazenou laťku (které z novějších titulů dělá pořád čest například *Ran*, *Ghost Dog*, *Evropa* či *Zvrácený*) zrazuje omezený výběr filmů, a tak musí dojít i na nevinné vycpávky (*Anděl Exit*, *Klepání na nebeskou bránu*, *Pravidla moštárny*).

Cinefilův ráj?

Nástup levných příbalů, dodávaných na pulty trafik v papírových pošettkách (a tedy s minimálními náklady na přebal filmů), zahýbal i obchodní strategií Levných knih. Ty kdysi platily za nekorunovaného krále levných filmových disků a především artověji naladě-

ným divákům zářily oči štěstím nad filmy Federika Felliniho, Ingmara Bergmana, Akiry Kurosawy, Françoise Truffauta či Krzysztofa Kieślowského za tehdy bezkonkurenčních 99 korun. Levné knihy nejprve k prvnímu lednu 2008 provedly totální výprodej svých skladových zásob, poté začaly vybrané novinky distribuovat ve svých obchodech též v papírových pošettkách (a za „stánkovou“ cenu), aktuálním hitem jsou nyní grotesky Charlieho Chaplina, Harolda Lloyda a Bustera Keatona za směšných 29 korun. Cinefilův ráj.

Detailně monitorovat současné tsunami DVD příbalů je už pomalu zaměstnání na plný úvazek. Na začátku roku, kdy se zdálo, že trh s levnými disky vrcholí, šlo napočítat i třicet čistě filmových titulů týdně. Například druhý únorový týden vyšlo 12 disků jako novinový příbal, dalších asi dvacet snímků se na stáncích objevilo v rámci různých edic. „Horký květen“ ale ukázal, že lze ještě přístřit, ve 22. týdnu vyšlo celkem 37 filmových DVD – nepočítaje v to různé instruktážní disky či péčkové tituly jako *Dr. Hauz* z edice České holky, který „ukazuje krizi českého zdravotnictví v poněkud jiném pohledu“. Divoký trh levných disků se do srozumitelného přehledu snaží krotit například dvdinform.cz či ještě lépe informačně vybavené stránky webnyrany.cz. Někdy ale nepomůže ani detektivní práce a na trhu se bez předchozího varování objeví nečekaná novinka – jako nedávno prvních šest dílů *Červeného trpaslíka*.

Záplava levných disků však pořád přináší občasné rarity, kvůli kterým přece jen stojí za to mít oči otevřené – za pakatel lze koupit skvělé sci-fi *Casshern*, Kitanova *Samuraje*, maďarské večerníčky z Ládkem Smolkem nebo francouzský vzdělávací animovaný film *Byl jednou jeden život*, Lumetovu noblesní detektivku *Vražda v Orient Expressu*, díly *Colomba* v originálním znění, Fulciho slavné horory nebo kouzelnou *Cestu do fantazie*...

Autor je filmový publicista a předseda občanského sdružení Studio 19.

přešlap

Příliš mnoho hrdinů?

Za časů Karla Čapka vznikl nápad založit státní hrdinec. Tato iniciativa zanikla, ostatně nebylo ani jasné, má-li jít o chovnou stanici nebo o jakýsi pantheon. O hrdiny však nouze nebyla. Daly se tak nazvat tisíce legionářů, kteří místo zavšiveného, ale bezpečného údělu zajatců znovu vstoupili do riskantní války za svobodnou republiku. Ani o hrdinech druhé světové války, ať na domácí nebo na zahraničních frontách, nebylo možné pochybovat. Jinak už v letech dalších. Po dvou Janech, Palachovi a Zajíčovi, po jihlavském Evženu Plockovi a polském Ryszardu Siwici, kteří svůj nesouhlas se srpnem 1968 stvrdili obětí nejvyšší, každé hrdinství jako by ztratilo na váze. Kudy dnes vede hranice, za níž lze hovořit o heroismu? Česká televize týden co týden vysílá pořady o „neznámých hrdinech“. Zasloužně připomíná osudy, které pod trestními sankcemi byly po celá desetiletí tajeny, zároveň však smývá rozdíly mezi hrdiny a oběťmi, jejichž životy se změnilы bez vlastního rozhodnutí. Tyto oběti většinou trpěly pro své minulé postoje, jejich úděl měl zastrašovat před každou možnou revoltou a posléze vytvářely armádu bezprávných otroků. „Radarové hladovkáři: Palachové, nebo pomatenci?“ ptala se posledního květnového dne anonce na první straně Práva. Do listu se však tento ohlášený námět buhvíproč nedostal. Odpověď přinesla teprve druhého dne ministryně Parkanová v televizi Prima: „Neváhám to označit za vydírání, a s vyděrači se vyjednávat nemá.“ Jako by čas plynul nazpátek. Do doby, kdy studentské a dělnické stávky Gustáv Husák novátorsky označil za nepřipustné nátlakové akce, slovy, která ve zdraví přežila do našich dnů. Přežil i názor, že skutečný zájem občanů nejlépe znají a mohou zastávat jen jejich zvolení zástupci. Kde potom hledat hrdiny v době, která si nezádá obětí nejvyšší? Neříkejme jim hrdinové, ale přemýšlejme, co nám svými skutky chtějí říci. Jsou stále kolem nás, stranou spolehlivého hlavního proudu, vzpurní a až trestuhodně lhotejní k vlastnímu prospěchu.

Jiří Vančura

Bud'ánka: enkláva svobody i zatracení

Ostuda radnice Prahy 5 stále pokračuje

Historická dělnická kolonie Bud'ánka v pražských Košířích je dnes jedním z posledních míst symbolizujících svobodný komunitní život, vesnický styl uprostřed matky Prahy. Současně je ale symbolem mnohých kontroverzí, ať už ve smyslu politickém, etickém nebo společenském.

JAKUB MRAČNO

Historie osady Bud'ánka sahá až ke konci předminulého století, kdy zde miniaturní domky vyrostly jako enkláva pro dělníky z prvních smíchovských továren. Bud'ánka byla už tehdy uzavřeným celkem, který krásně ukazoval promyšlený urbanismus „satelitního městečka“. S těmi dnešními přitom můžeme hledat srovnání jen velmi těžko. Už tehdy byla postavena jako celek, včetně potřebných služeb pro komunitu, nechyběl tu mandl, prádelna, ale také hospoda či hokynářství.

Panelák, squatteři a bezdomovci

Za své vzala původní tvář enklávy až daleko později, ještě dlouho po druhé světové válce tu místní obyvatelé žili „postaru“ a využívali promyšlené koncepce celé lokality. Dokonce ani komunisté Bud'ánku neudolali. Její zkáza paradoxně začala až na samém počátku devadesátých let, pravda, původně kvůli připravěnému projektu na obrovský panelový dům, který tu chtělo tehdejší vedení národního výboru. „Tehdy se nám to podařilo zastavit, p rosadili jsme ještě jako nezkušení zápis celé lokality jako památkové zóny,“ popisovala před časem jedna z pamětnic tehdejšího zastupitelstva Prahy 5.

Opuštěné domky tehdy obsadili první squatteři, stále ale zůstávalo několik dom-

ků obydlených původními majiteli. Jeden z nich, který je dnes jediným obydleným, se pak stal poměrně funkčním komunitním centrem díky tomu, že jej rodina vlastníka poskytla mladým lidem ke svobodnému životu a tvorbě s minimálními náklady. Časem se domky kdysi romantické enklávy začaly stávat ruinami a někdejší squatteři, kteří je udržovali alespoň ve funkčním stavu, nahradili po řadě policejních zásahů bezdomovci a různé partičky narkomanů. Lidé z okolí, dříve zvyklí se po úzkých pěšinkách mezi domky procházet, se začali bát vůbec do kolonie vstoupit.

Koukale, padáme na tvoji hlavu! – tak zněl jeden z prvních sloganů, který aktivisté napsali na střechu „svého“ soukromého domu v době, kdy byl pražským primátorem Jan Koukal. Následovaly další slogany i další intervence na úřadu, který do té doby, zaštitěn svou „zásluhou“ v podobě vyhlášení památkové zóny, hrál mrtvého brouka. „Bylo nám jasné, že tu jde o velmi cenné pozemky a že se ze strany úřadu zřejmě nedočkáme ničeho jiného než další pasivity, která povede k totální zkáze celé Bud'ánky,“ říkal už před lety jeden z místních aktivistů. A stalo se. Dnes je tomu už pěkných pár let, kdy se kontroverzní starosta Milan Jančík (ODS) před novináři předvedl při demolici velké části enklávy. „Domky jsou v havarijním stavu a hrozí nebezpečí, že se zřítí a někoho zraní,“ říkal tehdy. Z domků zůstaly jen základy, někdy ani to ne, a starostu jako by ani nenapadlo hledat viníka, kterým bezpochyby byla právě jeho radnice díky svému liknavému přístupu. Vinu naopak svedl na přítomnost památkové zóny, která prý „bránila“ radnici v nalezení schopného investora, jenž by enklávu zachránil.

Terasy pro bohaté

Dnes chce radnice svou ostudu konečně napravit. Jak jinak než za pomoci silného investora, kterým je firma Geosan, známá

velmi dobrými vazbami právě na Jančíka. Situace je přitom ještě méně přehledná než před lety, kdy vzniklo hned několik projektů na komunitní centrum, zahrnující prostory pro umělce, neziskové organizace, kavárnu, knihovnu či tradiční hospodu. Vše mohlo být bonusem pro Prahu 5, ale stejně jako jindy vyhrály peníze a nevyřčené zájmy mocných. Geosan s podporou svých radničních chlebedárců přišel s teorií o strachu místních, jemuž může zabránit jen úplná změna lokality, a navrhl projekt luxusních terasových domů s garážemi a dalšími standardními vymoženostmi pro bohatou klientelu. Jediným štěstím bylo, že se opozice postavila ostře proti.

Ani to ale zřejmě Bud'ánku nezachrání, protože nevýdělečné projekty s podporou veřejných peněz jsou nyní pod vládou ODS doslova nemyslitelné. Firma Geosan se dnes staví do role těch hodných, kteří chtějí lokalitu zachránit a vrátit ji lidem. Možnost skanzenu, původní projekty obnovy v historické podobě i takzvaná minimální varianta, kdy by se místo stalo parkem s několika zachráněnými domky s veřejnou funkcí, jsou u ledu. Praha 5 prý nemá peníze, a Geosan proto na základě kritiky lobbuje u památkářů za různé úpravy projektu.

Památkáři sotva před pár týdny potvrdili možné pokračování v revitalizaci zdevastované enklávy, opozice v Praze 5 je ale nadále skeptická. „Máme napůl vyhráno, po dvaceti letech se možná tato lokalita konečně dočká obnovy a bude zachována pro budoucí generace v takřka historické podobě,“ řekl na nedávné tiskové konferenci jednatel investora, společnosti Geosan Alfa, Roman Hrubý. Podobně se vyjádřil i starosta Prahy 5 Milan Jančík (ODS), který pokrok v dlouholetém řešení obnovy chátrající kolonie označil za „mimořádný úspěch“. Architekt Jan Šesták, který připravoval studii řešení lokality pro památkáře, potvrdil sho-

du, nyní podle něj bude investor připravovat další studie tak, aby mohlo dojít k avizované koupi pozemků v lokalitě, kterou přislíbilo zastupitelstvo Prahy 5. „Mají termín do konce července,“ řekl starosta Jančík – s tím, že kdyby vše dopadlo ideálně, mohlo by se začít stavět ještě před příštími volbami, tedy v roce 2010.

Odpor trvá

I přes pozitivní proklamace radnice a investora a nyní už i vstřícný přístup památkářů, kterým nakonec nevaří ani nová zástavba při Plzeňské ulici, trvají ale obavy opozice i dalších aktivistů, kteří se osudem historické kolonie zabývají. „Naše obavy se týkají hlavně budoucího využití, chtěli bychom tam zachovat park a jakousi oddechovou zónu pro veřejnost, navíc doplněnou kulturní, případně i sociální funkcí,“ řekl zastupitel Ondřej Velek (SZ). Ludvík Hradílek, vlastník nyní už poslední soukromé nemovitosti v rámci kolonie a dlouholetý bojovník za zachování Bud'ánky, je také skeptický. Podobně jako opozice se bojí dalšího čerpání veřejných peněz: „Nepostupují logicky, stále připravují projekt, který se zdá být velmi zatížený. Proč by stavěli bytové domy na potoce a ještě si to komplikovali rekonstrukcí celé kolonie? Bojím se, že to dotáhnou do konečné fáze a pak řeknou, že jim má radnice kompenzovat vysoké náklady.“ Další aktivisté ale upozorňují na propojení investora se sborem expertů, který v podstatě předurčil stanovisko památkářů. „Někde na cestě mezi Národním památkovým ústavem a magistrátním odborem památkové péče došlo k obratu, původní stanovisko totiž bylo zamítavé, což máme doloženo,“ říká zdroj z neziskového sektoru. Nezbyvá tedy než čekat a doufat, že veřejné proklamace nezůstanou jen v podobě vyřčených, ale neuskutečněných slov.

Autor je redaktor deníku Právo.

veřejné osvětlení

Inflace vydírání

PETR FISCHER

Problém inflace, který se zdál na konci devadesátých let definitivně vyřešen (po vzoru Fukuyamova konce dějin), se vrací s novou silou. Inflaci podléhá všechno: potraviny, služby, suroviny, především ropa. Globálně propojené konzumní společnosti se pomalu dostávají na hranu energetické krize, vize futuristů, nevěřili-zrovna na všemocnost technologie a volného trhu, nejsou vůbec optimistické. Boj o energie může být novým globálním dělitkem mezi přítelem a nepřítelem.

Inflace v sobě nese paradoxní pohyb. Je to dialektika svého druhu. Růst cen neustále zvyšuje hodnotu zboží, ale zároveň s tím snižuje hodnotu peněz, a to postupně do takové míry, že peníze přestávají být symbolem hodnoty. Peníze se najednou ukazují jako iluzorní prostředek srovnávání, směnná hodnota přichází o vydobyté monopolní pozice, ztrácí půdu pod nohama, mizí, až

nakonec zůstává jen hodnota užitná – co můžu sníst, čím si můžu zatopit. Dalo by se říct, že v inflační spirále probíhá jakýsi proces *de-modernizace*, v němž se ztracená užitná hodnota, na níž už vůbec nezáleželo, protože všechno byla pouhá symbolická směna, nečekaně ujímá vlády. Minimálně se objevuje na scéně, kam dříve nesměla ani vkročit.

Analogický pohyb probíhá i v říši politického jazyka. Inflace slov postupně maže jejich dorozumivací hodnotu, ale hlavně jejich symbolický efekt na mediální scéně, a i ti méně citliví pocítují jistě znechucení. A právě v tomto vyprázdnění, které zcela přirozeně provázají pocity nevolnosti, aby tak připomněly tělesný původ jazyka, vystupuje otázka po smyslu, která byla dříve zastřena. Nikdy ovšem nevystupuje statický smysl sám, nýbrž spíše většinou (ne vždy) v pohybu a rozvíjení. Něco velmi podobného zachycuje třeba kniha Karla Hviždaly *Restaurování slov*, přestože v tendenci tohoto díla je mnohem víc vědoucí touha po pevnosti základu smyslu. Je to velmi jednoduché: tak jako v inflační závratí náhle samozřejmě jím a topím, tak také najednou skutečně mluvím a dokonce to bezprostředně vím.

Příkladů ztracení hodnoty slov je v naší politické řeči dost a dost. První dvě slova jsou velmi nenápadná a ani se nezdá, že by právě ona procházela vertigem inflace. A přece je to tak.

Volič. Občan. Slova špičující každou řeč politika, přesto už nic podstatného nevyjadřující. Jejich smysl je čistě formální, plní funkci výrazu předpokládané shody nad tím, že vysílač (politik) i přijímač (veřejnost) sdílejí stejný diskurs. Nekonečné opakování důrazu (občan, volič, občan, volič), které se navíc nekryje s tím, co politik prakticky žije, vytváří na straně přijímače šum. Slovo přichází, ale jeho artikulovaná podoba s sebou nese žádný význam. Vzniká prázdno, znechucení z politiky. Ale také potřeba toto prázdno znovu naplnit. Restaurovat slovo, oživit jeho význam, případně do něj vložit význam vlastní. Inflace slova postupně vymazala její symbolickou směnnou hodnotu, ale nečekaně přispěla k tomu, že někdo někde – možná ten samý volič či občan, o němž hovořil vysílač-politik – začal hledat jejich (svou) užitnou hodnotu. I inflace slov může působit jako schumpeterovská *tvorivá destrukce*.

Jiný příklad: vydírání. Slovo, které si čeští politici oblíbili zejména ve chvílích, kdy po nich někdo něco chce. Protestní hladovka proti radaru je sprosté vydírání. Vydírají učitelé, kteří chtějí za svou práci slušné peníze. Vydírají řidiči metra, kteří se připojují k celostátní stávce. Jedni si berou za rukojmí sami sebe, druzí děti, třetí cestující. Slovo vyděrač tu funguje čistě emotivně. Zabarvuje akci,

nepostihuje význam ani smysl. S přehnaně častým opakováním tohoto symbolu emoce vyprchává, zůstává prázdno protivné politické reakce a v něm se najednou v jiném světle jeví i slovo vydírání.

Nejsou náhodou rukojmím a předmětem vydírání spíše občané, s nimiž o radaru politici hovoří jako s dětmi ve škole, případně je odbývají podrážděnými, nervózními výpady? A to přesto, že s radarem nesouhlasí polovina politické reprezentace a dvě třetiny obyvatelstva. Nejsou vydíranými a rukojmími státu právě učitelé, jejichž plat sotva dosáhne na celostátní průměr a na vysokých školách humanitního směru se i v doktorských stupních blíží platu výše ceněné prodavačky s poloviční maturitou. Každá vláda vždy hřešila na to, že učitelé ve velkém nikam neutečou a že se dají snadno vydírat odkazem na dětská rukojmí.

Inflační „restaurace“ slova vydírání nabízí jiný obraz, který neslouží jen občanům-voličům, nýbrž i občanům-politikům. Ti se v něm mohou konečně spatřit tak, jak se ještě nikdy neviděli. A tam někde, v hloubce zrcadla, na cestě za Alenkou a jejím bílým králíkem, mohou poprvé v životě na svobodě poznat, jak násilná a nesnesitelná je celá tahle politika vyprázdněných slov.

Autor je vedoucí kulturní rubriky Hospodářských novin.

SESTAVTE SI NOVÉ ZÁŽITKY

PRAŽSKÁ MUZEJNÍ NOC

www.muzejninoc.cz

14. června 2008 od 19 hod. vstup a doprava zdarma
Prague Museum Night June 14, 2008 admission and transport free

Festival muzejní noci 2008

NÁRODNÍ MUZEUM Dopravní podnik hl. m. Prahy, obecní podnik Asociace muzeí a galerií ČR PORADATEL PARTNER Ministerstvo kultury České republiky

V objektech Pražské informační služby a Národní kulturní památky Vyšehrad symbolické vstupné. Akce probíhá za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

2007 | DIVADLO KOMEDIE | 2008

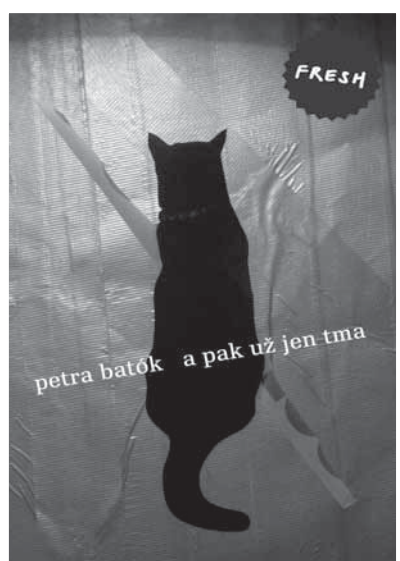

robert musil
SNÍLCI

NEJBLIŽŠÍ REPRÍZY 17. A 23. ČERVNA 2008
scéna, překlad a režie: dušan d. pařízek / kostýmy: kamila polívková
hrají: martin finger, vanda hybnerová, stanislav majer, gabriela míčková, martin pechlát, dana poláková, roman zach

mediální partneři: **A2** KamPrague **divadlo.cz** **PRAHA** **RADIO 67.9** informace na www.prakomdiv.cz

činnost Divadla Komédie podporuje hlavní město Praha • provozovatelem Divadla Komédie je Pražské komorní divadlo, s.r.o.

PETRA BATÓK
„A PAK UŽ JEN TMA“
NOVÁ PRÓZA

V ČERVNU 2008 VYCHÁZÍ
V EDICI LABYRINT FRESH
„KÁMEN – HORA – PAPÍR“
DEBUT BÁRY GREGOROVÉ

WWW.LABYRINT.NET

ARGO **Milíčova 13, Praha 3**
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

DAVID CESARINI
Eichmann
Jeho život a zločiny
Přeložila Petra Kůsová, 678 Kč

Životopis z pera Davida Cesariniho, představuje jedno z prvních děl, zachycujících Eichmannův život, které vyšlo bezprostředně po soudním procesu s tímto nacistickým zločincem. Adolf Eichmann hrál ústřední roli v genocidě, kterou nacisté páchali na evropských Židech, přesto zůstával, až do roku 1960, kdy ho v Argentině dopadla izraelská tajná služba, neznámou osobou.

Příjem inzerce

A2 kulturní týdeník
Americká 2
120 00 Praha 2
tel. 222 510 227
737 920 143

Institut oceňování majetku

Vysoké školy ekonomické v Praze

otevívá na podzim 2008

další ročník čtyřsemestrálních

kurzů pro přípravu znalců a odhadců
ve specializacích:

a) oceňování nemovitostí

b) oceňování podniku

včetně problematiky fúzí

a oceňování nehmotného majetku

**Podrobné informace a přihlášky je možné stáhnout
z internetu nebo telefonicky požádat o jejich zaslání.**

Informace a přihlášky

internet: (bez www) iom.vse.cz,

e-mail: iom@cdms.vse.cz

tel. **235 358 569, 235 358 941** (cca 9 až 15 hod.),

224 095 124 fax 220 563 426

rozhovory se spisovateli
literární kritika
recenze
literární historie
beletrie autorů všech generací
polemiky
literární publicistika

**někdo má tvar
a někdo nemá.
jak jste na tom vy?**

V současnosti nejčastěji vycházející literární časopis v českých zemích,
letos již 19. ročník. 21 čísel ročně, 24 strany novinového formátu.
www.itvar.cz

Lze objednat poštou, e-mailem, telefonicky, osobně.

Tvar, Na Florenci 3, 100 00 Praha 1, tel.: 234 612 398, 234 612 399

e-mail: tvar@ucl.cas.cz

Cena pro předplatitele 22,- Kč

Chceme si užít života

Příběhy Britů pracujících v české metropoli

Pracovní migrace z východu na západ je běžnou a často zmiňovanou skutečností. O tom, proč k nám ale za prací přicházejí lidé z Anglie, se příliš neví ani nemluví. Co je sem přivádí a co očekávají od práce v hlavním městě České republiky?

ALEXANDRA SZOKE

Ve středu v osm hodin večer je Sports Bar v centru Prahy narvaný Brity, kteří se shlukují okolo velkých obrazovek. Peter se svými přáteli sedí u rezervovaného stolu, u kterého se pravidelně scházejí každý týden, aby mohli sledovat výkon svého domácího klubu. Podobně jako většina přítomných nejsou nějakými pivními výletníky z Britských ostrovů. Žijí i pracují v Praze. Rob přichází jako obvykle pozdě a vyslouží si za to nadávky ostatních, protože teď už je obtížné najít volné místo. Když se nakonec usadí, ostatní se ho hned začnou vyptávat, jak to vypadá s jeho zaměstnáním. Před nedávnem skončil na místě, kde pracoval dva roky. „Je to v pořádku. Firma mě vzala zpátky. Ale jen na půl úvazku, takže zkouším ještě něco jiného. Je to nudný flek, ale nemusím tam nic dělat. Vypadá to báječně!“ usmívá se Rob.

Zatímco některá města ve východní Evropě mají problém s nezaměstnaností, v Praze můžete získat nové zaměstnání během jednoho týdne. Tedy pokud umíte dobře anglicky a jste občanem státu EU. Pokud umíte navíc ještě jeden jazyk, můžete si vybírat z řady lukrativnějších nabídek. „Pro tyto pozice nabíráme lidi přímo z Velké Británie, Belgie a Polska. Požadavky jsou vysoké, a tak musíme rozšiřovat svůj záběr, abychom je uspokojili,“ vysvětluje Sinclair Crawly, konzultant Horizons Recruitment, jedné z největších personálních agentur, jež v Praze působí. Podobně jako tato firma inzerují i další britské společnosti na internetu ve snaze získat zaměstnance pro společnosti ve větších českých městech. Požadavky nejsou vysoké, stačí ovládat angličtinu jako rodilý mluvčí a mít evropské občanství. Z inzerátů se ale nedovíte, proč shánějí zrovna lidi z Británie a Francie místo toho, aby zaměstnávali Čechy. A ani co láká Západoevropany na představě, že budou na Východě zastávat málo placené administrativní pozice.

Exploze outsourcingu

Peter je čtyřladvacetiletý Brit a každé ráno vyráží spolu s několika tisíci lidí do monstrózního kancelářského centra na pražském Chodově. Bylo vybudováno v letech 2003 až 2006 a v současné době v něm sídlí na třicet velkých nadnárodních firem. „Outsourcing začal okolo roku 2000,“ vzpomíná Sinclair z Horizons Recruitment. „První firmou, která tu otevřela obchodně servisní centrum, byla Accentuate. Pak následovali všichni další velcí hráči, jako SAP, Honeywell, IBM, ICON, Exxon Mobile, DHL. Trh doslova explodoval.“ Outsourcingem se obecně rozumí zajištění určité činnosti firmy jinou, externí organizací.

Praha a střední Evropa se skutečně v poslední době staly mimořádně populárními místy mezi nadnárodními firmami. Ty sem přesouvají ze svých ústředí určité druhy služeb, jako IT, účetní služby, telefonní operátory a podobně.

Ve srovnání s podobnými středisky v Indii, Číně a Malajsií pro ně má střední a východní Evropa výhodu v tom, že je podstatně blíže k obchodním střediskům na Západě a přitom je tu pořád relativně levná a vzdělaná pracovní síla. K popularitě však přispívají i vládní pobídky. Podle zpráv agentury Czech Invest pomohla tato vládní agentura v letech 2001–07 při rozjezdu 124 nových investic v oblasti podpůrných obchodních služeb, přičemž v samotné Praze bylo takových investic 23. Celkově tak bylo údajně vytvořeno 180 000 nových míst.

V devět ráno na Chodově vystupuje spousta lidí. Když kráčí směrem k velkým proskleným kancelářským budovám, mohou si připadat jako v nějakém západoevropském obchodním centru. Jsou tu fontány, rybníčky, exotické stromy a velké náměstí se šachovnicí, na které stojí figurky v lidské velikosti. Uklízeč luxuje prach z listů skleněného stromu. Zvenčí rozdíl nikdo nepozná. Uvnitř však již vládne jiná atmosféra.

Foto Simon Chang

Za skleněnou zdí

„Lidé z ústředí firmy na nás tady v Praze koukají svrchu. Myslí si, že jsme na Sibiři nebo něco takového. Jako bychom byli ze třetího světa,“ stěžuje si třicetiletý Manuel, který na Chodově pracuje ve funkci služeb zákazníkům. Západní bratři jsou však velmi ochotní předávat své profesionální know-how. Třladvacetiletý Nathan k centru přijíždí taxíkem, aby „se vyhnul šílenému českému dopravnímu systému“. Přicestoval právě z Londýna, aby své české kolegy poučil o základních obchodních taktikách. „Bylo to příšerné,“ rozčiluje se pětaticetiletá Jana, matka dvou dětí, která má pětiletou zkušenost v oblasti lidských zdrojů, „přijde sem třladvacetiletý cucák z Británie a vysvětluje mému pětaticetiletému šéfovi, co má dělat. Ten se přitom v branži pohybuje přes dvacet let. Kolik zkušeností asi tak může mít ten třladvacetiletý?“

Scéna však poměrně dobře charakterizuje obvyklý kariérní žebříček u pražských outsourcingových firem. Sarah, která pro nadnárodní firmu pracovala v Praze i v Británii, prohlašuje, že „do východní Evropy skutečně přesouvají ty nejhorší pracovní pozice z celé Evropy“. Jedná se o podřadná místa, kde je práce stále stejná a šance na povýšení minimální. Tomu odpovídá i vysoká fluktuace. Některé firmy dosahují až 40–50procentní obměny zaměstnanců během jednoho roku. Většina lidí tu neplánuje zůstat déle než jeden dva roky. „Lidé to nemohou dělat příliš dlouho, pořád proto hledáme nové,“ přiznává Sinclair z personální agentury.

Jana pracuje v jedné místnosti s padesáti dalšími kolegy, s nimiž se vzájemně snaží překřičet při telefonování. O přestávce však vysvětluje, proč se, podobně jako její další čeští kolegové, zatím nechystá odejít: „Musíme tu zůstat minimálně rok, podepsali jsme to ve smlouvě. Jinak bychom museli zapla-

Souhlasí s ním i Sarah, podle které všichni Západoevropané přicházejí do Prahy ze stejného důvodu: „Chceme si užít života.“ Zároveň ale přiznává, že skutečnost je trochu složitější. V Británii by jako čerstvá absolventka jen těžko získala místo v dobré firmě. Většinou požadují finanční zajištění a několikaletou praxi. „Dokonce i když se vám podaří získat zaměstnání v prestižní společnosti, budete muset pracovat do úpadu a zacházet s vámi budou jako s hadrem. Také je velmi těžké sehnat dobrou práci, pokud nejste v Londýně. Když se tam ale vypravíte, narazíte na tvrdý kariérismus. Všichni jsme tu proto, že jsme nechtěli pracovat šedesát hodin týdně a nemít žádný vlastní život.“

Zdá se tedy, že importované polotovary západního obchodního prostředí nyní poskytují příležitost pro lidi, kteří jsou méně kariérističtí a mají méně agresivní a méně vážný přístup ke své práci.

Že se přestěhováním ze západní Evropy do Prahy zvýší šance na ocenění vlastní práce a kariérní postup, potvrzuje i Gordonův příběh. Absolventu gymnázia ze Skotska je jen pětadvacet, ale už stihl procestovat několik amerických i evropských měst. Na cestách si i vydělával. V Praze nejdříve pracoval v hostelu a plánoval se tu zdržet jen několik měsíců. Teď si tu ale již založil s Českou rodinou a pracuje pro jednu z velkých firem. „Nechci jít zpátky. Tady se cítím důležitý. Ve Skotsku jsem neměl žádný život. Tady jsem tvrdě pracoval, vzdělával se a nyní již vedu další lidi. Přicházejí za mnou a ptají se na věci, se kterými jim mohu poradit jen já. Má pocit, že jsem tu někdo. Kdybych se vrátil zpátky, byl bych opět nula.“

Cílem outsourcingu má být snížení nákladů a zvýšení efektivity například v oblasti IT, účetnictví nebo lidských zdrojů. Na první pohled se jedná o jednoduchou obchodní strategii, která s sebou však přináší mnoho sporných otázek. Například problém vykořisťování v zemích třetího světa, úbytku pracovních míst v bohatších zemích či zhoršování pracovních podmínek. V případě Prahy s sebou tento trend přinesl neočekávaný příliv pracovníků ze Západu. Zatímco vláda stále podporuje zahraniční investice, které v sobě zahrnují i výstavbu středisek pro zákazníky či jiných služeb, je stále těžší do těchto firem zajistit dostatek domácí pracovní síly. Pracovníci se tedy dovážejí ze zahraničí. Nejedná se přitom jen o zaměstnance, kteří by přicházeli ze sousedních zemí. Ti mohou, někdy i na úkor domácích pracovníků, využít nabídnutých šancí k tomu, aby si „užili více života“ nebo „lepší kariéru“.

To však pochopitelně nikoho z Britů, kteří se sešli ve Sports Baru, netrápí. Důležité je, zda jejich tým dnes vyhraje a kam se půjde potom. Peter, který před nedávnem odmítl povýšení, protože se mu líbil jeho stůl v kanceláři, přibližuje své dnešní plány: „Nevím, záleží na výsledku. Můžu se ale zdržet. Řekl jsem šéfovi, že zítra nechci pracovat, takže mám volno.“ A tedy spoustu času na to vyrazit si, popít pivo a pokusit se svést nějakou Češku – předtím, než zase půjde učit Čechy západní obchodní know-how.

Autorka studuje na Středoevropské univerzitě v Budapešti. Přeložil Filip Pospíšil.

Reportáž vznikla v rámci projektu „Czech Made?“ Multikulturního centra Praha za podpory Evropské komise.

Učebnice politického radikalismu

MARTIN BASTL

Nakladatelství Portál nedávno vydalo knihu Jana Charváta věnovanou problematice politického extremismu. Jde o pokus uchopit téma co nejdříve, text je tím však zároveň determinován: výhody zvoleného záběru jsou i jeho největšími slabinami.

Jan Charvát ve své knize reflektuje pravicový i levicový extremismus, nabízí se tedy možnost vzájemného srovnání. Práce však nepřináší žádné nové informace. Vše, co se čtenář v knize dočte, najde stejně či lépe zpracované jinde. Pokud by text aspiroval na výzkum, byl by tento fakt selháním. Jedná-li se však o knihu, která by měla být učebnicí (jak ostatně informace na přebalu naznačují), textem shrnujícím a jasně a srozumitelně představujícím současný stav výzkumu extremismu, nemusí být autorem zvolený přístup na újmu.

Pravolevé vidění světa

Jaká tedy kniha je? Úhledná. To slovo čtenáře napadne jako první. Autor se rozhodl vydat se po tradiční cestě, pravolevé ose. Ač zmiňuje i jiné koncepty, které dokonce označuje za vhodnější, nepoužívá je. Zaměření na pravicový a levicový extremismus mu umožňuje vystavět text symetricky. Kapitoly o pravicovém extremismu staví proti pasáží o levicovém, kontrapozice využívá zejména u ideologií levicových, aby zdůraznil jejich odlišné rysy od krajní pra-

vice. Krom popisu využívá srovnávací metody, přičemž se mu daří argumentovat ve prospěch zhusta bagatelizovaného rozdílu mezi levicovým a pravicovým extremismem. To je také jeden z největších přínosů studie. Dalším je čtenářská přístupnost. Jazyk je jednoduchý, struktura přehledná, jednotlivá témata jsou oddělena, a přesto na sebe navazují.

Parafráze zdrojů

Nejvýrazněji zaujme snad technika parafráze zdrojů, kterou autor používá – a to nejen v úvodu, ale i v celé své studii. Na jedné straně je to technika funkční, protože odbourává nutnost citací a poznámek v závěru či pod čarou. Na druhé ale zneklidňující, protože čtenář – pronásledován nejasným pocitem *dějà vu* – neví, co přesně je přínosem autora a co jen umnou kompilací. Dospěl snad k daným myšlenkám sám, vlastní úvahou? Nechal se volně inspirovat? Četl vůbec to, z čeho vychází? Nepoužil zdroje, které nejsou uvedeny v závěru knihy? A ty, které tam jsou, použil? A kde? To není vědecký text, to je učebnice, ujistí čtenář znovu sám sebe informací z přebalu a přes teorii rychlosti, než je zvykem, pokračuje ke stěžejní části publikace.

Tou je trojice kapitol o nacionalismu, antisemitismu a rasismu. Limity zvoleného zobecňujícího přístupu se odrážejí v občasném opakování informací a nešťastně vole-

ných formulacích. Příkladem může být tvrzení v jedné ze zmiňovaných kapitol, kde se čtenář dozví, že rasismus je „typ myšlení“, navíc „předpokládající, že lidské vlastnosti jsou rasově podmíněné“. O tom, jestli jsou lidské vlastnosti podmíněné více vlivem prostředí nebo geneticky, se vede debata; o tom, že jsou – taktéž – geneticky podmíněné, však není pochyb. Včetně rasové determinace. Jinak bychom stěží mohli rasy rozeznávat, pokud by neexistovaly znaky – vlastnosti interrasy společné a zároveň odlišující jednu rasu od druhé. Dosud jsem měl za to, že rasismus je názor či soustava názorů hlásající rasovou nadřazenost (nikoliv tedy rozdíly). I informace o tom, že jde o „typ myšlení“, je pro mne tedy nová. Fakt, že antisemitismus je autorem definován jako „specifická forma rasismu“, nevysvětluje jeho poněkud nelogické předřazení kapitole o rasismu a rovněž informace o zákazu smíšených manželství v USA, trvajícím až do šedesátých let, příliš nekorespondují s autorovým názorem zmiňovaným o několik stránek později, totiž že zákaz smíšených manželství v JAR je myšlenkovým odkazem nacismu. Byl tedy zákaz smíšených manželství v USA také inspirován nacismem? Stěží. Zbývající dvě třetiny knihy je čtenář konfrontován s popisem krajní pravice a levice a jejich komparací. Autor, omezovaný snad prostorem, je honcem ženoucím splašené

stádo. Obecná tvrzení a diskutabilní sumarizace nejsou výjimkou. Nejedná se naštěstí o nic zásadního, co by text odsuzovalo k nepoužitelnosti. V knize jsou však bohužel chyby ve faktech. Jejich řada začíná už v úvodu (nenapsal jsem kdysi „Extrémní levice“, ale „Radikální“) a neustává až do konce (IWA používá název International Workers Association, s členstvím ČSAF v ní je to také komplikovanější, než autor načrtává; Piorecký není Petr, ale Viktor atd.). Čtenář by neměl váhat si informace, které z knihy získá, ověřovat, pokud by s nimi chtěl dále pracovat.

Doufá-li však, že četbou knihy získá všestranný úvod do problematiky extremismu, satisfakce se mu bezpochyby dostane.

Autor je politolog.

Jan Charvát: Současný politický extremismus a radikalismus. Portál, Praha 2007, 183 stran.

Klady i zápory historické antropologie

JAKUB RÁKOSNÍK

S časovým zpožděním se konečně objevil na trhu sborník, jenž vznikl na základě kolokvia k historické antropologii v roce 2003. Uveřejněné studie reprezentují především mladší generaci domácích badatelů. Ve třech tematických sekcích (*Gender a tělo*, *Spiritualita a zbožnost*, *Reprezentace a elity*) je uveřejněno celkem deset studií.

Společný jmenovatel všech prací tvoří jejich empirické zaměření, jak říkají editoři ve stručném úvodu. Je škoda, že nepřipravili nějaký rozsáhlejší úvod, v němž by rozpracovali tento přístup hlouběji také po stránce obecně metodologické. Na druhé straně i přes proklamaci empirických studií nalezneme v řadě příspěvků úvahy o možnostech historické antropologie, které mají širší dosah a neomezuji se jen na zkoumané téma (zvl. J. Hrdlička v případě novověkých vrchnostenských měst či J. Šotola ohledně jezuitů), takže obecné metodologické poznatky musí čtenář hledat namísto v úvodu spíše uvnitř jednotlivých případových studií.

Z hlediska chronologického se sborník týká téměř výhradně předmoderního období, což ovšem neznamená, že metodologické postupy zde použité nemohou být prakticky využitelné i pro historiky novějších dějin. Historická antropologie se po nesmělých začátcích v devadesátých letech v prostředí domácí historické obce rychle rozvíjí a zvláště mezi studenty a nejmladšími historiky nalezneme řadu nadšených badatelů na tomto poli.

Hlavní výhodou, která z historicko-antropologických knih činí oblíbenou četbu i v rámci širší čtenářské obce, je zaměření na konkrétního, často neznámého či dokonce zcela okrajového člověka. Oproti mnohdy suchopárným, strukturálně zaměřeným sociálním dějinám je historická antropologie zpravidla lákavější. Na druhé straně však hrozí rizikem, že detailní studium vybraného jedince či skupiny povede k eliminaci širších sociálních souvislostí tématu a kniha zůstane jen „pohádkovým“ popisem jednotlivého, mnohdy extrémního případu. To je také hlavní gros výtek, které byly v minulosti mířeny na klasiky mikrohistorie a historické antropologie, jakými jsou např. Carlo Ginzburg a jeho příběh heretického mlynáře Menoccia či Natalie Zemon-Davisová a její popis návratu Martina Guerra.

Důraz na vyprávění

Autoři vyprávění o takovýchto typech osobností jsou často nuceni uchýlovat se k fikcím a dedukcím, pro něž těžko nacházejí v pramenech spolehlivou oporu. Jinou výtkou může být extrémní důraz na naraci, která nebývá opřena o teorii a není schopna poskytnout generalizující závěry. Taková kniha pak zůstává sice poutavým popisem jednotlivého, které se pěkně čte, ale které na druhé straně spíše uspokojí čtenáře románů než odborníka. Přestože se mikrohistorikové a historičtí antropologové zaklínají, že jim nejde jen o popis jednotlivého, nýbrž o postižení kultury a společnosti prostřednictvím detailního postižení jednotlivé-

ho případu, ne všem autorům se takový cíl podaří splnit.

Nalézt kompromis mezi oběma výše zmíněnými přístupy je těžké. Antropologické přístupy mají také své zásadní výhody. Soustředění na historický detail dokáže přinést zásadní korektivy zažitých výkladových schémat v dějepisectví. Navíc absence nějakého ambiciózního teoretického pojetí přináší osvobození dějepisectví od nejrůznějších „velkých vyprávění“, která předem strukturují historikův výklad. Historická antropologie umísťuje do historického vyprávění obyčejné lidi, kterým se starší politická, hospodářská i sociální historiografie nevěnovala či věnovala pouze jako kvantitativní položce v rámci historické statistiky. A co je v tomto směru zřejmě nejdůležitější, jak výstižně kdysi poznamenal Richard van Dülmen v knize Historická antropologie (Dokořán 2002): „Historická antropologie nezohledňuje výlučně rozumové jednání, ale sleduje ve stejné míře pocity a nálady, jež nejsou o nic méně racionálně ukotvené než rozum sám.“ A právě v tom můžeme spatřovat zřejmě největší přínos tohoto metodologického přístupu. Dějiny v takovém chápání přestávají být sledem kalkulací velkých politiků vedených instrumentální racionalitou a otevírá se nám barvitý svět představ lidí minulých věků, kterým obvykle ony „velké dějiny národů“ bývaly neprodyšně uzavřeny. Ve sborníku to vtípně a výstižně formuloval J. Šotola – třebaže sám zachovává od tohoto zjednodušení jistý odstup: „Sečteno a podtrženo, v pozadí zaměření histo-

rické antropologie stála emocionálně laděná snaha odčinit ‚násilí‘ spáchané politickými a sociálními dějinami na ‚malých lidech‘.”

Předkládaný sborník poskytuje širokou paletu akcentů v přístupu ke zkoumané látce v rámci rozličných případových studií: od foucaultovsky orientovaného příspěvku D. Tinkové o formování „moderního“ těla přes prosopograficky zaměřený přístup C. Mádlové k Franzi von Hartigovi až po klasická témata kulturních dějin, jako jsou královské svatby v podání M. Nodla či rituál přípitku v raném novověku od V. Bůžka.

Pochopitelně celek působí poněkud roztržité, což je ovšem obvyklá a v podstatě asi i nutná charakteristika sborníku. Spíše než čtenáři neprofesionálové po něm sáhnou odborní historici, protože většina studií poskytuje shrnutí výhod a rizik historicko-antropologického přístupu ke zkoumání vybrané látky a může tak poskytnout četné inspirace pro další rozvoj domácí historiografie, která by se nekoncentrovala jen na politické dějiny v tradičním smyslu tohoto slova.

Autor je historik a právník.

Martin Nodl a Daniela Tinková (edd.): Antropologické přístupy v historickém bádání. Argo, Praha 2007, 268 stran.

Kdopak by se draka bál?

Obraz Číny na Západě

Jak se liší pohledy na současnou Čínu v USA, Západní Evropě a Česku?

JAN LUKAVEC

Čínský drak zmocňující se planety Země – to je výjev, který je nyní možné spatřit v německých knihkupectvích na obálkách hned několika knih, které se snaží odpovědět na otázku, jaké bude postavení Číny ve 21. století a co si s tím má Západ počít. Drak pro Číňany zastupuje aktivní sílu jang, ale současně je po staletí symbolem Číny samotné. Bude se Čína chovat jako zlý drak z evropských pohádek, nebo celý svět povede k moudré rovnováze sil jin a jang?

Pokud pohled německých autorů srovnáme s českým, jak ho prezentuje nedávno vydané dvojčíslo revue Prostor, nazvané *Čína – velmoc třetího tisíciletí?*, neunikne nám, že v německé perspektivě jsou vyhlídky Západu mnohem pesimističtější a charakterizuje je až jakési flagelantství. Třeba podle Franka Sierena by se měl Západ zbavit svého elitářského sebestředného pohledu a dobrovolně Číně uvolnit místo, stejně jako v našich dějinách šlechta uvolnila místo nižším vrstvám. Wolfgang Hirn zase diagnostikuje Německo v kontrastu s Čínou jako „republiku bez cílů“, jako společnost příliš starou a sytou.

Evropu kritizuje také Martin Chan Guan, který pochází z čínsko-německého manželství a rád by zřejmě uskutečnil na vyšší úrovni obdobné spojení Evropy a Číny. Zatímco na Západě jsou podle něj chudí a slabí ponecháni svému osudu, budoucí „harmonické“ společnosti, která vzniká v Číně, půjde o rovnováhu mezi bohatstvím a chudobou, státní kontrolou a osobní svobodou. Hůl nad Evropou autor ale neláme, vždyť Evropa se stejně jako Čína snaží o zlepšování kvality životního prostředí a obě mocnosti také podporují systém bezpečnosti OSN. Shodu autor ilustruje na podobnosti obou vlajek: hvězdy na vlajce EU symbolizují jednotu v mnohosti, stejně jako velká zlatá hvězda a čtyři menší na čínské vlajce jsou symbolem Komunistické strany Číny a hlavních skupin obyvatelstva, které se během občanské války pod vedením komunistů sjednotily v boji za vítězství.

Americké zbraně a neznámý lid Ťie-kché

Proti jakému „praporu hvězd a pruhů“ má být toto spojení namířené, je zřejmé. Proto také Američan Ted C. Fishman varuje před tím, aby spolu jednotlivé západní státy soutěžily o přízeň čínské vlády, protože by pak zmizela jednotná základna prosazující respektování principů právního státu či umožňující „zatlačit na Čínu v otázkách životního prostředí“. Je příznačné, že „tlačit“ chtějí na Čínu především Američané, jako Peter Navarro, který zdůrazňuje kumulující se vnitřní konflikty, jež Čína může v případě jejich eskalace řešit vnější agresí, což by ospravedlnilo zásah Spojených států. Také tituly nepřiliš invenčně variující názvy jako *Přicházející konflikt s Čínou* nebo *Přicházející válka Ameriky s Čínou* vypovídají o amerických postojích či alespoň obavách.

V českém prostředí se oproti tomu zbraněmi neřinčí. Autoři, kteří uznávají stoupající ekonomickou a politickou sílu Číny, v brožuře *Čína 21. století* trvají na tom, že čínský model rozvoje nepředstavuje hospodářské ohrožení zbytku světa, a už vůbec

ne nás. Přesto ale převažuje spíše skeptický přístup k budoucímu vývoji Číny, ze které se podle autora Prostoru L. Frýborta možná stane jedno páchnoucí betonové rumišť s čouhajícími dráty dřív, než se sama naděje. Proti tomuto názoru stojí katastrofická vize S. Komárka. Pokud se nezměníme, budeme podle něj „na stará kolena po právu pobíhat po Starém Městě pražském s čamarou, dudami a rukodělnými výrobky na prodej a pózovat před holografickými kamerami asijských turistů, lačných zaznamenat si bizarní občeje téměř neznámého lidu Ťie-kché“.

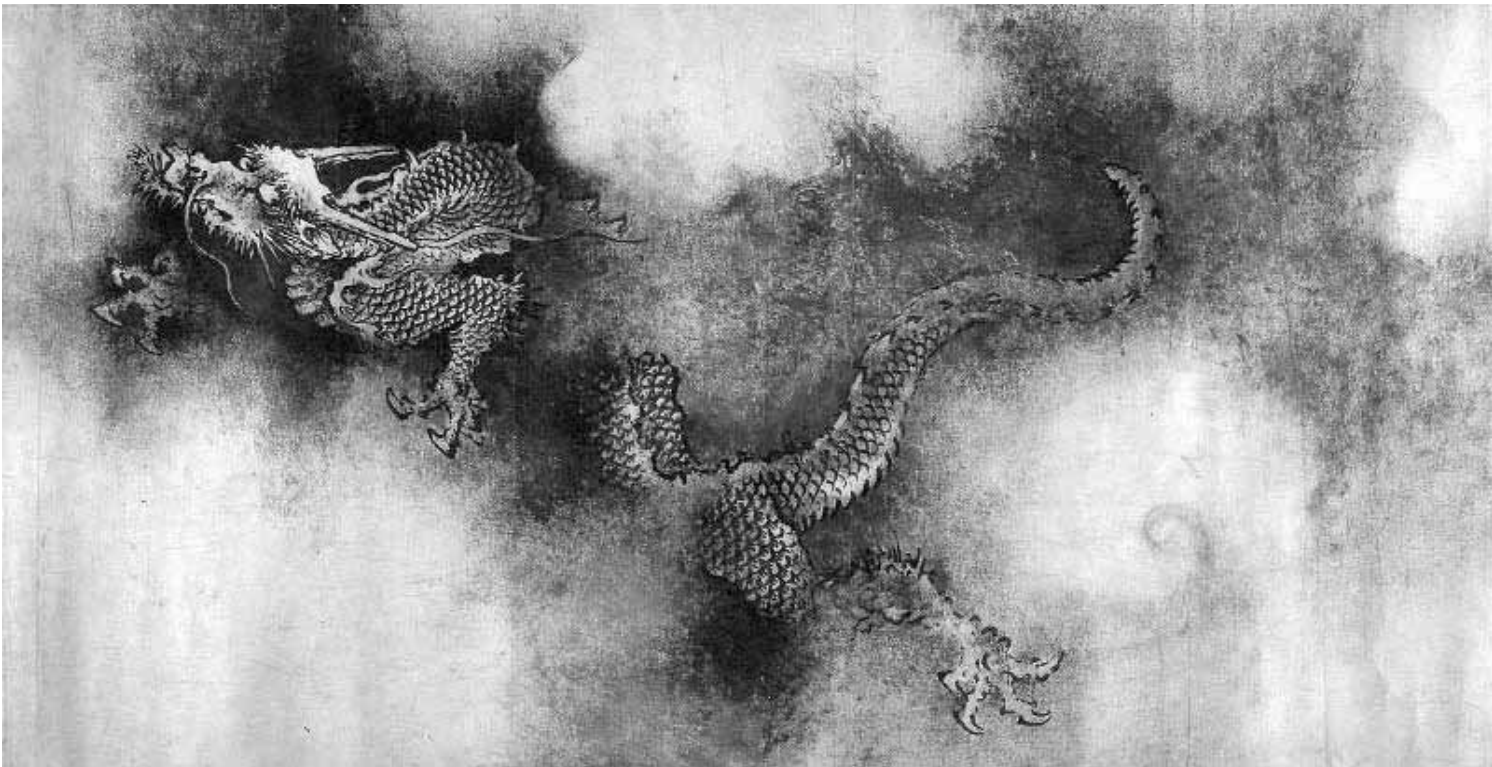
Čína jako učitelka?

Čína je však popisována nejen jako hrozba, ale i jako možná inspirace. W. Hirn a další navrhuji, aby byl na Západě podle čínského vzoru při výchově dětí opuštěn model společnosti zábavy a naopak abychom se soustředili na dlouhodobé cíle a na kolektivní morálku. Zvláště Američané volají po skoncování s nadproduktivní spotřebou, kterou financují hlavně Číňané. Podle Komárka se zase od Číňanů ve vlastním zájmu musíme naučit uvědomovat si bytostnou souvis-

se ve skutečnosti tážeme na to, co čeká nás. Přemýšlení o Číně je tak podle Budila „metaforou našich obav o místo, které zaujmeme v tomto rodícím se světě“, i obav o naši vlastní identitu.

Projekce a zrcadlení

Faktor projekce a zrcadlení je v úvahách o vztahu Číny a Západu silně přítomný. Jestliže Komárek píše o stoletém fázovém posunu mezi Evropou a Čínou („Evropu roku 1910 by nepochybně přehrada typu Tří soutěsek uváděla v nadšení“), Fishmanovi zase stovky milionů drobných čínských podnikatelů připomínají, že i „americký sen“ se začal naplňovat u prodeje zboží z vagonů nebo kufrů. Jiní dokonce v současné Číně nacházejí „vypouklé zrcadlo vnitřního směřování moderní západní civilizace“ a výsměšnou karikaturu nás samých. Podle L. Zádrapy se Číňané už sto let snaží být jako Západ a „jejich zvěrstva jsou zvěrstvy západní civilizace, která v Číně neměla a nemá potřebné záklopky v podobě občanské a relativně otevřené společnosti“. Směřování je stejné, jen míra rychlosti a bezohlednosti se liší.

Drak ze svitku Devíti draků

lost párů polarit, které běžně chápeme jako absolutně protikladné, vzájemně se vylučující a většinou jen jednu z nich vnímáme jako žádoucí, zatímco druhou jako nebezpečnou anomálii. Ale jestliže někteří Západu vytýkají naprostou mentální jednostrannost, Komárek alespoň uznává, že i v Evropě existuje srovnatelný, i když minoritní myšlenkový proud, jehož hlavním představitelem je C. G. Jung. Ještě dále pak zachází autorka Prostoru Š. Loewensteinová, podle níž má evropská dialektika kořeny v taoismu a jež nalézá čínský vliv i u evropského liberalismu. To se může zdát přehnané, přivádí nás to ale ke skutečnosti, že v průběhu své historie byla Evropa méně sebestředná než Čína, kterou v 17. a 18. století mnozí evropští učenci pokládali za kolébkou původního jazyka, rozumu a morálně politického řádu, jak uvádí I. T. Budil. Důležitější však je jeho soud, že pokud se dnes ptáme po osudech vzdálené země, která opět nabývá postavení, jež jí během uplynulých dvou tisíciletí náleželo, tak

Zdánlivé protiklady

Čína se jeví, zvláště pokud srovnáme texty různých autorů, jako země velkých paradoxů. Mužeme si tak vybrat mezi tvrzením, že se čínské myšlení zaměřuje na proces a změnu, a míněním opačným, podle něhož je Čína velmi nedůvěřivá vůči všem novým myšlenkovým soustavám a dlouhá období její historie charakterizuje neměnnost a věrnost tradici. Ve skutečnosti ovšem tato tvrzení v rozporu nejsou, a rozpor Číňané zřejmě nevidí ani v tom, že obraz velkého nepřítele kapitalismu, vůdce Mao Ce-tunga, který je stále populární ikonou, dnes na mnoha místech láká zákazníky soukromých restaurací. Mao jako komerční reklama nebo plakát se dvěma proletáři s nápisem Kupujte naše pivo! přitom zřejmě nejsou myšleny ironicky, ale jde spíš o obrazné vyjádření toho, že v oficiálně stále komunistické zemi panuje ta nejbrutálnější forma kapitalismu. Může Číňanům při vyrovnávání se s tou diskrepancí pomoci jejich tradiční schopnost myslet pro-

tiklady ne jako vylučující se, ale jako komplementární polarity, či jejich otevřenost, s níž mohli v dobách, kdy Evropu ovládala náboženská nesnášenlivost, navštěvovat souběžně při různých příležitostech chrámy odlišných náboženství a kultů? M. Guan Chan opatrně naznačuje, že asi ano: přiznává, že „harmonie“ ještě není v Číně úplně dokonalá, ale čínské pojetí harmonie podle něj v sobě právě zahrnuje také disonance; nedokonalost a zlo jsou tedy její organickou součástí. Pokud je to tak, pak se dá pochopit, že školení pro čínské novináře, podávající instrukce o povolených a zakázaných tématech, mohl podle dalšího autora z Prostoru J. Hubičky přednášející nedávno ukončit těmito vážně míněnými slovy: „Čína je svobodná země, ve které každý může otevřeně vyslovit své názory! Pokud by někdo tvrdil opak, musí počítat s tím, že bude co nejpřísněji potrestán!“ Obdiv k čínské filosofii by nám neměl zastřít skutečnost, že takové výroky spíše než do kontextu vyrovnávání sil jin a jang patří do světa románů George Orwella.

Autor působí v Národní knihovně České republiky.

Čína – velmoc třetího tisíciletí? Revue Prostor 77–78, Prostor, Praha 2008, 232 stran.

Ted C. Fishman: Jak Čína drtí Ameriku a svět. Přeložili M. Kříž a J. Hanzl. Alfa Publishing, Praha 2006, 278 stran.

Čína 21. století – mírový vzestup nové supervelmoci? 1. seminář, 22. září 2005. Fontes Rerum, Praha 2006, 24 stran.

Martin Chan Guan: Der erwachte Drache. Grossmacht China im 21. Jahrhundert. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 2008, 200 stran.

Peter Navarro: Der Kampf um die Zukunft. Die Welt im chinesischen Würgegriff (The Coming China Wars: Where They Will Be Fought and How They Can Be Won). Přeložil Marion Baier. FinanzBuch, München 2008, 254 stran.

Frank Sieren: Der China Schock. Wie Peking sich die Welt gefügt macht. Econ, Berlin 2008, 429 stran.

Wolfgang Hirn: Angriff aus Asien. Wie uns die neuen Wirtschaftsmächte überholen. Fischer, Frankfurt am Main 2007, 287 stran.

Clintonová to nebude

Demokraté v USA vybrali prezidentského kandidáta

Spojené státy mají za sebou mimořádně dramatickou část prezidentské předvolební kampaně. Vítěze ještě neznáme, víme ale, kdo jsou finalisté.

ŠTĚPÁN STEIGER

Pro každého, kdo se jen trochu zajímá o americkou politiku, začal týden napětí ještě před posledními primárkami demokratů, které se odbývaly v úterý 3. června ve státech Jižní Dakota a Montana. Výsledky těchto primárek měly na závěr procesu stranických voleb vyjasnit, kdo bude na sjezdu demokratů, který se koná 25.–28. srpna v Denveru ve státě Colorado, nominován kandidátem na prezidenta. Třetího června se konaly také poslední primárky republikánů, v nich ale o nic nešlo, protože senátor John McCain nemá ve své straně už řadu týdnů protikandidáta.

Napětí v souvislosti s volbou demokratických stoupenců rostlo mimo jiné proto, že výbor Demokratické strany, jenž stanovil pravidla postupu stranických orgánů při organizování primárek, měl 31. května rozhodnout, jak nebo zda vůbec se zástupci ze států Florida a Michigan zúčastní sjezdu strany. V srpnu 2006 totiž stanovilo vedení demokratů data primárek v jednotlivých státech. Vedení strany v těchto dvou státech se

ale rozhodlo pro termíny jiné, dřívější, načež ústřední orgán ve Washingtonu potrestal tyto dvě organizace tím, že nepustil jejich delegáty na sjezd. V posledních týdnech však byl na příslušný výbor vyvíjen značný nátlak, aby své rozhodnutí revidoval. Zejména senátorka Hillary Clintonová velice stála o to, aby především delegátům z Floridy byla účast na sjezdu povolena – očekávala totiž, že se přikloní na její stranu. Přitom ani ona, ani její stranický protivník senátor Barack Husejn Obama nevedli vzhledem k uvedenému zákazu v žádném z těchto států volební kampaň.

Výbor nakonec jejich delegacím účast na sjezdu povolil, ale s tím, že jejich členové budou mít každý pouze poloviční hlas. Delegace z Floridy byla mezi senátora Obamu a senátorku Clintonovou rozdělena v poměru 50 ku 50, delegace z Michiganu v poměru 59 ku 69. Je třeba podotknout, že proti rozhodnutí výboru existuje odvolání – pokud by jej senátorka využila (což po jistý čas naznačovala), s definitivní platností by o obou sporných delegacích musela rozhodnout ověřovací komise stranického sjezdu.

Hned druhý den po usnesení výboru Demokratické strany proběhly primárky v Portoriku. Jejich status v americké politice je velmi zvláštní. Portoriko je totiž sice součástí USA, není však státem – je pouze „dobrovolně přidruženým společenstvím“. Nemá pro

to zastoupení v Kongresu. Obě politické strany však přesto odbývají v Portoriku primárky, delegace se účastní jejich sjezdů, ale prezidentských voleb se mohou zúčastnit pouze Portorikánci sídlící v USA, nikoli ti, kteří žijí v Portoriku. Clintonová portorické primárky podle očekávání s převahou vyhrála. Toto vítězství sice označil tisk jako „prázdné“, pro ni ovšem mělo význam: mohla opět tvrdit, že „lidové hlasování“ ji činí i nadále vítězným kandidátem demokratů.

Štáb Obamovy kampaně se mezitím usilovně připravoval na to, aby ho ještě před posledními primárkami mohl prohlásit za vítěze. Šlo hlavně o získání tzv. superdelegátů (vysokých stranických funkcionářů včetně bývalých i současných guvernérů, prezidentů, členů Kongresu), kteří bývají na sjezdu jazyčkem na vahách. Poté, co se Obamovi do večera 3. června podařilo získat potřebnou většinu 2118 hlasů, mohl se bez ohledu na výsledek posledních primárek prohlásit za vítěze nominačního procesu. Celkem 24 delegátů z Montany a 23 z Jižní Dakoty už vlastně ani nemohlo ovlivnit konečné výsledky. K 4. červnu tak měl Obama jistých 2154 delegátů plus 389 superdelegátů a Clintonová jen 1919 delegátů a 282 superdelegátů.

Tato situace postavila Clintonovou před vážné dilema. Nejprve v projevu na závěr své kampaně, který pronesla ve svém senátorský

domovském New Yorku, sice svému rivalovi blahopřála, ale dalšího souboje se nevzdala. Byla si přitom ovšem stejně jako Obama vědoma toho, že přetahování nemůže trvat dlouho. Souboj obou demokratických uchazečů ukázal, jak hluboký je příkop mezi jejich tábory uvnitř strany. Mají-li ale demokraté vyhrát na podzim prezidentské volby, musí představit kandidáta, jenž svým programem i svou osobou dokáže přitáhnout k volebním urnám dostatek příznivců. Strana se proto musí sjednotit kolem jedné osobnosti. Senátorka Clintonová, která nezná slovo „porážka“, se tedy rozhodovala mezi třemi možnostmi: vzdát se – se skřípajícími zuby – další kampaně a podpořit svého demokratického protivníka, anebo s tvrzením, že jej počtem hlasů převyšuje, a v naději, že se vynoří další skandály, se výslovně v jeho prospěch nevyjádřit. Třetí opcí, jež by ovšem mimořádně poškodila jak ji, tak její stranu, bylo svěst finální (a v mnoha ohledech fatální) souboj v srpnu na sjezdu.

Ve středu večer 4. června nakonec oznámil ředitel pro komunikaci kampaně Hillary Clintonové Howard Wolfson, že senátorka vystoupí 7. června ve Washingtonu, ve svém projevu poděkuje všem příznivcům a vyjádří svou podporu senátoru Obamovi. Boj uvnitř demokratického tábora byl rozhodnut. Americe demokraté nabídnou jako vůdce Baracka Husejnu Obamu.

Autor je publicista a překladatel.

par avion

ZE ŠPANĚLSKOJAZYČNÉHO TISKU VYBÍRAL
RADEK BUBEN

EL PAIS

Situaci v Kolumbii a vazbám mezi řadou členů tamní politické elity a pravicovými paramilitáry, napojenými na obchod s drogami, se věnoval 1. června madridský El País. Článek uvedl citát kolumbijského opozičního senátora Fernanda Crista: „Postrádáme odvahu uznat, že zde byli členové parlamentu zvolení krví obětí paramilitarismu“. Podle deníku tato slova ukazují, že mezi podstatné problémy země nepatří jen násilí levicového FARC a napjaté vztahy s Venezuelou. Je tu totiž i skandál zvaný parapolítica. Kvůli němu již ve vězení sedí 33 členů Kongresu, kteří podporují Američany (a tudíž i Čechy) chválenou Uribeho vládu, což není tak málo, uvědomíme-li si, že tamní zastupitelský sbor má 260 členů. Stíhání jsou i bývalí poslanci, starostové a vysokí státní úředníci, nemluvě o lidech z tajných služeb. Odstoupila i ministryně zahraničí. Jedna dotázaná analytička neváhala deníku říct, že celých „25 procent politické třídy v zemi je zpochybněno“ kvůli různé míře vazeb na samozvané bojovníky za svobodu a volný trh. Obvinění čelí žalobám za falšování voleb v roce 2002 i za přímou účast na vraždách politických odpůrců či únosech a likvidaci možných konkurentů. Ve vězení je i bratraneček prezidenta Uribeho, senátor Mario Uribe. Senátor Mauricio Pimiento byl již odsouzen. Soud mu prokázal nátlak na voliče a zakládání polovojenských skupin. Obviněný se bránil, že jde o politický útok na prezidenta.

I ministr vnitra se připojil, s prohlášením, že jde v případě obviněných často o „trýznění“ ze strany soudních tribunálů. Prezident pak alespoň opatrně vyzval soudy, aby to nepřeháněly, neboť by mohly otevřít brány „institucionální nestabilitě“. V parlamentu je však již připraven zákon, jenž by měl sankcionovat strany, které zařadily na kandidátky osoby spojené s organizovaným zločinem a paramilitarismem. Zřejmě ale neprojde, především proto, že obsahuje i klauzuli, podle níž by strana s více než 50 procenty poslanců zapletených do spolupráce s polovojenskými skupinami měla být zrušena. V takové situaci se totiž v Kolumbii nachází nejedna parlamentní frakce. Vláda navíc nyní potřebuje každého poslance, pokud možno na svobodě, protože chce prosadit referendum o změně ústavy, jejímž cílem je umožnit prezidentovi třetí mandát, což současný základní zákon nepřipouští. Vláda tak mluví – podobně jako třeba italský premiér – o tažení soudců proti demokracii a zvolené většině. Opozice naopak soudy chválí. Senátor Cristo řekl, že nejlepší politickou reformu v zemi provádějí právě ony.

EL UNIVERSAL

Mediální vystupování prezidenta Cháveze se 1. června stalo tématem analýzy opozičního venezuelského deníku El Universal. Podle studie společnosti AGB Nielsen Media Research, vypracované na základě dat z posledních tří let, vypíná až 30 procent Venezuelfců televizi v okamžiku, kdy se na ní objeví prezident republiky, přičemž právě tyto nečekané mediální vstupy jsou nedílnou součástí jeho strategie komunikace s veřejností. Demonstroval ji už při své vlastní inauguraci 4. února 1999, kdy se prezident ve státní VTV objevil celkem čtyřikrát a jeho projevy zabraly celkem 8 hodin a 14 minut. Od té doby až do 11. května letošního roku se Chávez ve VTV objevil 1710krát a jím „spotřebova-

ny“ mediální čas byl vyměřen na 1048 hodin, tedy 43 celých dnů. Diváci ale zřejmě o tento aktivní styl mediální politiky příliš nestojí. Když prezident 13. února 2006 přednášel svou výroční finanční zprávu k parlamentu, tak televizi postupně vypnulo skoro 45 procent diváků. Projev přitom trval „slabých“ 6 hodin. Naopak, při přenosu vojenské přehlídky o měsíc později, kdy Chávez mimo jiné prezentoval upravenou státní vlajku a znak, byla sledovanost kontinuálně vysoká. Patrně se na tom dost podepsal fakt, že při této příležitosti mluvil Chávez jenom tři hodiny. Prezident si podle studie také nejraději vybírá prime time a večerní hodiny, kdy má ve zvyku trávit na obrazovce zhruba hodinu. A takové prezidentově televizní všudypřítomnosti napomáhají i některé zákonné nástroje. Všechna soukromá média mají totiž povinnost odvysílat až 70 minut vládních prohlášení či spotů týdně. Specifickým nástrojem vlády je pak pořad Aló Presidente, vysílaný od roku 2000. Zatímco první programy trvaly průměrně čtyři a půl hodiny, nyní dosahují délky skoro šest a půl hodiny. Nejdelší vůbec pak trval přes 8 hodin. A je to právě tento pořad, jehož prostřednictvím prezident mění ministry, oznamuje zásadní změny politiky a občas uráží, koho může. Avšak dopad státních médií je stále velmi slabý v porovnání s mocnými médii privátními. Sám Chávezův ministr informací Izarra upozorňuje, že 80 procent televizního a rozhlasového prostoru a publika mají ve svých rukou soukromé sdělovací prostředky. Jím vytyčený cíl dosáhnout „komunikační hegemonie“ tak rozhodně nebyl splněn ani náznakem.

El Comercio

Příprava nové ústavy, již nyní chystá zvolené Ústavodárné shromáždění, se 5. června stala námětem ekvádorského deníku El Comercio. Dokument, který je dílem levicové větši-

ny, podporující prezidenta Correu, má přinést podstatné změny především v otázkách definice soukromého vlastnictví. Opoziční list upozorňuje, že ústava zatím trpí „obecnostmi“ a „nepreciznostmi“, což si nutně vyžádá buď přijetí dalších konkrétnějších zákonů norem, nebo soudní spory o interpretaci. Nepřesnosti deník rozebírá právě na příkladech článků týkajících se vlastnictví. To má být podle chystané ústavy nejen soukromé, ale i „státní“ a „společenské“. Společenské vlastnictví je takové, jež „náleží všem nebo výrazně většině členů společnosti a jejím národům (mínění jsou příslušníci indiánských kmenů – pozn. autora)“. Jeho využívání je pak výsledkem kooperace „všech nebo výrazně většiny členů společnosti“. Deník samozřejmě kritizuje nedostatečnou definici a absenci precedencí v právní tradici při definování oněch většin. Rozpor je podle něj zakořeněn přímo v konceptu společenského vlastnictví, jež se prý fakticky nijak neodlišuje od vlastnictví státního, resp. při absenci explicitní definice je majitelem stejně stát. V případě vlastnictví státního pak deníku vadí přílišná snadnost, s níž by stát mohl sáhnout k vyvlastňování. To již není podmíněno žádným „společenským zájmem“, ale bude prý záležet čistě na vládním rozhodnutí. V případě soukromého vlastnictví má nová ústava prohloubit trend přítomný i v platném základním zákoně, totiž jeho podmíněnost „společenskou funkcí“. Ta se bude zakládat na sedmi elementech, mezi něž náleží „redistributivní spravedlnost“. Vlastnictví též nesmí „narušovat kolektivní práva“ a musí „podporovat mezikulturní soužití“. Ekvádor je totiž fakticky multikulturní společnost se silnou nehispanizovanou indiánskou komunitou. Podle deníku zde ale není jasné, zda se tyto formulace vztahují pouze k otázce vlastnictví půdy, kde může docházet ke střetu mezi indiánským komunitárním pojetím a zájmy investorů a podnikatelů, nebo zda se budou aplikovat i na jiné případy.

Politkovskou to neskončilo

S Natálií Morar o médiích a korupci v Rusku

V jednom ze svých prvních vystoupení nový ruský prezident Dmitrij Medveděv vyhlásil, že je nutné systémově bojovat s korupcí. Ustavil proto nový orgán – antikorupční výbor a stanul v jeho čele. Tématu korupce se věnovala i novinářka Natálie Morar, která byla za své články vyhoštěna ze země.

RADKA BZONKOVÁ

Byla jste vyhoštěna z Ruska těsně po otištění svého posledního článku. Čeho se přesně týkal?

Popisuji v něm financování ruských politických stran po parlamentních volbách v prosinci 2007. V prezidentské administrativě existuje jakási „černá pokladna“, do které obří firmy i úspěšní obchodníci odevzdávají peníze v hotovosti. V hotovosti proto, aby nebylo možné kontrolovat výši jejich „příspěvků“. Z tohoto kotle jsou pak podle příkazu šéfů administrativy Sergeje Sobjanina a Vladislava Surkova rozdělovány finance politickým stranám v Rusku podle nejasných a nezákonných pravidel.

Proč zrovna tento článek vyvolal takovou reakci? O podobných tématech jste psala již dříve.

Zveřejnila jsem v něm jména bankovních ústavů a lidí, kteří se tohoto procesu účastní. Kromě toho byly mé závěry podloženy seriózními informacemi a spolehlivými zdroji. Mluvíli se mnou vysoce postavení lidé, kteří do systému viděli zevnitř. Napsala jsem článek tak, abych je nepoškodila. Ale sami mi říkali: „Natálie, zveřejnit něco takového je na kulku.“ Šéfredaktorka na mě zase naléhala, ať se podepíšu pseudonymem. Já jsem ale trvala na svém. Odvedla jsem profesionální práci a chtěla jsem být pod ní podepsaná.

Jaká byla reakce na vaše vyhoštění mezi novináři?

Reakce médií byla překvapivá. Moje fotografie se objevila snad ve všech denících. Psaly o mně i čistě prokremelské noviny, jako třeba Komsomolskaja pravda nebo Rossijskaja gazeta. Zastávali se mě lidé, od kterých bych to nikdy nečekala. Volali mi a říkali: „Víš, tím, že bojujeme za tebe, bojujeme vlastně sami za sebe. Před rokem jsme spolklí Politkovskou. Ale Politkovskou to nekončí. Jestli teď spolkneme i tohle sousto, pak je s námi všemi amen.“ Většinu mých kolegů pobavilo, že jsem byla při vysídlení označena za osobu znamenající „nebezpečí pro národní obranu, národní bezpečnost a zdraví občanů země“. Je mi čtyřicet, jsem nedávná absolventka žurnalistiky, mám za sebou ani ne dvouletou praxi. A už jsem hrozbou pro bezpečnost tak velké země, jako je Rusko. Kdo by si to byl pomyslel!

V únoru 2008 jste se pokusila vrátit do Ruska, ale po třiasedmdesáti hodinách strávených v tranzitním prostoru jste musela odletět zpět do Moldavska. Chtěla jste se zúčastnit soudního jednání, kde se měla projednávat vaše žaloba proti vyhoštění ze země. Konalo se tedy bez vás? Ano, proběhlo beze mne. Ale přišla tam spousta novinářů. Hodně lidí tehdy aspoň částečně věřilo předvolební kampani Dmit-

rije Medveděva. Hlásal, že se bude zasazovat o dodržování lidských práv, mohla jsem být první případ, kdy by to dokázal. Dopadlo to ale opačně. Dokument, na jehož základě jsem byla vyhoštěna, prý představuje státní tajemství, záhy přišlo nařízení vyklidit sál, soud pokračoval za zavřenými dveřmi. Rozsudek zněl: „Morar se zabývala činností, která nepřísluší zahraničnímu novináři.“ A vyhoštění z Ruska bylo uznáno za platné. Odvolávám se a chystám se na soud pro lidská práva ve Štrasburku.

Natálie Morar. Foto Ondřej Daniel

Váš článek se týká zakázaných témat, jakýchsi putinských tabu. O čem se v Rusku ještě nesmí psát?

Tabu je skutečný život v Čečensku. Po vraždě Anny Politkovské i ti nejzarytější pochopili, že nemají psát o únosech lidí či o vyvražďování obyvatelstva ozbrojenými složkami prezidenta Ramzana Kadyrova. Zato se od té doby napsala spousta slov o tom, že tam nyní probíhá konsolidační proces, že Ramzan Kadyrov otevírá nové stadiony a že loni sklídili nebyvale velkou úrodu slunečnicových semínek.

Po mém případě už zase všichni vědí, že psát o něčem protiprávním v souvislosti s prezidentskou administrativou či ruskou tajnou službou FSB je nebezpečné. Poslední článek byl o „černé pokladně“ v Kremlu, předešlé se týkaly velkých finančních toků mířících za hranice Ruska. Tyto toky v mnoha případech řídila a korigovala FSB.

Neprolomeným tabu je jakákoliv zmínka o Vladimíru Putinovi v souvislosti s velkými finančními operacemi. Jeho jméno může takto použít jen zahraniční tisk. Nedávno se v něm objevila zpráva, že Putin má jmění v hodnotě 40 miliard dolarů. V ruských novinách se tato informace objevuje jen jako přetisk této zprávy s internetovým odkazem na zahraniční médium.

Jak funguje nyní v Rusku cenzura?

Cenzura je nejsilnější na televizních kanálech. Není v nich už ani minuta přímého

vysílání, vše se předtáčí. Každá talk show je pečlivě nahrávána a přehrávána, i když pak na diváka působí dojem, že se jedná o přímý přenos. Existují zde černé seznamy hostů. Oficiálně o nich poprvé promluvil Vladimir Pozner, redaktor na Prvním kanálu, krátce před parlamentními volbami 2007. Do té doby to bylo veřejné tajemství. Osobnosti z řad ruské opozice, jako Kasparov, Ryžkov, Kasjanov, Limonov nebo Němcov, se nesmějí objevit ani v televizi, ani vystupovat ve velkých roz-

jsem se: „Co tím chcete říct?“ Odpověděl mi přátelsky: „Chci tím říct jen tolik, že z toho nikdo nebude dělat nějaký politický případ. Jednou takhle večer půjdeš domů a na tmavé chodbě se ti stane něco moc nehezkého. Bude z toho loupež s přepadením a nikomu nedokážeš, že je to kvůli tvým článkům. Zato ty si to zapamatuješ na celý život.“

Existují mezi ruskými sdělovacími prostředky nějaké skutečně svobodné informační zóny?

Ano, především internet. Nejčtenější internetové portály však už skupili obchodníci blízcí Kremlu. Někteří mí známí po této obchodní transakci odešli například z elektronického deníku Kommersant a z portálu Gazeta.ru. Ty si sice ještě udržují fasádu svobodomyšlných médií, ale už se v nich nepíše zdaleka tak ostře, jak tomu bylo ještě před rokem.

Jedinou skutečnou zónou svobody je ruský systém blogů s názvem Lifejournal, kterému my říkáme Živý žurnál či mazlivě „Žeže“. Ruský „Žeže“ byl od svého vzniku silně politický. V době oranžové revoluce na Ukrajině v roce 2004 byl opoziční, podporoval demokratické změny u našich sousedů. Nyní v něm převládá spíš prokremelský duch. Například spousta mladých aktivistů z proputinského hnutí Naši si zde musela založit svůj deník a každý den do něj psát o tom, jaký je Putin skvělý politik. Tuto činnost jim kontrolovali jejich nadřízení. V prezidentské administrativě sedí lidé, kteří jsou placeni jen za to, že monitorují internet, a když se v něm objeví nějaká „nepohodlná“ nebo „netaktní“ zpráva, rozmístí tam provokativní informace a názory, které tuto zprávu přehluší či utopí. V Rusku tak nyní zuří skutečná bitva o internet.

A co rozhlas? V hlavním městě je populární Echo Moskvy, které často překvapuje svým opozičním nábojem vůči Kremlu.

To je ostrůvek svobody, podobně jako mezi tištěnými médii například New Times nebo Novaja gazeta. Problém je v tom, že se jedná o média, která nemají reálný dopad na voliče. Vycházejí v nákladu od padesáti do statisíc výtisků, což představuje méně než jedno procento občanů, kteří přijdou k volbám. Voličů je v Rusku 80 milionů. Echo Moskvy poslouchá milion lidí, ale i tak je to málo. Taková opozice, která není moc slyšet, je pro Kreml spíš výhodná. Kreml se soustředí na média, která mají skutečný vliv. Proto drží pevně v rukou televizi. Ruský První kanál pokrývá 97 procent území Ruské federace. Tedy i ta místa, kam se nedostanou žádné noviny, natož internet.

Natálie Morar (1984) se narodila v Moldavské sovětské socialistické republice. Studium žurnalistiky na Moskevské státní univerzitě v Rusku ukončila v roce 2007. Od roku 2006 pracovala jako investigativní novinářka v ruském deníku New Times. Po publikaci svého článku Černá kremelská pokladna, popisujícího předvolební finanční machinace prezidentské administrativy byla vyhoštěna z Ruské federace. Dne 27. února 2008 se Morar pokusila vrátit do Ruska se svým manželem Iljou Barabanovem, ale nebyla vpuštěna do země. V současné době žije a pracuje v Kišinevě.

Popel k snídani

Variace na žádné téma

x x x

A ráno teče ze sprchy...
Voda, co jiného? Červená a modrá
Je na kohoutcích s teplou a studenou.
Že se kůže odlupuje v pruzích,
Zůstává hloupým preludem.
Žádný trn v ručníku, žádná krev
Na dlaždičkách — chrčení v odpadu
Znamená hygienu, ne smrt.
A jestli se mýdlo ještě stále
Vyrábí z kostí, pěna schnoucí
V rýhách dlaní o tom neříká nic.
Oživeno úzkostí, za vlasy
Přitaženo, umírá krátké podezření.

x x x

Opět v telefonní budce, ve vitrině
Jako za tříštění skla, jakmile
Se zavřely dveře, nehybný, objekt
Pro chodce z protější ulice,
Civiš na tento ciferník, čísla
Jsou stelární kouzelný les
Na noční obloze... decimální mandala,
Jež láká dosažitelností,
Náhlou blízkostí, šepotem, zradou,
Dokonce láskou — vše kódováno
Jakoby dávno předem, život
Na zavolání, a sotva vytočíš,
Exploduje hlas ve tvé hlavě.

x x x

Neopatrně, tak jak začíná vše, ještě ospalý
Krvácíš, zívaje, spatříš
V zrcadle svou pořezanou bradu, kůži
Zkřehlou pod švédskou ocelí,
Skelnaté oči v ranním světle, zvíře,
Jež se učí vzpřímené chůzi,
Používání nástrojů. Jako vši
Se v umyvadle hemží
Zbytky vousů, — s každým holením
Přichází smlouvání, tvůj strach
Hledá balanc: první
Plaidoyer pro nevinné srdce,
Amnestie dlouho před otevřením žil.

V muzeu zrůd

Ale člověk bez velkého mozku, kam to vede?
Na reagenčním sklíčku se zakaluje preparát,
V misce jako rosol z žahavé medúzy
Cár sliznice, jedna stará láska... Ohlédni se —
Dlouhá, ponurá chodba ve *světle medicíny*,
Podél zdí s puklinami jako cévní řečiště
Stojí vitríny plné amorfních přírodnin, vyschlé zbytky
Z kořistnických výprav po darwinovských provinciích.
Mléčně bílá monstra, napůl ryba, napůl hydrocefalus
S průhlednými plovacími blánami, širokými jako křídla,
Plody bez mozku se vztlakem prázdného ořechu.
Kojenec, kyklopské víčko zúžené na štěrbinu,
Vlčí tlamy a grimasy jako u mimozemšťanů,
Kolekce gnómů se zhoubnými nádory na čelech,
Zdeformovaná embrya, mumie kočky jak suché ovoce,
V obrovských ocnících místo písku pouště — prach.
Ze skřínky šilhá dvojče, siamsky,
agnus dei.
Kolem marinované býčí hlavy s tumorem ve sklenici
Pavučina, mrtvý pavouk a do zásoby mouchy...
Ve žluté tekutině plave opile půlka psa.
Ale člověk bez velkého mozku, co to má být?

Jan Daňhel – z cyklu Noční práce, 2007

Memorandum

Vše pokračuje dál, nejen ode dneška, především válka,
Oblékání denně, svlékání. Uniknout bolestné
Blízkosti obou polovin těla, dále od ega
K tváři nepomůže nic. A vraždí se tady,
Plodí — nejen z chudoby, také z nudy.

Ale básníci, jak víme, ti svízelní lidé,
Už nejsou základem ničeho*. I smích
Zní bez nich ostřeji. Sotva se jich týká.

Poté, co po šest zpěvů velebil zlo,
Lautréamont, ten štír, se obrátil.
Jeho epos o dobrou zůstal zbožnou skicou.

Baudelaire se chtěl zabít tupou břitvou,
Když vyšly první velkoformátové noviny.
Myslel na blízký konec poezie, a ne naposledy.

* Volná negativní parafráze Friedricha Hölderlina: „Was bleibt, stiften die Dichter“
— pozn. překl.

„Ne, zatrace...ně, ne“

Jatka Evropa, —
A Paříž byla rampou, zde přistává melancholie.
Zlotřilost se vyplácí, každý na každého plete zdvořile bič.

A Baudelairovi, tomu pohrdači, zbude afázie.
Syfilis mu ochromí jazyk, jen pohled mu neotupí nic.

Sám mezi měšťáky, s démony na jedné lodi,
Vzpírá se bolesti, dnem nocí vyčerpaný.
Předčasné utrpení: žádná múza —
Venuše, hroživá, zmocnila se města.

Pět týdnů ochrnut. Nemluví, nepíše,
Nečte. Čím jsou básně proti mučidlům
V mozku, proti vzlykům v nemocném těle?
S narozením vydává se povel k poslednímu soudu.

Katolický dandy, do morku kostí excentrický,
Shrne svůj život koktavě: *Non, cré nom...nom*.
Stane se ono maso, prahnoucí po smrti, nakonec zbožným?

Belgické jeptišky z nemocnice („Ubohá Belgie!“)
Myslí, že mají dábla v domě.
Tak bezmocní jsou básníci, když už jen klít dovedou.

Kdo pohřbí toto srdce, tuto žluč černočernou?

Baudelairův daguerrotyp

A nikdy víc se nevrátí v Paříži ona ulice,
Mansarda s oknem, jež se zavře při pohledu vzhůru.
Tam chodil Baudelaire v zelené paruce a pronásledoval fráze,
Nákazu v novinách, zabodnutých na rezavém háku.

Mezi církví a rasovnou ztratil vše,
Co patří ke scéně, — pokoru, gloriolu, nakonec i elán.
Tak hrál znuděně dandyho, aby se dostal k divám.
A umíral ve škarpě, ten kulhající páv.

Město od té doby líná ve fotografickém světle,
Jež ohlodává koruny stromů na vybledlé kostry,
I když mouřenín svou bílou milou každou noc probodne, —
Stíny před operou jsou už unavené předstírat přízraky.

Popel k snídani

Jedl jsem k snídani popel, černý prach,
Jenž padá z novin, z čerstvých sloupců,
Tam puč nezanechá stopy a vichřice se zastaví.
A zdálo se mi, jako by kázavé sudičky mlaskaly,

Když ve sportovní rubrice začala válka, kurzy akcií
Jí důvěřuji. Jedl jsem popel k snídani. Svou denní
Dietu. A od Klio, jako vždycky, ani slovo... Šustění
Stránek mi při skládání přeběhlo po zádech jako mráz.

Durs Grünbein

Club of Rome

Arnu Widmannovi

Mrtví Kartaginci v zádech, před očima sněhobílé
Alpy, hřbitov slonů,
Nebyl Říman ten, kdo přežil, jemuž ale čas utekl
Směrem k východu?

Pod nohami katakomby,
kde ve vlhkých chodbách
Fanatici s vezdejším chlebem
Pekli zatracení, strach z barbarů
Byl posledním kouzlem.

Neboť schody a vázy se třpytily
jasněji z každé pukliny
V mramoru. Jako matrace v nevěstinci
Roztřepeny hranice. Z lesních půd rašili
Nepřátelé coby houby.

Stíny se dloužily z chladnější strany měsíce
Nad zpustlé zahrady. Na sarkofázích
Žrala prasata. Spodní vodu
Kalila krev z latrín.

Jen ctihodní staří pánové dál
s gustem spřádali intriky
Kolem svých statků. V jejich velké hře mísil se
Smích a pláč; jejich krédo znělo —
„Po nás potopa“.

Řecké loučení. Stéla

Ruka truchlícího, v kameni, podává ruku
Mrtvému, jenž klopi zrak, protože ví,
Že před ním už nic není. Co čeká toho,
Jenž ho oplakává, vidí. Nelze to srovnat
S loukami tymiánu, se stíny pod piniemi
A chladiými jeskyněmi na březích moře,
Jež opouští, předčasně. Ze studu zůstává
Stát před příbuzným skloněn, než bude
Propuštěn smutečním slovem, jež se
Ho příliš netýká. Hrob se vyprázdní
Za pár let, když po dobré sklizni
U nového vína změní symposion
Téma. Když se opět větve prohnou
Pod vahou meruněk, děti si vesele
Zahrají s kůstkami, co vyplavil déšť.
Podáním ruky se tady familiárně
Rozdává zbytek lži, — coby proviant.
Nápis je poslední klam. Ne, mrtvý teploty
Tohoto kamene a podobně málomluvný
Už nepotřebuje, co je třeba živému.
Jen proto váhá, soustrastně zadrží dech,
Téměř jak při loučení na posledním prahu.

Básně Variace na žádné téma a V muzeu zrůd pocházejí
ze sbírky Falten und Fallen (1994), ostatní ze sbírky
Nach den Satiren (1999); přeložila Wanda Heinrichová.

Durs Grünbein se narodil v roce 1962 v Drážďanech, od roku 1985 žije v Berlíně. Literární kritikou je považován za nejvýznamnějšího představitele střední básnické generace v Německu, už v první polovině devadesátých let se ve Frankfurter Allgemeine Zeitung objevil názor, že od dob mladého H. M. Enzensbergera se v německy psané poezii nevyskytl „tak všeobecně zajímavý a strhující miláček bohů“. Grünbein debutoval v roce 1988 sbírkou Šedá zóna zrána (Grauzone morgens) v nakladatelství Suhrkamp, kde od té doby vydal osm dalších knih veršů, poslední na podzim minulého roku (Sloky na pozítří – Strophen für übermorgen). V nakladatelství Opus letos vychází výběr z jeho básnické tvorby v překladu Wandy Heinrichové.

galerie

Spojení místní: Nedostavěná sekyra ve vesnici, která tvarem připomíná pilu. Vzdálenost obou topologických bodů cca 35 metrů.

Místo 1. – remízni lesík (jívy, borovice, třesně, trnky, kvíčaly), místo, kde se lámal kámen a kde se v kolečkách vozil jílovitý písek na výmaz a stavbu chalup. Noblesní vesnické polo či skorosmeták s kruhovým, centrifugálně kameny a balvany vyrýsovaným půdorysem. Místo budování dětských bunkrů. Koupili ho prý Angličani. Místo je také velmi vhodné k natáčení 8mm filmů se sémiotickou tematikou a k hraní na schovávanou.

Místo 2. – fotbalové hřiště (pampelišky, sedmikrásky, kabely a zbytky pneumatik, křemenáče a klouzky), místo, kde se hrál, a když se vyseká, i hraje fotbal. Současný způsob hry je napříč hřištěm, s brankami z borovicových soušek. Z pneumatik se tam pálí čarodějnice a staví se tam, naposledy uříznutá májka. Pod šatnami z tvárnic rostou křemenáče. Místo, kde se mládež osahává na nejbližší, nepouštěnější a zároveň stále ještě vesnické mezi. Srnky.

Mycelium a mykorhýza

Mezi oběma místy je pás louky spásané kravami. Žampiony zde nerostou, spíše bedly. Pojivem halogenidů stříbra bývala a doufám, že ještě je klišovitá emulze z kravských kopyt. Jen málo fotbalistů mělo kopačky. (J. D.)

Jan Daňhel – z cyklu Noční práce, 2007

Jan Daňhel (1971) je filmový tvůrce a fotograf (autodidakt). Absolvoval SUPŠ v Praze (1985–89) a FAMU (Katedra stříhové skladby; 1989–95). Od roku 1995 je členem Skupiny českých a slovenských surrealistů. Pracuje na černobílý materiál; ve výsledných snímcích zachovává drobnější formáty. Experimentuje se sémantickou rovinou fotografického obrazu. Jako absolvent FAMU využívá při snímání reality svých zkušeností s filmovými postupy a specifickou filmovou estetikou. Surrealistická východiska se zde objevují například v kodifikované neuměleckosti i v důrazu na stupeň schopnosti diváka vnímat banální věci a prostory jinak. Přesahovat jejich vizuální a konvenční význam a nacházet v nich humor či heroičnost prostřednictvím jich samých. Nevnímat je „o sobě“, ale „o sobě skrze sebe“. Daňhel tak vytváří svět jakési subjektivní objektivity, která je navenek hermeticky uzavřená pro netečného diváka, ale komunikativní až vtahující pro toho, kdo je schopen v ní hledat na základě vlastní zkušenosti. Vedle fotografie se věnuje také experimentálnímu filmu. Pravidelně vystavuje s členy Skupiny českých a slovenských surrealistů a publikuje v časopise Analogon a Iluminace.

Petr Vaňous

Jiří Karásek ze Lvovic
Upřímné pozdravy z kraje květů
a zapadlých snů – dopisy adresované
Marii Kalašové z let 1903–1907
 Pistorius a Olšanská, Paseka 2007, 88 s.

Jiří Karásek prožíval v prvním desetiletí nového století neveselé časy – jeho knihy se žalostně prodávaly (uvádí rozpětí jedenáct až třicet kusů, sám rozeslal čtyřicet recenzních výtisků bez jakékoli odezvy v tisku), Národní divadlo o jeho hry nestálo, citelně se ho dotýkal výsměch části české literární veřejnosti. Byl to také čas jisté krize jeho dekadentního sebepojetí a obratu k esteticky bohatě prožívanému katolicismu s jeho liturgickým Gesamtkunstwerkem (viz jeho román Gotická duše), dokonce se tehdy sblížil i s dříve odmítaným Jaroslavem Vrchlickým. Korespondence s Marií Kalašovou, překladatelkou mj. Maeterlincka a kultivovanou znalkyní umění, věrně dokumentuje autorovu momentální situaci i jeho celoživotní založení. Několik ukázek, které znějí pravdivě a bolestně: „je to jakási zbraň člověka, který si není příliš jist sám sebou“ (o ironii), „je mi tak často nutností říci prosté slovo, bez afektace“, „zmnohonásobňoval jsem sebe až do rafinovanosti, dnes cítím, že všechno podivuhodné je v prostotě“, „kolik duševních stavů jsem si konstruoval a nyní, nyní je žiji!“. Kniha vychází ve studentské literárněhistorické řadě Scholares, edici připravil Karel Kolařík a doprovodil jí poučeným doslovem s důrazem na Karáskův konkrétní inspirační prostor.

Jiří Zizler

Kate Chopin
Probuzení
 Přeložila Jana Kunová
 Knižní klub 2008, 192 s.

Americká spisovatelka žijící v letech 1850–1904 je u nás téměř neznámá, ale pozapomenutí se jí dostalo i v USA. Až v 70. letech byl znovu oživen zájem o její dílo a byl jí přiznán význam, který v americké literatuře má. Její druhý a poslední román z roku 1899, vycházející poprvé česky, vyvolal v době svého prvního vydání až skandální ohlas, po němž už Chopinová psala pouze povídky. Symbolický název románu evokuje probuzení hlavní hrdinky Edny Pontellierové, která žije ve zdánlivě spokojeném manželství a vlastně jí nic nemůže chybět. Jenomže Edna si připadá spoutaná, ačkoli zpočátku neví přesně, čím a jak by se z těch pout vlastně měla dostat. Při letním pobytu u moře je okouzlena mladším mužem a nechá se unést romantickými pocity, touhou po volnosti a úniku z manželství, který začne i realizovat. Na konci je však stejně nejistá jako na začátku: „Chci mít klid. Nikdo nemá právo... snad kromě dětí... ale přijde mi, že ani ony... tedy připadalo mi...“ Konvence tehdejší doby jsou silnější a Edna ještě nemá dost odvahy úplně je překonat a vymanit se z nich. Román není psychologicky tak propracovaný jako např. díla jejího současníka Henryho Jamese, o to je však přístupnější a čtivější. Škoda jen, že české vydání má obálku evokující spíše současné lehké čtení „pro ženy“; v několika knihkupectvích jsem román našel zařazený v regálu s touto četbou – jenže s ní nemá Probuzení opravdu nic společného.

Milan Valden

Moderata Fonte
Zásluhy žen
 Přeložila Alice Flemrová
 Prostor 2008, 264 s.

Kniha benátské renesanční básnířky a prozaičky Moderaty Fonte (1555–1592), napsaná nedlouho před jejím skonem, je pozoruhodnou oslavnou apologií ženství, vystavěnou na jeho konfrontaci s mužským světem. Autorka koncipovala svou obranu jako dialog několika přítelkyň, různých věkem i životními zkušenostmi, v inspirovaných kulisách krásné zahrady. Vzhledem k tomu, že od samého počátku se jejich hovor svažuje ke kritice mužů, volí si coby společnou zábavu inscenování soudu nad mužským plemenem a přijímají role žalobkyň i obhájkyň. Vybraného tématu se důsledně drží celý první den. Duchaplné odsudky, pečlivě vyargumentované a nejednou podkládané historickými a mytologickými exemplary, jsou druhý den vystřídány poučnou i zábavnou pansofickou debatou, k níž ženy svedla zákeřná asociativnost a v níž vládne svými znalostmi kultivovaná Corinna, autorčino alter ego. Hovory o přírodě, společnosti, umění či rétorice ovšem nadále prostupuje leitmotiv mužského a ženského antagonismu, s lehce komickou neodbytností připomínaný jednou z dam a obvykle v krátkosti opět přehlušený živelnou debatou, jež shrnuje nejružnější dosavadní poznatky o vlastnostech pozemského světa. Sama učená rozprava ovšem nepostrádá humor, který radikálnost výrazu částečně relativizuje. Rétoricky dokonalou prózu debat oživují početné recitace básní (mj. také Corinniných, resp. Moderatiných) a zpěvy dobových madrigalů.

Karel Kolařík

Marina Moskvinová
Duch neopětované lásky
 Přeložila Veronika Sysalová
 Mezera 2007, 259 s.

Vzít si do rukou román ruské novinářky a spisovatelky pro děti Mariny Moskvinové znamená vydat se na cestu, u které sotva můžeme předvídat směr, natož cíl, do něhož s autorkou (resp. hlavní hrdinkou) dospějeme. Ačkoliv již samotný úvod předznamenává konec, s nímž má k hrdince přijít smrt, následující vyprávění připomíná více fantaskní kolotoč, kterému ani lidský skon nemůže přikázat, aby se přestal točit. Moskvinová se odhodlá napsat román, ten se rodí souběžně s tím, jak hrdinka v něm román píše. Jde o fikci uvnitř fikce, nebo se zde střetává naopak dvojmo viděná autobiografie? Tak či onak, ruská autorka nedbá na vyznačování hranic mezi snem a skutečností, stejně jako si neláme hlavu nad kauzalitu při sestavování syžetu. Příběh se na první pohled před čtenářem třísťí na desítky drobných epizod s desítkami postav. Ty procházejí mnohdy neuvěřitelnými a groteskními příhodami, míjejí se nebo potkávají. Ale také vystupují z knihy a vstupují do autorčina skutečného světa. Vzít si do rukou román Duch neopětované lásky je jako padat z nebe neznámým prostorem. Očekávat lze tvrdý pád, ale při magickém entuziasmu Moskvinové by nás nemělo překvapit ani dopadnutí zpátky na oblohu.

Lukáš Gregor

Piotr Sztompka
Vizuální sociologie
– fotografie jako výzkumná metoda
 Přeložil Jiří Ogrocký
 Sociologické nakladatelství 2008, 168 s.

To, že Sociologické nakladatelství při uvedení vizuální sociologie do českého kontextu sáhlo po překladu, ukazuje naše zpoždění za světem, neboť srovnatelná (vlastně žádná) původní práce v češtině neexistuje. V protikladu k deficitu české sociologické obce u nás existují vynikající příklady fotografií, jimž je sociologický či přinejmenším sociologizující pohled vlastní: zejména Dana Kyndrová (genderový projekt o ženách), Jiří Hanke (vizuální průzkum mezigeneračních předělů), nedávno zesnulý Pavel Štecha, který přímo spolupracoval se Sociologickým ústavem AV ČR, a řada dalších. Nejslabším článkem Sztompkova úvodu do mladé sociologické disciplíny je asymetrie mezi jeho znalostí sociologických metod a významově vizuálního jazyka fotografie (zde jeho znalost silně pokulhává). Autor fotografii příliš instrumentalizuje ve vztahu k tomu, čemu má sloužit. Ve chvíli, kdy je fotografie degradována do role služby vědy, ztrácí svoji vypovídací hodnotu. A co je ještě problematičtější: ani střední pozice Sztompkova „kritického realismu“ mezi pojetím fotografie jako zachycením reality a jejím zobrazením a fotografie jako autonomního systému (samo)znaků nemá zejména sociologa zbavovat skepse vůči kognitivní funkci tohoto média. Tu je totiž možné přisoudit fotografii pouze tehdy, nerezignuje-li na svou základní funkci – estetickou hodnotu.

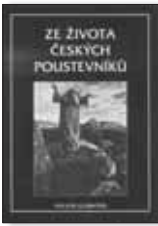
Michal Janata

Marek Petrá
Fyzilogie mysli
– úvod do kognitivní vědy
 Triton 2008, 392 s.

Po knize K. Pstružiny Svět poznávání a Thagardově Úvodu do kognitivní vědy se v podobě Fyzilogie mysli nabízí už třetí kniha, která uvádí do této relativně nové vědní disciplíny. Ta podle Ivana M. Havla představuje nejmodernější intelektuální odpověď na klasickou výzvu Poznej sebe sama. Kniha Marka Petrá je z uvedených titulů nejdelší, ale obsahově nejméně vyvážená. Každopádně je však tematicky bohatá a stojí za přečtení: dají se v ní najít mnohé podrobnosti o nejružnějších experimentech zkoumajících fungování pravé a levé hemisféry či principů rozhodování, o vytváření reálných kyborgů či o pokusech popsat mozek analogicky ke kolonii mravenců, která se skládá z individuí, nemá organizační centrum, ale chová se, jako by ho měla. Autor se zastává „vědy v první osobě“, která by dokázala integrovat fenomenologickou analýzu (vnitřní pocity subjektu) s experimentální vědou, a hájí myšlenku panpsychismu, podle níž každá z posledních jednotek fyzikálního světa má vědomí. Naopak na rozdíl od obou výše zmíněných publikací chybějí v této knize informace o modelu mysli založeném na analogii a metafoře, i když třeba anglická Wikipedie uvádí mezi deseti nejznámějšími vědci z oboru kognitivní vědy – vedle Chomského – nyní i u nás vydávaného George Lakoffa, autora knihy Metafor, kterými žijeme.

Jan Lukavec

V. V. Tomek
Ze života českých poustevníků
 Volvox Globator 2007, 64 s.

Václav Vladivoj Tomek (1818–1905) byl nejen politik, první rektor české univerzity v Praze, historik a autor Dějepisu města Prahy, ale také poctivý sběratel a vypravěč. Jeho kniha brousí ve vodách zázraků, kouzel, čar a podivných úkazů. Čtenář se dozví, koho lze označit jako prvního českého poustevníka – ostatně Svatý Jan pod Skalou není neznámý ani současníkům. Tomek věnuje značnou pozornost také sv. Prokopovi, biskupu Vojtěchovi, poustevníku Antonínovi z pomezí Čech a Moravy v kraji Českomoravského Švýcarska. Poté se putování za českými poustevníky stočí k léčivým pramenům a Vintřňovi, do hlubokých lesů za mnichem Břevnovského kláštera a zručným léčitelem Vitalíšem, dále do lesů krávkolátských za bosým poustevníkem Radislavem, odtamtud k Litoměřicím za fráterem Václavem v šedém plášti a s holí, který se usadil pod hradem Pirkštejnem, či na Sloup. A pak spolu s čertem na hrad Sokolov. Poustevníka údajně po léta hostilo také skalní město poblíž Hrubé Skály, hrad Třemšín či lesní hvozdy v okolí Hořovic – v posledním případě však šlo spíše o jízlivce a šprýmaře, kterého bylo třeba vysvobodit. Ve výčtu nechybějí ani poustevníci 18. století, jako František Cupertin nebo Kristian Sommer. A před nimi se čerti vždycky raději „obrátili, jen se jim pod kopejtky zakouřilo, a ohon jim zespod šosů vylétl“. Ideální příručka pro zájemce o netradiční putování po vlastech českých.

Magdalena Wagnerová

W. Kirk MacNulty
Svobodné zednářství
– symboly, tajemství, význam
 Přeložila Rosana Murcott
 Universum 2008, 320 s.

Autor je podle záložky sám svobodný zednář. Bohatě ilustrovaná kniha je rozdělena na sedm témat – základy a původ svobodného zednářství, jeho vývoj, vnitřní uspořádání řádu, vztah k veřejnosti a otázka žen v lóžích, tajemství a záhady (kupříkladu vysvětlení znaku na americké dolarové bankovce nebo uspořádání Washingtonu D. C.) a výjmenování vybraných nejznámějších osobností řádu. Knižní počín neobsahuje žádné šokující odhalení, ale je otevřeným představením zednářů především laické veřejnosti. Provádí historii tohoto řádu a jeho vývojem i rozšířením po celém světě během staletí. Ukazuje symboly a stručně vysvětluje jejich význam i to, jak je tento řád chápe. Prozrazuje mnoho i o stupních a rituálech, včetně rozdílů a interpretací v jednotlivých zednářských směrech. Nevyhýbá se ani historickým omylům či tragédiím, kterým svobodní zednáři museli čelit, jako např. pronásledování za druhé světové války. Sympatické na knize je, že se zmiňuje i o lóžích amerických černochů, jež jsou v podobných publikacích většinou ignorovány, a poměrně dost se věnuje i lóžím vojenským. Kniha bohužel obsahuje jen málo nových informací, a působí tak spíše ilustračně než faktograficky. Vážní zájemci o toto téma tu však najdou seznam lóží v jednotlivých státech, Českou republiku nevyjímaje, a další doporučené internetové odkazy.

Pavel Tymeš

Petra Braunová, Leny Payerová
Pozorovatelka
Albatros 2007, 278 s.

V devadesátých letech se s postupným uvolněním společenského klimatu rozšířila funkčně zaměřená próza s handicapovanými hrdiny, zejména v oblasti tvorby pro mládež. Petra Braunová, autorka sociálně laděných děl pro děti a mládež, se při psaní románu spojila s Leny Payerovou, jejíž zkušenosti s životem po mozkové obrně se staly zásadní výpovědí díla. Hrdinka románu, šestnáctiletá Natálie, si uchovává vůči svému okolí a členům své rodiny vstřícný, mírně ironický nadhled. Příběh začíná v momentě, kdy se její rodina stěhuje do nového města kvůli bezbariérovému gymnáziu, které začíná Natálie navštěvovat. Hrdinka vnímá vztahy ve školním kolektivu s odstupem, přičemž se často stává vševědoucí pozorovatelkou, velké možnosti jí v tomto smyslu nabízí internetová komunikace. Udrží takto i kontakt s otcem, který rodinu záhy po jejím narození opustil. Vyprávěcí struktura románu je polyfonní, prolínají se jí hlasy členů rodiny včetně matky, která se vyrovnává s komplikovanými partnerskými vztahy. Hlasy jednotlivých protagonistů ale nepřesahují banalitu každodenních promluv a zůstávají pouze v jedné tónině, která rezonuje spíše s populární literaturou. Přílišná kumulace vztahů postrádá napětí a vytrácí se smysl jejich „konců“. Nakonec však zbývá působivé svědectví dívky s handicapem, jejíž často nečekaný pohled na život mohl být pozoruhodným deníkovým románem.

Jana Čenková

Petr Stančík
Pěrák
Druhé město 2008, 118 s.

Na komiksové zpracování Pěrákových dobrodružství čeká naše komiksová scéna jako na smilování. Vždyť jakého jiného superhrdinu český národ kdy měl?! Pokus Ondřeje Neffa z konce 80. let měl zastínit Pěrák kreslíře Adolfa Lachmana; toho po několika letech nahradil Jan Bažant, ale Pěrák stále ne a ne doskočit. Situace tak využil Petr Stančík a napsal rovnou scénář k filmu. Na film se však musí sehnat peníze, a tak se Stančík rozhodl nejprve si jméno Pěrák zaregistrovat, aby mu ho nikdo nevyfoukl, a teď trochu ukvapeně přišel s beletrizovaným scénářem. To možná, aby se základní legenda o Pěrákovi odvíjela právě od jeho knihy. Stančíkův Pěrák patří do škatulky alternativní historie, protože si zahrává s atentátem na Heydricha, a zároveň i do škatulky superhrdinské, když hlavní hrdina nápadně připomíná Mignolova Hellboye. K tomu autor přimíchal něco z Ludlumova agenta Bournea, jedlý nábytek nebo tibetskými mnichy poháněný létající talíř a výsledná směs měla zřejmě odhalit jeho cit pro parodii. Možná to může fungovat ve velkorozpočtovém filmu, v knize však sotva. Znuděný čtenář se těžko prokousává špatně maskovaným, nezáživným scénářem, kterému chybí jakékoliv napětí nebo moment překvapení. Pobaví snad jen některé poznámky nebo dobové reklamy, které skromný text doplňují (a možná i trochu účelově nafukují).

Jiří G. Růžička

Psí víno 43

Současná poezie – co to jako je? To, že dřív nebyla, nebo se teď ztratila? M. Š. napsal noticku jak stvořenou pro micku; J. H. básně smyslné jsou víc než obmyslné; V. B. básně pijácké mnohdy jsou i štramácké; I. H. něčím upomíná na Františka Hrubína; J. S. přidal skromně – ať už není po mně!; V. P. muzický, až prozaický; T. Ř. skládá hovorově na svatbě i na hřbitově; H. T. skládá ve spěchu Poezii Útěchu; R. B. zo Slovači skládá – nech sa páči!; S. O. skládá pásma nevšedního krásna; P. Č. klasický, čtivě estetický; řečeno emfaticky: mnoho toho je a nádherného, vnitřního smyslu však nedostává se; K. T. zase jak v Zimohrádku zhlédl by se; J. S. makrokosmos lidsky měří; A. M. přeložil od W. W. básnické pápěři; L. D. P. Sz., F. K., F. N., G. J.-F. překlady zveřejněny, též A. K. s I. S. a Z. P. zahanbit se nedal, i L. B. překlad M. B. dodal; fotky psů celý sešit zdobí: recenzenti J. N. S., I. H., P. V., V. N. se jako vždycky zlobí! K tomu všemu příloha: Marka Šobáně básnický sešitek Místopisy aspiruje na tlustospisy a v expresionistické úsečnosti dělí obětiny na maso a kosti – takový malý poetický obězníček pro svěžest dívčích líček a radost našich budoučků, pro beznaděj i pro vzpomínku. Fotografické podobenky, akty a psí skupinky pocházejí od A. M., pro něž psi jsou výtvarnými objekty, tedy zajásá i psí milovník – kynolog. Skvěle!

Vít Kremlička

Čína
Čína v obrazech 5/2008

Květnové číslo časopisu přináší podrobné informace o výstavě V září zlatého věku – tunchuangské umění, kterou uspořádala Národní galerie ČLR v Pekingu. Město Tun-chuang je encyklopedií čínského středověku: s rozvojem obchodních styků mezi Východem a Západem se v době od 4. do 14. století stalo nejvýznamnějším střediskem severozápadní Číny na tzv. hedvábné stezce. Jeho význam vzrostl především příchodem buddhistických mnichů, takže zde v dobách jeho vrcholné slávy mezi 7. a 10. stoletím docházelo i k významné kulturní výměně mezi čínskou, indickou, byzantskou a islámskou kulturou. K nejvýznamnějším památkám tohoto období patří především rozsáhlá knihovna a jeskynní komplexy zdobené nástěnnými malbami a sochami. S rozvojem námořní dopravy začal význam Tun-chuang upadat, teprve ve 20. století sem přišli archeologové, kteří v místních jeskyních znovuobjevili významné skvosty především z oblasti architektury, malířství, sochařství, kaligrafie a hudby. Výstava byla jednou z nejrozsáhlejších akcí, která kdy byla na toto téma uspořádána, a vidělo ji přes 600 tisíc návštěvníků. Její organizátoři představili veřejnosti bezmála 120 nástěnných obrazů, 13 kopií, 9 originálů barevných soch a celou řadu archeologických nálezů. Většina exponátů byla takto prezentována vůbec poprvé. Vidět tuto výstavu bude mít veřejnost možnost opět v srpnu, v Tiencinu, při příležitosti konání olympijských her.

David Uher

odjinud

Do ankety o básníkovi a prozaikovi **Josefu Kocourkovi** (1909–1933) v Souvislostech č. 1/2008 přispěl úvahou o autorově poplatnosti expresionismu Josef Kroutvor.

Otištěním tří básní ze sbírky *Obyčejné verše* (1945) uctil květnový Roš chodeš památku jejich autora – básníka, dramatika a herce **Pavla Fischla**, který zemřel ve věku 86 let 28. 3. t. r. v Tel Avivu. V Izraeli používal Pavel Fischl, královéhradecký rodák, mladší bratr **Viktora Fischla** (1912–2006), jména Gabriel Dagan.

Dva nepříliš známé a pokud vím nikde netištěné písňové texty **Jana Wericha** – Letní ukolébavka (*Summertime*) a Já zas jen jeho ráda mám (*Can't Help Lovin' That Man of Mine*) – jsou nyní zachyceny alespoň zvukově: na CD zpěvačky Ladky Kozderkové Hallo Dolly (František Rychtařík – Levné knihy 2003). Druhá píseň s refrémem „Pták má rád let a ryba zas tůň, medvěd rád med a stáj má rád kůň, ráda, jen jeho ráda mám“) je z Lodi komediantů Jeroma Kerna a Oscara Hammersteina II. Proslulou *Ol' Man River* z této hudební hry (podle Iva Osolobě „prvního skutečného muzikálu v moderním pojetí“) nazpíval s Werichovým textem Kalná řeka Rudolf Cortés a také tato nahrávka je k dispozici: na Cortésově CD Váš dům šel spát (z téže produkce, 2000).

Kabaret **Jiřího Suchého** *Děti kapitána Granta* (Semafor, 14. 5. 2008) a světovou premiéru hry **Václava Havla** *Odcházení* (Divadlo Archa 22. 5. 2008) posoudil v Literárních novinách č. 22/2008 Vladimír Just (Konec stojatých vod?). – Přehled hlasů pražské kritiky o premiéře Havlovy hry podala v Lidových novinách 29. 5. 2008 Jana Machalická.

O repríze někdejšího televizního *Sporu* (1966), jež se uskutečnila 24. 4. t. r. v plzeňské Měšťanské besedě na filmovém festivalu Finále 2008 za „živé“ účasti protagonistů tehdejšího generačního sporu **Pavla Kohou-**

ta (ročník 1928) a **Jiřího Menzela** (1938), referoval v Divadelních novinách č. 10/2008 Vladimír Hulec (1958).

Rozhovor s **Tomášem Halíkem**, který v neděli 1. 6. t. r. oslavil 60. narozeniny, vyšel pod titulkem Trpělivost se světem, církví a mlčícím Bohem v zpravodaji pražské akademické farnosti Salvatore č. 58. – Recenze poslední Halíkovy knihy *Vzdáleným nablízku* (Nakladatelství Lidové noviny 2007) byla otištěna v revui pro kritické myšlení Distance č. 4/2007 pod titulkem Ateismus lhostejnosti nebo lhostejnost k ateismu?

O vztahu **Karla Kryla** k rodné Kroměříži hovořil v regionálním časopisu Zvuk Zlínského kraje (podzim-zima 2007) Krylův kamarád z dětství Zdeněk Kryštof.

Spor písničkářů **Jaroslava Hutky** a **Jaromíra Nohavici** a postoj **Jana Buriana** k němu (viz rozhovor v Hostu č. 2/2008) obsažně komentoval v Hostu č. 4/2008 Michal Příbáň. – Tamtéž i Burianova odpověď na Příbáňův komentář a recenze Jakuba Grombáře na knižní rozhovor Ondřeje Bezra s **Vlastimilem Třešňákem** *To je hezký, ne?* (Galén 2007).

František Knopp

soutěž

Petr Čichoň
Pruské balady

Napište nám, ve kterém německém městě se nachází zámek Sanssouci. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpovědí, získá tuto knihu. Uzávěrka soutěže je 18. 6. 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–mam–

REFUGEST

RefuFest aneb PřijdeSvátek

20. - 21. června 2008

10-19h | Náměstí Míru, Praha 2

kulturně-spoločenský pouliční happening

hudba, tanec, divadlo a pochoutky z různých koutů světa prostřednictvím těch, kteří k nám přišli, včetně programu pro děti

BENGAS (dža music), Ekvator, Ziriab, Džezvíca, Sahara, MaleeDivy, ICP, Revelation, Patrick Francis, Divadlo Líšeň, a tak dále, Rena, Šanti, Eftymie, Kintari a další...

pořádá o.s. Berkat za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci podpory integrace cizinců

info: www.berkat.cz kontakt: berkat@berkat.cz

mediální partneři

ve spolupráci s: **Poradnou pro uprchlicky, Poradnou pro integraci, Kintari foundation o. s., Multikulturním centrem, Sdružením pro příležitosti mladých migrantů Meta, Centrem pro otázky migrace**

projekt dále podpořili: **Jiří Vacek Audio www.audio.cz, pódia Dvořák, Samuelson Lighting Prague s.r.o., Nadace Charty 77, Music city, Inter FAAL s. r. o., Royal interior**

Audiovisual

každý týden v kině Světozor uvádíme to nejlepší z videoartu, animace, videoklipů, speciálních efektů, netartu, reflexe médií a dalších současných trendů.
www.kinosvetozor.cz/audiovisual

Kladno a industriální vizualita

napříč historií a filmovými žánry
11. června 2008, 20.30h. středa
uvádí: Šárka Gmíterková

La commune, Paris 1871

dokudrama Petera Watkinse
18. června 2008, 19.00h. středa
uvádí: Vít Havránek

YouTube

advanced search
25. června 2008, 20.30h. středa
uvádí: I. Baslarová, D. Čeněk,
E. Děcká, K. Fila, V. Havránek,
P. Míčová, S. Poláková,
T. Pospiszył, A. Stuchlý a další...

Na vlastní nebezpečí
Režie Filip Renč, 2007, 92 min.
MagicBox 2008

V české porevoluční kinematografii se vyvinul dominantní žánr vztahové komedie s tragickými prvky. Jen málo režisérů se na vlastní nebezpečí vrhá do divokých vod neprozkoumaných žánrů. Filip Renč natočil akční Válku barev či retromuzikál Rebelové. Se svým novým projektem se doslova ponořil do divoké řeky, aby z ní vylovil čistý akční snímek, pokukující po amerických vzorech. Obdivuhodné a v českých vodách nevidané prostředí Černé řeky skýtá nesčetné oko těšící scenerie: skály s vtipnou ozvěnou, nehostinné břehy i nebezpečné vodopády. Renč dokazuje výbornou vizuální zručnost při práci s kamerou, ať už je zavěšená na speciální konstrukci na raftu či pod vodou, ve vrtulníku nebo nad počátkem vodopádu. Akční scény vynikají střihovou skladbou, jež napětí diváka kýženým napětím. Ve snímání raftů nechá Janákovy Raftáky několik říčních mil za sebou. Sílu zpracování však potápí rozvleklý scénář s protahovaným klimaxem. Samotný příběh je v rámci žánru neuspokojivý, nedostačující a překvapivě mdlý a neoriginální. Renč nadužívá ošuntělé „osmičkové“ flashbacky. Místo velkolepého vyústění nám pouze zarostlý rybář sdělí, „jaké to tedy bylo“. Našince také může zmást umělý jazyk, jenž byl vytvořen pomocí zvláštního mixu češtiny a ruštiny. Doufejme však, že po žánrové řece poplují na vlastní nebezpečí i další české filmy, tentokrát však se záchrannou vestou v podobě propracovaného příběhu.

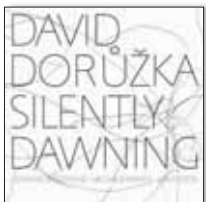
Milan Klíma

Ginger a Fred
Ginger e Fred
Režie Federico Fellini, 1986, 125 min.
Levné knihy 2008

Pozdní Felliniho dílo Ginger a Fred bylo zkomponováno jako velké ohlédnutí za světem, v němž elegance a vybrané chování bylo alfou a omegou existence ve „světě ramp“, za světem, který sice nebyl o nic falešnější než naše televizní současnost, ale dával možnost projevit emoci, úžas a měl smysl pro lidskou individualitu. Proti tomu stojí v prudkém kontrastu příprava současné televizní show, v níž jsou na jednu hromadu sneseny jak postavy showbusinessu, tak osobnosti světové politiky, kultury či sportu, aby posloužily pouze jako vhodná výplň nablýskané estrády, v níž nikoho nezajímá ničící individualita a která je jen průmyslem produkujícím výrobky k okamžité konzumaci. Felliniho bujará fantazie zde dostala opět příležitost k realizaci bizarních a fantaskních vizí a absurdních spojení. Snímek lze také brát jako nostalgické ohlédnutí nejen za režisérskou tvorbou 50. a 60. let, ale díky obsazení Giulietty Masinové a Marcella Mastroianniho také za celou jednou zmizelou érou italské kinematografie. Škoda jen, že velká část originality díla je zničena českým dabingem, který zde není alternativou k titulům, ale jedinou možností danou vydavatelem divákovi.

Petr Gajdošík

David Dorůžka
Silently Dawning
Animal Music 2008

Kytarista David Dorůžka už není jen talentem tuzemského jazzu, kterého si všimli v zahraničí. Na albu Silently Dawning se definitivně oprostil od svých vzorů. Jestliže debut Hidden Path, natočený s jeho spolužáky z jazzové školy v Berklee, ukazoval Dorůžkův potenciál a cit pro jazz, novinka odhaluje skutečné kvality této mimořádné osobnosti. Album přináší dvanáct kompozic, většinou zhudebněných básní Emily Dickinsonové a Jiřího Ortena v interpretaci švédské zpěvačky Josefine Lindstrandové. Její volba potvrzuje, že Dorůžkovi učarovalo pojetí Bjork. I Lindstrandová má občas křehký až dětský, takřka zadýchaný projev, jenž dobře ladí s náladou básní, zpívaných nejen v angličtině a švédštině, ale také v češtině, přičemž podle potřeby texty dělí až na slabiky. Hudba ctí posmutnělou náladu básní. Dorůžka ale neilustruje, text je mu inspirací pro osobitou interpretaci. Jeho komorní pojetí má blízko k tomu, s čím přicházelo na svých nejlepších deskách vydavatelství ECM, než skončilo u prvoplánových fází. Dorůžka vytváří posmutnělou krajinu bezčasí, jež dává vyzníť textu. Kontrabasista Michal Baraňský Dorůžku především podporuje a nikdy se nerozběhne. V pozadí se drží i bubeník Lukasz Žita. Patrně jsou ohlasy lidové hudby i šansonu, jsou však vzdálené, jakoby za matným sklem, jímž pronikají jen odlesky. Výjimečné album stojí nad žánry a je mimořádnou událostí. Bez nadsázky nahrávka roku.

Alex Švamberk

Yasushi Yoshida
Little Grace
Noble label 2008

Půl druhého roku po příznivě přijatém debutu Secret Figure přichází Japonec Yasushi Yoshida s následovníkem na stejném labelu, podporujícím mladé naděje země vycházejícího slunce. Znovu nás čeká decentní a záměrně ospalá procházka nedělní prosluněnou zahradou, kde v dřevěném altánku vyhrává malé smyčcové těleso. Na první desce byl Yoshida nenápadně schován, do laptopu přijímal výstupní zvuky nástrojů a moderně s nimi tu a tam zacukal či celý orchestr mírně zasmyčkoval. Blížil se tak snahám Efterklang či Maxe Richtera, kteří své delikátní melodie neváhají líšácky poškádlit moderními technologiemi. To na nové desce neplatí. Yasushi se rozhodl odhodit elektronickou berličku a melodickou kostru složenou z klavíru, kytary a houslí doplnil o živé bicí, cello, kontrabas, klarinet a další akustické instrumenty. Celému kolosu se sympaticky snažil vtisknout pevný tvar a pokud možno začlenit všechny muzikanty do většiny skladeb. To, co na první, nepoměrně minimalističtější desce zafungovalo, zde jen s velkou námahou postupuje pomalu kupředu. Pryč je lehkost a nedbalá elegance. Forma mírně převládala duch desky, funící pod tíhou přebytečných melodických linek. Věřím však, že letošní zkušenost může v budoucnu přinést sladší ovoce.

Pavel Zelinka

Sedm krvavých orchidejí
Sette orchidee macchiate di rosso
Režie Umberto Lenzi, 1972, 89 min.
Řitka Video 2007

Pravidelní návštěvníci videopůjčoven měli možnost vidět některé pozdější tituly z tvorby několika italských žánrových režisérů. Patří mezi ně také všestranně zaměřený Umberto Lenzi, z jehož dílny byly u nás uvedeny zejména v zahraničí proslulé kanibalské snímky (Sežrána zaživa, Ženy od hluboké řeky). Společnost Řitka video rozšířila nabídku o další jeho oceňovaný příspěvek k žánrovému hybridu giallo. Zdánlivě jednoduchá zápleтка o tajemném vrahovi žen, který vždy zanechává na místě činu své specifické znamení (kovový medailon ve tvaru půlměsíce), se postupně rozvíjí v komplikovaně vystavěný sled událostí. Režisér pracuje na principu rébusu a ponechává divákovi prostor k interpretaci vrahovy motivace, vykazující úzké souvislosti s předmětem příběhu. Odhalování zločince je postaveno na dvou metodách: individuálním detektivním pátráním ústředního hrdiny a policejním vyšetřování. Divákovi je tak prezentován dvojitý pohled na rozkrývání vrahovy identity i motivace jeho jednání, přičemž obě strany vzájemně spolupracují. Atmosféra strachu a napětí je vybudována adekvátním využitím výrazových prostředků v rámci zvoleného žánru. Dynamická kamera či jazzová hudební složka dominují celkové stylistické struktuře filmu. DVD obsahuje dvojjazyčnou verzi s českým dabingem i původní italské znění s titulky. Bonusy tentokrát nabízejí bohužel jen upoutávky na již vydané tituly.

Jan Švábenický

Ascend
Ample Fire Within
Southern Lord 2008

Debutová nahrávka doteraz prakticky utajeného projektu je jedním z najpríjemnejších hudobných prekvapení tohto roku. Dvojica Gentry Densley a Greg Anderson sa počas uplynulých dvoch desaťročí hudobne viackrát stretla, no aj tak je zarazajúce, ako kompaktné a vyzrelo pôsobí ich prvá skutočná kolaborácia. Greg Anderson (člen Sunn O))) alebo Goatsnake) sa v ostatnej dobe venoval hlavne pre súčasný metal zásadnému vydavateľstvu Southern Lord a práve hostia z formácií na ňom vydávajúcich posúvajú Ample Fire Within ešte o úroveň vyššie. Už v úvodnej, majestátnej inštrumentálke sa spoza hrubej steny riffov vynárajú organ a trombón Steve Moora (člena súčasnej zostavy Earth), v titulnej skladbe zaznie záhrobný spev Attilu Csihára (frontmana blackmetalovej legendy Mayhem a hlasu Sunn O))) a v ťažiskovej, zlovestne sa valiacej kompozícii V.O.G. hosťuje dokonca Kim Thayil zo Soundgarden. Počet a pestrosť hostí evokujú prelomovú spoluprácu Sunn O))) a Boris na albume Altar, prístup k tvrdej hudbe zase Španielov z Orthodox, ktorí (napriek názvu) dokázali posunúť svoj doom metal do netušenej roviny bez toho, aby mu ubrali na naliehavosti. Nezáleží, či v názve Ample Fire nachádzate bľáci oheň alebo slovnú hračku so slovom amplifier, zosilňovač. Obe interpretácie sú rovnako správne – toto je jedna z najhorúcejších nahrávok žánru, ktorý gitarové zosilňovače povýšil na úroveň nástrojov.

Juro Olejník

Společnost Topičova salonu a 1. Art Consulting Brno–Praha Vás zvou na výstavu

Hugo Demartini

Akce a proměna geometrické skladby

Topičův salon 27. 5.–4. 7. 2008

Praha 1, Národní 9, 1. patro, otevřeno po–pá 10–17 hodin

Základní partner: 1. Art Consulting Brno–Praha

Sponzoři: Avers, GAVED, nakladatelství KANT, Kovalam, LAPAS, Pragoplakát

Mediační partneri: Kulturní týdeník A2, Český rozhlas 3 – Vltava

Celoroční výstavní program Topičova salonu podpořilo Ministerstvo kultury ČR

topicussalon@volny.cz

Umění umět

Anděl na okně Sylvy Fischerové

Nad novou sbírkou Sylvy Fischerové, přinášející bystře přemýšlivou, „spolehlivě“ obrazivou poezii, možná začneme přemýšlet o tom, kudy přesně vede hranice mezi zručností a suverenitou, a překvapivým, nečekaným básnickým vybočením.

JAN ŠTOLBA

„Forma. Celou dobu hledám než formu, jak to říct.“ Tímto veršem se otvírá v pořadí šestá sbírka Sylvy Fischerové (1963) *Anděl na okně*. Čteme dál – a zarazíme se. Jsou to totiž právě forma a způsob, „jak to říct“, které se zdají být v jejích verších docela nehledané. Básnička o ně nemusí zápasit, forma a způsob jí jdou hladce. Vždy si ví rady, jak svůj materiál zformovat, přitesat, dynamicky rozprostrít správným směrem. Dokáže formulovat, slova ji poslouchají stejně jako metafory, jež se však zároveň solidně podržují ideové a dramatické kompozici textu. Básnička si ostatně své umění umět uvědomuje a toto vědomí dokáže (s patřičným zrnkem obeznané skepse a ironie) přeměnit v reflexi. „Vymýšlet metafory,/ to umím nejlíp,/ obalovat svět do slov,/ aby neupadl.“

Sibiř i Sahara

Svrchu řečené nechť nevyzní hned jako kritika. Jde jen o snahu vyrovnat se s poetickým prostorem, v němž je převážnou měrou vše dobře rozvrženo a zřetězeno, cesty ušlapány a i dávka neladu a neschůdnosti má své vhodně nachystané místo. Často ovšem přistihneme básničku, jak z mála dělá víc, než aby se přidržela prastaré poučky o ubírání. Třeba hned v druhém textu sbírky: „Všechno si nárokuje všechno/ Sibiř/ Saharu...“ Tohle je ještě výtečně kabešovsky britké, shůry seslané spojení plné měňavých a nejistých abstraktních obsahů, zároveň i pestře, „obsurně“ (totiž geograficky) konkrétní. Následující vize – „pole kvetoucí řepky/ svítí uprostřed moře“ – ještě stále podmanivě, jakoby v magickém „lysergovém“ přesvědčení rozvíjí výchozí dialekticko-absolutistickou tezi. Už tu ale vycítíme i odstín záměrnosti, malebnou zchystanost. Budiž. Jenže třetí obraz, rozvíjející počáteční „nárok všeho na vše“, je už bohapustý myšlenkový ornament, nejspíš záměrně bachratý a přetažený, což ho ale nepozvedá z jeho základní zdobné polohy: „zlatí Buddhové/ plují na myšlenkách jak na létajících koberecích“, přičemž vize poučeně lehkonozě pokračuje od Buddyho – až k Husovi.

Hned zkraje jsme tedy padli na podstatné úskalí poezie Sylvy Fischerové: totiž že hřeší na svou suverenitu, nedovede se vystříhat obrazů a spojení znějících jaksi inspirovaně, solidně a obsažně, avšak postrádajících náboj zdrsnělé bezprostřednosti a překvapivosti. Spíš se tu jde opačným směrem, počáteční inspirovanost snadno sklouzává až k umně nahozeným, elegantně servírovaným klišé: „Nebeská elektrárna, ve které sedí bůh“; „tableta každodennosti“; „zahuštěná polívka smrti“. Tam už se za básničkou nevydáme, to je psáno až moc podle osnov vyšší odborné školy poezie.

V této poloze možná sbírka nabídne právě to, co konvenčněji založení čtenáři od poe-

zie čekají. Totiž – chytíme-li se samotné autorčiny svrchu citované představy – slova a vize, které zdržují svět od „pádu“, poskytují mu záchrannou síť. Ti, kdo od poezie čekají nečekané, pro něž poetický objev přichází skrz vychýlení z rovnováhy, kdo touží zahlédnout svět právě skrz jeho skrytý, zranitelný, nevypočitatelný pád, musí tu hledat v mezerách.

Bystře psané básně

Nechceme ovšem autorce křivdit, shrňme tedy pozitiva. *Anděl na okně* přináší básně bystře psané, poučené, schopné a ochotné rozvíjet úvahu, a to jak obrazně, tak abstraktně. Fischerová se nevyhýbá materiálu všedního dne, což je sympatické. Nehledejme tu ovšem civilismus. Básnička hned svůj materiál imaginativně analyzuje, vplétá ho do sítě obrazně-významo-

hové střídají obecné úvahy nad lidským údělem, konkrétní detaily jsou rovnovážně protínány abstraktními formulacemi. Soudobé se prolíná s bájným. Nechybí dobová společenská kritika, třeba v básni *Kolo štěstí*. Zrovna tahle rovina však působí nejnešťastněji. Básnička se sice umí spravedlivě rozdurdit nad „mumrajem“ spotřeby a reklamy, pokusí se o přesah, dosáhne však už jen k běžnému, nijak originálnímu závěru a vyznění. Ovšem věci jsou tu zas řečeny zručně a „prolamované“, s přesně nadávkovaným mixem intelektuálního nasazení a odstupu, od dr. Oetkera až po svižné završující přirovnání: „Jak rovina ekliptiky pod patou/ pánaboha.“ Někdy však by bylo lepší trochu neumět, škobrtnout, zabloudit...

To je další pochybnost, vyvolaná Fischerové bystrými, plasticky modelovaný-

Henryk Berlewski: Mechano-Faktura, 1963

vých vztahů, uplatňuje vůči němu britkou logiku, gramatiku (místy ale i kosmetiku?) jazyka a myšlení, snaží se ho přetavit do souhrnných, abstrahujících sentencí. To se také cení. Fischerová se ve svém ohledávání a vytyčování existenciálních souřadnic nezřídka uchyluje k mytickým či náboženským konotacím. I tady působí docela věrohodně, ostatně jde o její profesi, básnička je akademicky činná v oboru starořecké filosofie a náboženství. Mytické aluze přidávají sbírce na polyfoničnosti, zároveň i na intelektuálnosti; zaznamenáváme je ovšem s vědomím, že je vždy lepší, když se mýtus proklube materiálem sám od sebe, bez přílišné pomoci, možná i beze jména. Když raději vytryskne, než by byl injektován.

I tematicky je Fischerové sbírka korektně vyvážená, provázaná. Motivy intimní, vzta-

mi, básnivě vyváženými úvahami: vtáhnou nás dovnitř, zůstává však otázka, jestli kdy nabídnou co opravdu osobitého, palčivě osobního do té míry, že by to jakoby až „nebylo naše“. Fischerová nenajde nic „cestou“, nález před ní nevyvstane, ale je výsledkem předchozích umných manévřů. Básnička má věci moc pod kontrolou. Výmluvné jsou už vstupní verše mnoha textů, v nichž zpravidla vynese nějakou všeobecnou, „citátovitou“ formulí: „Něco se nedá přežít./ Na něco je lepší umřít.“ Či dokonce: „Místo srdce mám otevřenou ránu.“ Občas jsou ovšem Fischerové verše docela pozoruhodnou směsí téměř scholastického rozvažování – zasazeného do profánního, „banálního“ současná. Některé podobné básně mají svou křehkost a bezprostřednost (*Lidský rod*), či zas nás analytická „mřížka“ textu odzbrojí svou aseptickou, ironickou čistotu

(*Iluze*). Někdy, třeba v textu *Otázka – temné podezření*, se „suchá“ úvaha vydá opravdu zajímavým směrem. Báseň zvažuje fascinaci banalitou, ale i touhu banalitu nějak přesáhnout. Přičemž dospěje k závěru: co když svět banality a svět přesahu jsou nakonec jen dvěma janusovskými tvářemi „tétož výsměšného boha“? Fischerová tu ostře artikuluje, snaží se postihnout něco hlubinného, zároveň i cosi, co má všeobecnou platnost, na co dennodenně narážíme. Půdorys úvahy sedí. Jen ve výsledku jako by chyběl ten jediný, kouzelně nekontrolovatelný, dravý a – pro čtenáře i autorku – překvapivý, „asymetrický“ řez do nitra. Básnický vhled, jenž pustí žilou doslovnosti úvahy, a přitom přesně ukáže k nevýslovné podstatě.

Kabát

Text, jímž Fischerová ze svého způsobu psaní vybočí, je báseň *Kabát*. Už jen odlišný tonus vstupní linky leccos napoví: „Vítr těžká osamělost v kopcích voda nezurčí“. Tady najednou najdeme, co nám jinde scházelo. Básnička tu skutečně hledá a my jsme okamžitými svědky toho hledání. Zkouší techniku, jejíž výsledek je nejistý, a už tím snad pozoruhodný. Náhle nejsme vedeni přes můstky správných metafor, ale začneme se spolu s autorkou pohybovat docela jinak: ve skvrnách, v rozpíjivých přesazích, náhle jsme blíž prameni a jeho nejasnostem, nejistotám mezi zrozením a nezrozením. Linearita, poetické ratio ustupují do pozadí a naopak je nám nabídnuto výtvarné, malířské vpíjení se. Báseň *Kabát* je „kalk“ nekontrolované myšli, řízený otisk se svou důležitou dialektikou „přesnosti v nepřesném“. Text se nás „pohansky“ nesnaží o ničem přesvědčit, hmatá po věcech trochu zbůhdarma, přitom ale naléhavě a nikoli libovolně. Těkavě se hrne vpřed, stihne však z proudu přímo graficky vytnout podstatnou, instinktivně zachycenou básnickou osu – kabát/ kdo/ obraz –, záhadně konkrétní i mrazivě abstraktní. Myslí se tu bez interpunkce, svět před námi chvíli padá, nedopadne. „TA ŽÍZENÍ minulost přetížena/ fůra sena to nejjemnější odpadá/ raději ránu víry Pane prosím shoď kabát/ z té sochy“.

Snažím se pojmenovat výsledný životní pocit, který ve své sbírce Fischerová navozuje. Ačkoliv její básně jsou vždy explicitním pokusem přiblížit se („čelit“) nějaké pravdě o světě či o člověku, zároveň je nesnadné ústřední pocit zřetelněji vyextrahovat. Jsou tu bůh a dokonce Kristus – ale poněkud mimo víru, jen jako vytyčovací abstraktně-metaforické body. Zavadí se tu na mnoho způsobů o vztahy a city, aniž by však přerostly k okouzlenému „vyznání“, do „vyznání se“ ze vztahu k někomu či něčemu. Navzdory umným formulacím zůstáváme spíš na půl cesty. A vlastně ne – jsou tu i přesná slova, přesné útržky, které právě tento mezistav, tu amalgámovitou všeobecnost reflektují a přitom zevnitř zpětně promítají a vracejí do světa. „Vlažný/ maso v hubě, to je bezkrevná, matematická/ plichta očiště!“ Šikovně řečeno, s trefnou ironií: očištěc jako plichta. Ale asi to platí i obráceně: plichta je náš očištěc.

Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Sylva Fischerová: Anděl na okně.

Dybbuk, Praha 2007, 72 stran.

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2 kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	■		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		■	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	■	■	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	■	■	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

titul jméno příjmení

organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍ jiná než fakturační, např. obdarovaného

titul jméno příjmení

organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržených údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČ

DIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁ jménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

neuteče vám žádné číslo

noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce

ušetříte až 312 Kč ročně

k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER v ceně 226 Kč zdarma

pro předplatitele ročně zdarma čtyři přílohy (CD, knihy)

tydenikA2.cz/moleskine

MONSTRKABARET FREDA BRUNOLDA UVADÍ

HOVORY Z REZIDENCE SCHLECHTFREUND

ovšem

Když jsme v minulém čísle psali o hladovce aktivistů Tamáše a Bednáře jako o formě politické privatizace hnutí proti radaru jeho nejdohladnějšími členy, sdíleli jsme obavu mnohých protiradarových aktivistů, že kauza skončí „buď jako tragédie, nebo jako fraška“. Fraška je v takto postavené volbě úspěch: hladovkáři nejen nezemřeli, ale postavily se za ně četné osobnosti, které jim umožnily vycouvat a zachovat si přitom tvář. Uhl, Keller, Geislerová, politici sociálních demokratů a zelených: ti všichni se postarali, aby v očích veřejného mínění neskončili Tamáš s Bednářem jako fanatici (neboť pohrdat lidským životem, ať už svým nebo cizím, je definiční znak fanatismu) ani nevěrohodně. Nese s sebou tato dobrá zpráva i nějakou špatnou zprávu? Ano, hned dvě. Za prvé – privatizace protestu dále pokročila. Při hladovce má smysl pokračování právě jen od osobností a politiků, od lidí s vysokým mediálním kapitálem. Dvoudenní hladovka paní Novotné z Horní Dolní by kýžený efekt nikdy nepřinesla. Protest je tedy zase jenom pro někoho. Za druhé – hnutí muselo být zachráněno zvnějšku, čímž prokázalo svou nesamostatnost. Jak teď bude Tamáš kritizovat Paroubka, až ten protizákladové požadavky zradí?

Ondřej Slačálek

Každá příležitost, kdy mohou zástupci utiskovaných skupin přednést před politiky a veřejností svůj vzkaz, je dobrá. Na konferenci Svědomí Evropy a komunismus, kterou na začátku června uspořádal v senátu Martin Mejstřík, se pokusili obrátit pozornost ke „svým nespravedlnostem“ předsedkyně exilové Rady Běloruské demokratické republiky Ivonka Survillová, evropský zástupce dalajlamy Ceten Samdup Čhökjapa nebo ruský novinář a bývalý disident Alexandr Podrabinek; bývalí čeští političtí vězni mluvili o nepotrestaných zločinech komunismu. Výsledek byl ale hluchý. Mejstříkův zarputilý boj s nebezpečím minulého komunismu je částí českých politiků i veřejnosti považován za bizarní charakterový rys, další částí za politicky nevhodný. Evropská veřejnost převážně nevidí důvod, proč se k nedávné minulosti sebemrskascky vracet. A obětem současných autoritářských režimů zas moc nepamuje zřízení Evropského institutu paměti a svědomí, které navrhuji organizátoři konference. Ti mají pravdu, že je nutno odsuzovat a připomínat zločiny komunistických režimů stejně jako režimu nacistického. Ale nasazovat současné zločiny v Číně, Koreji, na Kubě, v Bělorusku, Rusku či dokonce Sýrii (jak uvedla Jana Hybášková) na kopyto zločinů komunistických není projev snahy o pochopení a nápravu, ale ideologické zatuhlosti.

Filip Pospíšil

Soudce Cepl svým čtvrtěčným verdiktem ve sporu představitelů justice proti Marii Benešové potvrdil jen to, co jsme všichni věděli. Povedená šestka nepřipustným způsobem zasahovala do trestního řízení, zneužila ustanovení trestního řádu o delegaci, když přenesla obvinění Čunka z korupce tam, kde byli k práním mocných vstřícní a následně šikanovali každého, kdo si troufl o jejich postupu zapochybovat. Nepřekvapuje ani reakce premiéra Topolánka, kterému byl cit pro principy právního státu a nezávislost justice vždy cizí. Ani v nejmenším si s ním nezašel ministr Pospíšil, kterému musí být navíc zřejmé, že se stejně jako nejvyšší státní zástupkyně Vesecká a místopředseda Nejvyššího soudu Kučera v očích odborné veřejnosti definitivně odepal. Příběh ovšem nekončí – můžeme očekávat, že bude putovat celou soustavou českého soudnictví – odvolání k Vrchnímu soudu, dovolání k Nejvyššímu soudu a možná i ústavní stížnost k Soudu ústavnímu. Kauza je vcelku jednoduchá – nepůjde o test z odbornosti našeho soudnictví, ale o skutečnou zkoušku jeho nezávislosti a mravní integrity. Pro Veseckou a její kumpány však už nebude výsledek jejich souzení ani to, jak dlouho ještě setrvávají ve svých vrcholných funkcích, mít žádný význam. Oni prohráli už v okamžiku, kdy jezdili po republice

a jenom „nezávazně tlachali o kauze Čunek“, jak své působení sami nazvali.

Pavel Matějka

Aleš Knapp se s umanutostí hodnou lepší věci již delší dobu věnuje kritice překladů románů Michela Houellebecqa. Jeho snaha zatím vyvrcholila v 11. čísle Tvaru, v němž nařkl překladatele Alana Beguivina z jazykového dryáčnictví a ignorování „elementárních pravidel erotické teorie i praxe“. Pozoruhodné na tom je, že jeho lexikálně zaměřená kritika je mnohdy mimo mísu jak v jednotlivostech (jak může slovo prstění pokládat za neologismus?), tak koncepčně: překlad u něj není interpretace, ale veraikon, přesný otisk původního textu do matérie jiného jazyka. Zcela ignoruje kulturní rozdílnost obou jazykových systémů, nutnou subjektivitu každého překladu (i mezi dvěma zkušenými překladateli bude u téhož textu jistý interpretační rozptyl) a hlavně český úzus: jakýkoli pokus o překlad vulgarit je přece vykolíkován českou slovní zásobou, která želbohu skoro nikdy není neutrální, ale buď medicínsky přesná, nebo šťavnatá až hanba. Jiří Levý i Jan Zábrana tvrdili, že kritiku překladů bychom měli přenechat lidem, kteří se překládáním neživí, ale Knappův příklad toto tvrzení přinejmenším zpochybňuje.

Viktor Janiš

A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, tel. 222 510 205, 222 510 151, redakce@tydenikA2.cz, prijmeni@tydenikA2.cz, tydenikA2.cz. Vydává Kulturní týdeník A2, s. r. o. Šéfredaktorka Libuše Bělunková. Zástupce šéfredaktorky Filip Pospíšil. Redakce Kamila Boháčková, Petr Ferenc, Karel Kouba, Marta Ljubková, Jiří G. Růžička, Lukáš Rychetský, Ondřej Slačálek, Petr Vaňous. Báseň na s. 5 vybírají Petr Borkovec a Vratislav Färber. Editorka Věra Becková. Design a typografie Helena Šantavá. Grafická úprava a sazba písmy Andulka © Storm Type Foundry a Botanika © Suitcase Type Foundry Marek Naglmüller. Manažer Jan Vávra. Počítačová podpora Lukáš Fairaisl. Sekretariát Marcela Mojžíšová. Distribuce Jan Hladoník – distribuce@tydenikA2.cz. Inzerce Milan Greguš – inzerce@tydenikA2.cz (222 510 227). Tisk Moravská typografie, a. s. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele SEND Předplatné (225 985 225). Rozšiřuje Mediaprint & Kapa Pressegrasso, spol. s r. o. Registrace MK ČR E 16272, ISSN 1801-4542. Vychází s podporou Ministerstva kultury ČR, International Visegrad Fund a Nadace Český literární fond. Nevyžádané rukopisy se nevracejí.